

Kuoleman monet kasvot

Kuolema-kortin kuvitukset ja
merkitykset tarotpakassa

Tiina Jatkola

LAPIN YLIOPISTO, TAITEIDEN TIEDEKUNTA

TEKIJÄN NIMI: Tiina Jatkola

TYÖN NIMI: Kuoleman monet kasvot: Kuolema-kortin
kuvitukset ja merkitykset tarotpakassa

KOULUTUSOHJELMA: Graafinen suunnittelu

TYÖN LAJI: Pro Gradu -tutkielma

KEVÄT 2025

SIVUJA: 79

Tiivistelmä

Tutkimus *Kuoleman monet kasvot: Kuolema-kortin kuvitukset ja merkitykset tarotpakassa* tarkastelee eri aikakausien tarotpakkojen Kuolema-korttien kuvituksia, niiden sisältöä ja merkityksiä. Tutkimusaineistona ovat korttikuvitukset kolmesta eri tarotpakasta: *Visconti di Modrone* (1400-luku), *Waite-Smith* (1909) ja *Star Spinner Tarot* (2020).

Tutkimusmetodina tutkimuksessa on käytetty ikonologiaa. Korttikuvitusten sisältöä ja merkitystä tarkastellaan ikonologian kolmella eri merkityksen tasolla esi-ikonografisen kuvailun, ikonografisen analyysin ja ikonologisen tulkinnan kautta. Tutkimuksen yhtenä tavoitteena on selvittää korttikuvitusten hahmojen rooleja sekä objektien symbolisia merkityksiä. Toinen tavoite on selvittää sitä kulttuurista ilmapiiriä, jossa taiteilijat, kuvittajat tai suunnittelijat ovat kuvitukset luoneet ja kuinka tämä kulttuuri on vaikuttanut korttien kuvastoon ja merkitykseen.

Tutkimuksen tulokset paljastivat erilaisia kuoleman personifikaatioita ja moninaisuutta korttikuvitusten merkityksissä. *Visconti di Modrone* -pakan Kuolema-kortin kuvitus vastaa vahvasti myöhäiskeskiajan *memento mori* (suom. muista kuolevasi) -taidetta, jonka avulla ihmisiä kehoitettiin muistamaan kuoleman koskettavan kaikkia ihmisryhmiä. *Waite-Smith*-pakan Kuoleman kuvasto ja symboliikka kuvastavat kristillisen mystiikan uskomuksia ns. mystisen kuoleman kokemuksesta. Tutkimusaineiston nykyaikaisimman tarotpakan *Star Spinner Tarotin* Kuolema-kortissa on puolestaan kuvattuna lempeä kuolema, jonka henkilöitymä tulee kreikkalaisesta mytologiasta.

Osana tutkimusta on toteutettu myös viiden Kuolema-korttikuvituksen sarja, joka toimii tutkimuksen visuaalisina johtopäätöksinä. Kuvituksissa käytetään analyysin tuloksina saatua sisältöä ja merkityksiä osana uusien Kuolema-korttien kuvitusta. Tutkimusaineiston analyysin tulokset kuitenkin sovitetaan kuvitusproduktiossa osaksi nykyaikaista tarotkulttuuria. Visuaalisina johtopäätöksinä syntyi kuvituksia, jotka osittain muuttivat analyysin tuloksina saatujen symbolien ja hahmojen kuvaustapaa tai merkitystä.

AVAINSANAT: tarot, ikonologia, kuoleman personifikaatio, myöhäiskeskiaika, esoteriikka, fantasiakuivitus

Sisältö

1 Johdanto	6
1.1 Tutkimuskysymys	8
1.2 Tutkielman rakenne	10
2 Tarotkuvitus	11
2.1 Pakan rakenne	11
2.2 Tarotkorttien historiaa	13
2.3 Korttien nykyaikainen käyttö ja merkitykset	16
2.4 Tarotkuvitukset kannustavat pohtimaan elämän mysteerejä	19
2.5 Ihmeelliset tarotkuvitukset – fantastisia ja uskonnollisia	20
2.6 Revivalistinen ideatyö: ajallisen eron tuottama ihmeen tunne	21
3 Tutkimusaineisto ja -menetelmä.....	22
3.1 Tutkittavat korttikuvitukset	22
3.2 Ikonologia	28
4 Aineiston analyysi	32
4.1 Kuolema <i>Visconti di Modrone</i> -pakassa	32
4.1.1 Kuvituksen esi-ikonografinen kuvailu	32
4.1.2 Ikonografinen analyysi: Kammottava viikatemies	33
4.1.3 Ikonologinen tulkinta: <i>Memento mori</i> – Muista kuolevasi	37
4.2 Kuolema <i>Waite-Smith</i> -pakassa	40
4.2.1 Kuvituksen esi-ikonografinen kuvailu	40
4.2.2 Ikonografinen analyysi: Apokalyptinen ratsastaja	41
4.2.3 Ikonologinen tulkinta: Mystinen kuolema	46
4.3 Kuolema <i>Star Spinner Tarotissa</i>	49
4.3.1 Kuvituksen esi-ikonografinen kuvailu	49
4.3.2 Ikonografinen analyysi: Thanatos – kivuttoman kuoleman henkilöitymä	49
4.3.3 Ikonologinen tulkinta: Sadut ja myytit muuttavat muotoaan	51

5 Produktio: Visuaaliset johtopäätökset – Traditionon pohjautuvien Kuolema-korttien suunnittelu	53
5.1 Suunnittelu	53
5.2 Näyttely: <i>Kuoleman monet kasvot</i>	56
5.3 Kortti 1: <i>Kuoleman varjossa</i>	57
5.4 Kortti 2: <i>On aika</i>	59
5.5 Kortti 3: <i>Ratsastaja</i>	61
5.6 Kortti 4: <i>Lohtu</i>	63
5.7 Kortti 5: <i>Maaksi tuleva</i>	65
6 Lopuksi.....	67
6.1 Tulokset	67
6.2 Pohdinta	69
7 Lähteet	71

1 Johdanto

Olin pitkään tietoinen tarotkorteista samaan tapaan kuin monet muutkin. Tiesin muutamia tunnetuimpia tarotkortteja kuten Rakastavaiset, Narrin ja Paholaisen ja tiesin, että kortteja käytettiin ennustamiseen. Kiinnitin kortteihin kunnolla huomiota ensimmäisen kerran juuri kuvittajan näkökulmasta. Törmäsin sosiaalisessa mediasa kuvittajiin, jotka olivat muiden fantasiakuvitusten lomassa kuvittaneet muutamia tarotkortteja tai jopa kokonaisen pakan. Olen aina pitänyt fantasian ja satujen kuvittamisesta, joten tarotin aiheet herättivät kiinnostukseni. Kortteja oli pakassa niin kovin monta ja niiden aiheet olivat samaan aikaan sekä selkeästi suuntaa-antavia että vapaa-muotoisia. Niissä oli mielestäni juuri ihanteellinen määrä inspiraatiota ilman, että ne asettaisivat kuvittajalle liiallisia rajoituksia. Ensimmäinen hankkimani tarotpakka ei ollutkaan mikään ns. perinteinen tarotpakka vaan kuvittaja Yoshi Yoshitanin luoma pakka *Tarot of the Divine* (2020). Tämän pakan korteissa esiintyvät tarotarkkityypit on kuvitettu käyttäen tunnettuja jumaluuksia, myyttejä ja satuja ympäri maailman. Yoshitanin pakka toimi siltana minulle ennestään tuttujen satukuvitusten ja tarotkuvitusten monimuotoisen maailman välillä. Tämän jälkeen tarotpakkakokoelmani on kasvanut ja niin kasvoi myös kiinnostukseni tutustua tarkemmin kortteihin, niiden aiheisiin ja historiaan.

Tarotkorttikuvituksissa riittää tutkittavaa. Korttien tarkoitus on tulla tulkituiksi, joten on ymmärrettävää, että niiden suunnittelu kiehtoo kuvittajia. Korttien lukija pysähtyy kuvitusten äärelle pohtimaan kuvituksen merkitystä ja symboliikkaa sekä sitä, minkälaisia tunteita ja ajatuksia ne hänessä herättävät. Korttien mukana tulee usein ohjekirja, joka kertoo korttien merkityksistä tai auttaa muulla tavalla luennassa, mutta korttikuvitusten henkilökohtainen tulkinta on silti tärkeä osa kortteilla ennustamista ja korttien tulkintaa. Jotkut tarot-harjoittajat myös kannustavat puhtaasti korttien intuitiiviseen lukemiseen, jossa painotetaan kuvituksen omakohtaista tulkintaa oman intuition kautta kortin ennalta määritellyn merkityksen sijaan. Tarot on erityinen kuvituksen muoto, sillä se voi olla uskonnollinen, hengellinen, fantastinen tai satumainen tai vaikka kaikkia näitä yhtäaikaisesti. Se, kuinka paljon ennustuksiin uskotaan tai millä tavalla ennustamiseen suhtaudutaan, vaihtelee, mutta tarotissa on jotain mystistä, joka herättää kuvitusten tulkitsijan ajattelemaan omaa elämäänsä uudella tavalla. Tällaisten kuvitusten luominen ei ole kuvittajalle yksinkertainen tehtävä.

Erilaisia tarotpakkoja on saatavilla valtava määrä ja ne eivät ole vain ennustuksen ja hengellisen kasvun väline vaan myös todellinen kuvittajan taidonnäyte. Tarotpakka on suuri ja siihen kuuluu useita erilaisia aiheita, jotka haastavat kuvittajaa luomaan uusia mielenkiintoisia kuvaustapoja. Pakkoja on myös teemoiteltu joka lähtöön. Edelleen on saatavilla mystisiä ja okkultistisia ns. perinteisiä pakkoja kuten A. E. Waiten ja Pamela Colman Smithin *Waite-Smith*-pakka (1909) tai mystikko Aleister Crowley'n ja Frieda Harrisin *Thoth Tarot* (1944). Osa tarotpakoista keskittyy taas erilaisiin kansantaruihin

ja mytologiaan. Nykyaikaisena esimerkkinä tästä toimii aiemmin mainitsemani Yoshi Yoshitanin *Tarot of the Divine* (2020) ja varhaisempia esimerkkejä ovat mm. pohjoismaista mytologista kuvastoa sisältävä Clive Barrettin *Norse Tarot* (1989) ja kreikkalaiseen mytologiaan perustuva Juliet Sharman-Burken ja Liz Greenen *Mythic Tarot* (1986). Tarotpakon aiheena voi olla nykyään kuitenkin vaikka kissameemit kuten Ping Hattan *The Original Cat Meme Tarotissa* (2021) tai tunnettu televisiosarja niin kuin Casey Gillyn ja kuvittaja Karl James Mountfordin *Buffy the Vampire Slayer* -tarotpakassa (2023).

Nykyään ei ole väärää tapaa kuvittaa tarotkortteja. Halusin tutkia eri aikakausien tarotkorttikuvituksia, sillä korteilla on niin monimuotoinen ja kiinnostava historia, jonka tuntemisesta voi olla hyötyä uusien tarotkorttien kuvittajille ja miksei myös kuvittajille yleisesti. Liian usein korttien historia jää tuntemattomaksi jopa monille, jotka harjoittavat tarotkorttien luentaa. Halusin tutkia korttien taidehistoriaa kuvittajalähtöisesti ja tarkastella niitä kulttuurisia olosuhteita, joissa eri aikakausien taiteilijat, kuvittajat tai suunnittelijat ovat luoneet erilaisia tarotkuvituksia. Tuntemattomaan menneeseen kurkistamisessa on jotakin uutta ja kätkeytyä, ja mikä olisikaan sen parempi inspiraatio uusille tarotkorteille.

Tarotkorttien mystiset kuvitukset ja niiden merkitykset ovat puhutelleet monia jo pitkään. Samalla on herännyt myös kiinnostus selvittää korttien historiaa – sitä mistä korttien kuvat ovat todella peräisin ja kuinka ne ovat muuttuneet läpi ajan. Kortteja on tutkittu niin psykologisesta, uskonnollisesta, taiteellisesta kuin historiallisesta näkökulmasta. Eräs oman tutkielmani kannalta keskeinen tutkimusteos on uskonnon ja esoteriikan tutkija Helen Farleyn *A Cultural History of Tarot: From Entertainment to Esotericism* (2019), joka kokoaa yhteen tutkimusta ja teoriota läpi tarotin historian. Tarotin historia ei ole yksinkertainen – siihen liittyy monia mielenkiintoisia käännteitä ja henkilöitä, ja Farleyn teos on mielestäni erinomaisen laaja yleiskatsaus tähän kaikkeen. Lisäksi tutkimukseni historian ymmärrystä taustoittamassa ovat monet teokset varhaisemmilta tarotin historian tutkijoilta kuten filosofi Michael Dummettilta, joka tutki tarotin historiaa ja korteilla pelattuja pelejä. Teos, jonka haluan nostaa esille on Dummettin ja Sylvia Mannin *The game of Tarot : from Ferrara to Salt Lake City* (1980). Taidehistorioitsija Emily E. Auger on tehnyt tutkimustyötä liittyen tarotkortteihin niin historiassa kuin osana modernia populaarikulttuuria mm. teoksessaan *Tarot and Other Meditation Decks: History, Theory, Aesthetics, Typology* (2004) ja historioitsija Juliette Wood on käsitellyt kelttiläisten piirteiden lisäämistä tarottiin artikkelissaan *The Celtic Tarot in speculative fiction* (2023).

Valitsin tutkimuksen kohteeksi eri aikakausien Kuolema-kortit, sillä Kuolema on tyyppillisesti tarotpakon pelottavin ja väärinymmärretyin kortti, joka voi jopa saada kaikkien pelokkaimmat tai taikauskoisimmat pysyttelemään etäällä koko pakasta. Tämä on täysin ymmärrettävää, sillä kukapa haluaisi ennustaa omaa kuolemaansa. Kortin merkitys ei ole onneksi kuitenkaan kirjaimellinen. Tästä kirjoitti jo vuonna 1910

mystikko A. E. Waite ohjekirjassaan (Waite 2021, 136–137), jossa hän kuvaili kortin merkitsevän ns. mystistä kuolemaa. Waite mainitsee kortin muiden okkultististen merkitysten olevan uudestisyntyminen, luominen (eng. creation, jonka voisi kääntää myös luomakunnaksi tai heräämiseksi) ja uudistuminen (emt., 136–137). Kuolema-kortin samantyyppiset merkitykset toistuvat nykyaikaisissakin tarotkorteja käsittelevissä oppaissa. Esimerkiksi tarotopettaja Tero Goldenhill kuvailee oppaassaan kortin merkityksen seuraavasti: “Kuolema edustaa yhden vaiheen päättymistä, ja uuden alkamista. Kuolema auttaa sinua päästämään irti vanhasta ja näkemään muuttumisen tarpeellisuuden.” (Goldenhill 2022, 75–76.) Eli, vaikka kortin kuvituksessa usein esitetään varsin synkkä ja pelottava kuolemaa esittävä hahmo, on kortin merkitys huomattavasti toiveikkaampi kuin ensisilmäykseltä voisi olettaa. Korttien kuva-aiheiden symboliset merkitykset ovat keskeinen osa tarotkorttien lukemista. Tämä tekee Kuolema-kortin kuvittamisesta ja kuvituksen tulkittamisesta haastavaa ja mielenkiintoista.

1.1 Tutkimuskysymys

Tutkielmassa tarkastelen kolmen eri aikakauden tarotpakkojen Kuolema-korttien kuvituksia. Ensimmäinen tutkimusaineistoni tarotpakka *Visconti di Modrone* on 1400-luvulta ja se on yksi vanhimmista tähän päivään asti säilyneistä tarotpakoista. Toinen tutkimusaineistoni kortti on vuonna 1909 julkaistusta *Waite-Smith*-pakasta, joka on maailman suosituin tarotpakka. Tutkimusaineistoni kolmas pakka on *Star Spinner Tarot* – nykyaikainen vuonna 2020 julkaistu kuvittajan luoma pakka.

Tutkimuskysymykseni on:

Minkälaisia merkityksiä eri aikakausien tarotpakkojen Kuolema-korttien kuvituksissa on?

Tutkin Kuolema-korttien merkityksiä käyttäen ikonologista tutkimusmallia. Ikonologia on taidehistorian osa-alue, joka pyrkii määrittelemään taiteen sisältöä ja merkitystä, ei niinkään sen formaalisia/muodollisia ominaisuuksia (Panofsky 1972, 3). Taidehistorioitsija W. J. T. Mitchellin (1986, 2) mukaan ikonologia avaa kuvan totaalisen symbolisen horisontin. Sen avulla analysoidaan kuvan symboliikkaa ja pyritään määrittämään sen merkitys osana aikakauden laajempaa kulttuurista kontekstia (Ockenström 2012, 211–212). Keskityn tutkimuksessani selvittämään korttikuvitusten symbolisia merkityksiä eli niitä vakiintuneita kuvaustapoja, joita korttien kuvituksissa on käytetty kuvaamaan tiettyjä merkityksiä: mitä korteissa kuvatut hahmot ja objektit symboloivat? Tutkin myös ns. syvempiä merkityksiä, jotka ovat kiteytyneet kuvituksiin siitä laajemmasta kulttuurillisesta ilmapiiiristä, jossa ne on luotu eli: miksi kuvittaja, suunnittelija tai taiteilija on käyttänyt juuri kyseistä symboliikkaa ja kuvaustapaa?

Tarotpakan Kuolema-korttien kuvitukset ovat erittäin otollinen kohde ikonologiselle tutkimukselle, sillä etenkin korteissa käytetyillä kuoleman personifikaatioilla voi olla

hyvin moninainen ja kulttuurin kanssa yhteenkietoutunut tapa käsitellä kuolemaa. Personifikaatiot ovat elottomia objekteja tai ilmiöitä, joille on kuvituksessa annettu antropomorfisia piirteitä sekä ihmisen kaltainen kyky toimia ja tuntea (Ylimartimo 2012, 151–152). Ikääntymiseen ja kuolemaan liittyvää psykologiaa tutkineiden Robert Jay Kastenbaumin ja Christopher M. Moremanin mukaan (2018, 51–52) kuoleman personifikaatiot voivat auttaa yksilöitä ja yhteisöjä käsittelemään kuolemaa mukautuvammin.

Heidän mukaansa kuoleman personifikaatioiden avulla voidaan:

- a) tehdä abstraktista ja monimutkaisesta konseptista konkreettisempi
- b) välittää tunteita ja asenteita, joita voi olla vaikeaa ilmaista sanoilla
- c) helpottaa kommunikaatioita ihmisten välillä, jotka saattaisivat muuten olla vastahakoisia puhumaan tunteistaan ja ajatuksistaan koskien kuolemaa
- d) lieventää traumaattisten kokemusten aiheuttamaa shokkia, kipua, vihaa ja pelkoa
- e) tarjota symbolisia representaatioita, joita voidaan kollektiivisesti ja yksilöllisesti muokata kannustamaan emotionaalista parantumista ja kognitiivista integraatiota

Kuoleman ihmishahmoiset personifikaatiot syntyvät laajemmasta halusta personifoida ja näin ovat mukautuvaisia eri konsepteihin, tunteisiin ja maailman tapahtumiin. (Emt., 51–52.) Kuoleman personifikaatioiden kautta voidaan tarkastella yhteiskunnallisia asenteita ja tapahtumia, jotka ovat kiteytyneet korttien kuvituksiin. Nämä kuoleman personifikaatioiden roolit pätevät myös uusien tarotkorttien suunnitteluprosessiin.

Tutkielman produktio-osassa teen visuaalisia johtopäätöksiä analyysin pohjalta. Tarot on aina ollut rakenteeltaan ja merkityksiltään hyvin monimuotoinen ja alati muuttuva. Nykykuvittajan kannalta tämä on hyvin vapauttavaa mutta myös haastavaa, koska yhtä oikeaa merkitystä tai tapaa kuvittaa kortteja ei helposti ole löydettävissä. Tietenkin kuvittaja voi kehittää aivan uuden tavan kuvata kortteja, mutta ovatko kortit edelleen tunnistettavissa tarotkorteiksi? Korttien historiassa tapahtuneiden muutosten tunteminen voi auttaa kuvittajaa suunnitteluprosessissa. Liittämällä kuvitukset tarotkorttiperintöön kuvittaja voi luoda kuvituksia, jotka ovat tunnistettavissa tarotkuvituksiksi. Näin kuvittaja ei ole rajoittunut vain nykyiseen ns. standardisoituuneeseen versioon pakasta. Produktion avulla käsittelen sitä, kuinka eri aikakausien korttikuvitusten sisältämä kuvaperintö, symboliikka ja merkitykset voidaan tuoda osaksi uuden Kuolema-tarotkuvituksen suunnittelua.

1.2 Tutkielman rakenne

Aloitan tutkielmani antamalla taustatietoja tarotkuvituksiin liittyen luvussa kaksi. Tässä luvussa esittelen pakan perusominaisuuksia ja hieman tarotin historiaa. Annan esimerkkejä tarotpakan nykyaikaisesta käytöstä ja siitä mitä tarotkuvitukset ovat.

Kolmannessa luvussa esittelen tarkemmin tutkimusaineistoni kortit ja tutkimusmenetelmän. Kerron yleistä tietoa kolmesta eri korttipakasta, joiden Kuolema-korttien kuvitukset olen valinnut tutkimusaineistokseni. Tämän jälkeen kuvailen tarkemmin ikonologista tutkimusmallia.

Luvussa neljä on korttikuvitusten analyysi. Etenen kortti kerrallaan vanhimmasta tutkimusaineiston kortista tuoreimpaan ja tutkin kaikista kolmesta kortista ekologisen tutkimusmallin kolmen erilaisen sisällön tasoja.

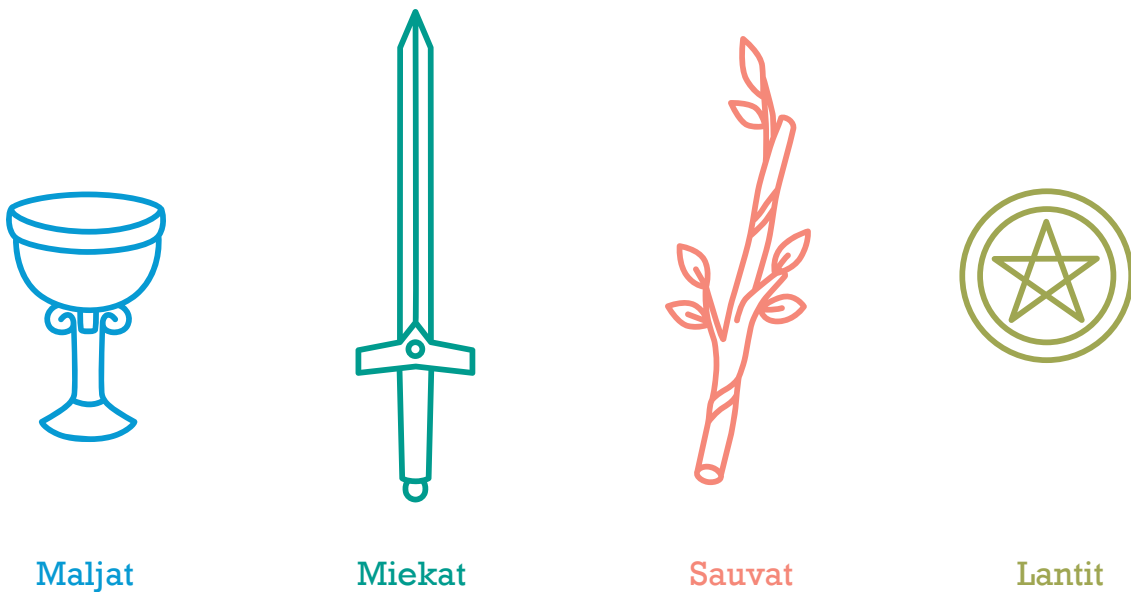
Viidennessä luvussa käyn läpi taiteellisen produktioni, joka toimii tutkimukseni visuaalisina johtopäätöksinä. Ensin annan yleisiä ajatuksiani nykyaikaisen Kuolema-kortin kuvittamisesta sekä kuvitusprosessista. Sitten kerron kuvituskohtaisesti, kuinka olen ottanut vaikutteita tutkimusaineistoni kuvituksista ja miten olen itse päättänyt muokata kuvitusteni sisältöä ja merkitystä.

Kuudes luku on tutkielman lopetus, jossa nostan vielä esille tutkimukseni olennaisimpia tuloksia ja pohdin Kuolema-korttien tutkimus- ja kuvitusprosessia.

2 Tarotkuvitus

Tarotkortit ovat monelle täysin vieraat ja siksi koen olennaiseksi esitellä niiden peruspiirteitä, yleistä historiaa ja merkityksiä ennen kuin siirryn kuvitusten pariin. Tarotpakkojen välillä on suurta vaihtelua ja korttien kuvitukset, käyttötarkoitus ja jopa korttien määrä vaihtelevat huomattavasti. Käsittelen tarotkorttipakan rakenteellisia poikkeavuuksia ja historiaa enemmän siinä määrin, kun se on olennaisia tutkimusaineiston analyysin tai taiteellisen produktion kannalta. Haluan kuitenkin antaa jonkinlaisen yleisen kuvan tarotkorteista, jotta voitaisiin määrittää, kuinka tarot eroaa muista korttipakoista ja mihin tarkoitukseen tarotkuvituksia tehdään. Yleinen tarotkorttien historiantuntemus pohjustaa myös tutkimusaineiston valintaa ja analyysiä.

2.1 Pakan rakenne

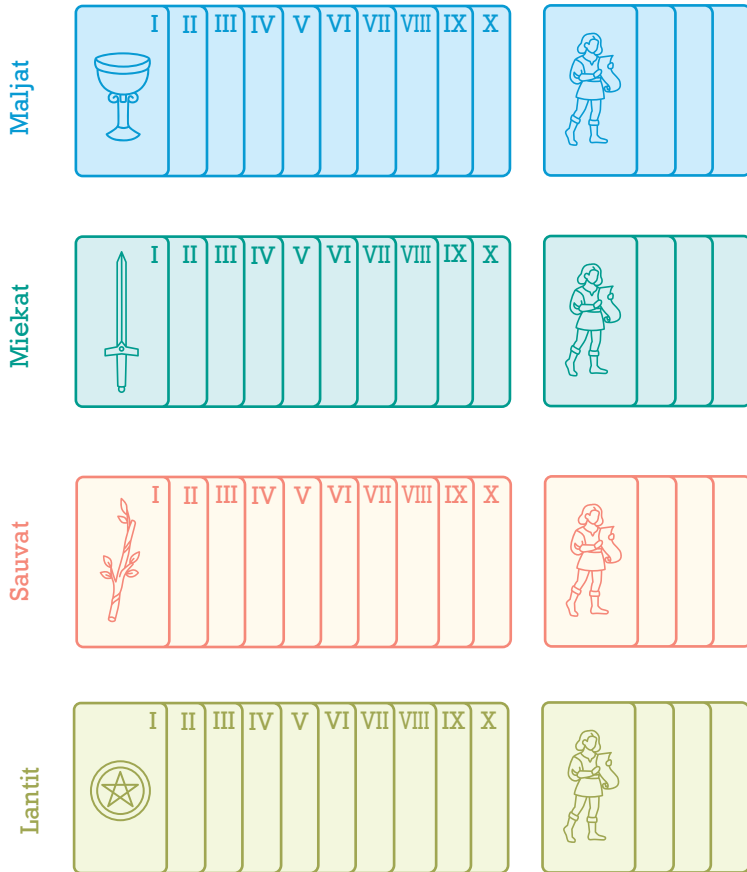

Kuva 1: Tarotin maat.

Tyypilliseen tarotpakkaan kuuluu 78 korttia, jotka on jaettu kahteen osaan: suureen ja pieneen arkanaan. Pienen arkanan kortit on jaettu ns. tavallisen pelikorttipakan tapaan neljään eri maahan. Korttien maat ovat Maljat, Sauvat, Lantit ja Miekat. (Farley 2019, 6–7.) Maista käytetään myös muita nimityksiä. Esimerkiksi tunnetussa *Waite-Smith*-pakassa (1909) Lanteista käytetään nimitystä Pentaakkelit.

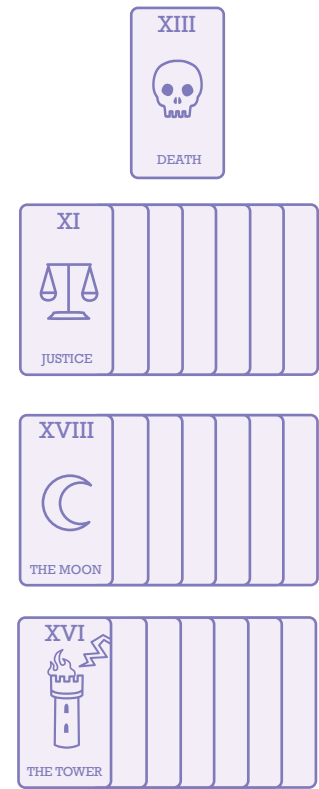
Pieni arkana: 56 korttia

Suuri arkana: 22 korttia

10 numerokorttia

4 hovikorttia

- korttien numerot: 0–21
- ei maita

Kuva 2: Tarotpakan rakenne.

Pienen arkanan kortteja on tavallisesta pelikorttipakasta poiketen 56. Jokaiseen maahan kuuluvat kortit numerosta 1 (ässä) numeroon 10 sekä neljä hovikorttia eli Lähetäjä, Ritari, Kuningatar ja Kuningas.

Tarotpakan loput 22 korttia ovat ns. valttikortteja ja kuuluvat suureen arkanaan. Suuren arkanan kortit erottavat tarotkortit merkittävimmin muista korttipakoista. Suuren arkanan kortteiksi lasketaan 21 valttikorttia sekä kortti numero 0 eli Narri. Valttikortit ovat suomenkielisiltä nimiltään Maagikko, Ylipapitar, Hallitsijatar, Hallitsija, Ylipappi, Rakastavaiset, Sotavaunut, Voima, Erakko, Kohtalonpyörä, Oikeus, Hirtetty, Kuolema, Kohtuus, Paholainen, Torni, Tähti, Kuu, Aurinko, Aikakausi ja Maailma. Valttikorttien nimet, symbolismi ja järjestys voivat vaihdella (Farley 2019, 7).

2.2 Tarotkorttien historiaa

Koska halusin tutkia kulttuurin vaikutuksia tarotkorttikuvituksiin, valitsin tutkittavat korttikuvitukset sellasista ajankohdista, jolloin tarotkortteja ympäröivä kulttuuri ja korttien rooli olivat muuttuneet. Vaikka tarot nykyään tunnetaan roolistaan ennustusvälineenä, eri aikakausina tarotkorteilla on ollut erilaisia käyttötarkoituksia ja merkityksiä.

Tarotkorttien synnystä tai Eurooppaan saapumisesta on olemassa useita täysin perättömiäkin teorioita ja uskomuksia, jotka ovat säilyneet nykypäivään saakka. Varhaisimmat todistettavat maininnat tarotkorteista ovat kuitenkin Italian Milanossa ja Ferrarassa. Aikaisin virallinen maininta tarotista on vuodelta 1442 erään Ferraran hovin kirjanpidossa. Maininnassa kerrotaan korttipakasta, jonka maat ovat samat kuin tarotissa ja josta löytyy valttikortteja. On kuitenkin mahdollista ja todennäköistä, että tarotkorttien synty tapahtui paljon ennen näitä dokumentoituja mainintoja, eikä korttien synnyinpaikkakaan välttämättä ole Ferrara. (Farley 2019, 33–34.)

Tarotin mahdollisena keksijänä pidetään Milanon herttua Filippo Maria Viscontia, jonka luomaa tarotin kaltaista peliä kuvaillaan venetsialaisen kapteeni Marcellon kirjeessä vuodelta 1449 (Farley 2019, 35–37). Myös vanhimmat nykypäivään asti säilyneet tarotpaket oli valmistettu juuri Milanon herttuakunnan hallitsijoille (Decker, Depaulis & Dummett 1996, 25). Varhaisten pakkojen kuvitukset ovat erittäin yksityiskohtaisia. Kortit ovat myös hyvin arvokkaita. Niiden koristelussa on käytetty lehtikultaa ja -hopeaa. Arvokkuutensa vuoksi kyseisiä pakkoja ei ole todennäköisesti käytetty pelaamiseen, mutta Viscontien kuitenkin tiedettiin pelanneen peliä. (Goldenhill 2022, 38–39.) Varhaisten italialaisten pakkojen käyttötarkoituksista on olemassa monia teorioita, mutta ainoa todistettavissa oleva tarkoitus oli pelaaminen. Ensimmäiset maininnat tarotkorteilla pelattujen pelien säännöistä ovat kuitenkin vasta 1500-luvulta. (Farley 2019, 44–45; Dummett & McLeod 2004, 1.) On siis hyvä pitää mielessä, että nämä 1400-luvun Viscontin suvulle tehdyt paket eivät ole vanhimmat tarotpaket koskaan, vaan ne ovat ainutlaatuisia käsin maalattuja taide-esineitä, jotka ovat säilyneet arvokkuutensa ansioista. Nämä vanhimmat italialaiset paket myös luovat pohjan kuvatradiitille, jota myöhemmät tarotkuvitukset seuraavat, vaikka korttien käyttötarkoitus muuttuikin rajusti.

Keskeinen käännekohta tarotkorttien historiassa alkoi 1700- ja 1800-luvun Ranskassa. Korttipeli oli 1700-luvulle tullessa jo levinnyt Italiasta muuallekin Eurooppaan. Ranskalaisten ja sveitsiläisten kortintekijöiden suunnittelema *Tarot de Marseille*:sta tuli uusi standardipakka (Olsen 1994, 93–94). Ranskassa tapahtui 1700-luvulla vallankumous, jossa kukistettiin niin vanha hallinto kuin organisoitu uskontokin. Ilman kirkon tuomaa lohtua syntyi uusi moniuskonnollisempi ilmapäiri, jossa kristinuskoon sekoittui joukko monia muita uskomuksia. Tämä uskon vapaamuotoisuus aiheutti

okkultismin jälleensyntymän sekä ennustamisen, spiritismin ja profetian yleistymisen. Lohtua haettiin yksinkertaisemmasta elämästä sekä yhteydestä luontoon ja elementteihin. (Farley 2019, 95–97.) Okkultistiseen filosofiaan kuuluu keskeisesti erilaisten uskomusten yhdistely ja niiden synkronisuus. Kun 1800-luvun alussa Ranskan uuden hallitsijan Napoleon Bonaparten alaisena arkeologit ja tiedemiehet toivat runsaasti Egyptiläisiä artefakteja Ranskaan, okkultistit alkoivat pian sisällyttää egyptiläistä tarustoa uskomuksiinsa ja muinaista Egyptiä alettiin pitää suurena hermeettisen tiedon alkulähteenä. Okkultistinen liike kiinnostui samaan aikaan myös Intiasta sekä juutalaisesta kabbalasta. (Emt., 98–99.) Näistä aatesuuntauksista syntyi vapaamuurarien liike, joka oli ensiaskel okkultismin salojen opiskeluun. Vapaamuurarien kokoontumiset olivat hyvin salaisia ja sulki aluksi ulkopuolelle kaikki naiset. Heillä oli runsaasti erilaisia rituaaleja ja symbolismia, joissa sekoittuivat ajan erilaiset okkultistiset uskomukset. (Emt., 100.) Tämä oli se ilmapiiri, jossa tarotkortit tulivat okkultisteille tunnetuksi Pariisissa. Irrotettuna renessanssinaikaisesta kontekstistaan okkultistit kokivat kuvitukset eksoottisiksi ja yhdistivät ne muinaisiin viisauksiin (Emt., 101).

Ranskalaisista okkultisteista Antoine Court de Gébelin (1719–1784) liitti tarotin ensimmäistä kertaa okkultistisiin uskomuksiin. Hän näki pakan valttikorteissa kadonneen Pyhän Thotin kirjan, joka oli hänen mukaansa täytynyt tulla Eurooppaan romanien mukana. Hänen mukaansa muinaisen Egyptin papit olivat piilottaneet tietonsa korttipeliin, josta kukaan ei osaisi niitä etsiä. (Dummett & Mann 1980, 104; Farley 2019, 101–103.) Tämä virheellinen käsitys korttien alkuperästä on säilynyt joidenkin tarot-harjoittajien keskuudessa nykypäivään saakka. Tarotkorttien egyptikeskeisyys juontaa juurensa suurimmaksi osaksi ranskalaisesta egyptomaniasta ennen Rosettan kiven käännoästä ja sillä on hyvin vähän tekemistä oikean historian kanssa (Farley 2019, 104). Huolimatta historiallisen alkuperän puutteesta Egyptistä tuli näin kuitenkin pysyvä osa tarotkuvastoa. Ranskalaiset okkultistit yhdistivät tarotin suuren arkan valttikortteihin myös muita merkityksiä ja kuvastoa astrologiasta, horoskoopeista ja kabbalasta. Korttien uudet merkitykset tekivät niistä ensimmäistä kertaa salatun tiedonlähteen ja myös ennustusvälineen. Tarotin okkultistinen muodonmuutos tuli päätökseensä kuitenkin vasta myöhemmin Englannissa.

Iso-Britannian okkultistisessa liikkeessä oli hyvin samantyyppisiä virtauksia kuin Ranskassa. Brittiläinen kiinnostus vieraita kulttuureja kohtaan oli kasvanut ulkomaankaupan kiihtyessä ja painoteollisuuden, antropologian ja arkeologian kehittyessä (Farley 2019, 122). Suuri lisä tarotkorttien symboliikkaan ja kuvatradiioon tuli kelttiläisestä renessanssista, joka tapahtui Britteinsaarilla vuosien 1880–1930 välillä. Kortit yhdistettiin pysyvästi esoteeriseen ja pseudoakatemiseen taruun Pyhän Graalin etsinnästä (Dummett & Mann 1980, 10–19; Wood 2008, 96–105) ja kortteihin piilotettuja viisauksia alettiin etsiä kelttiläisyydestä (Wood 2023, 179). Britanniassa toimi myös useita okkultistisia seuroja, joista tarotkorttien kehityksen kannalta erityisen tärkeä oli Hermetic Order of the Golden Dawn tai lyhyemmin Golden Dawn, joka aloitti

toimintansa 1800-luvun loppupuolella. Golden Dawn teki tarotkorttien symbolisista vastaavuuksista entistäkin monimuotoisempia. Jokainen kortti, mukaan lukien pienen arkanan numerokortit, sai ennustuksellisen merkityksen. Korttien symbolismia haettiin monista lähteistä mm. amatzoneista, skandinaavisesta mytologiasta, astrologiasta ja kreikkalaisista jumaluuksista. Korttipelistä ei ollut enää tietoaakaan. Korteista oli tullut puhtaasti ennustuksen, rituaalimagiikan ja meditaation väline. (Farley 2019, 136.) Tarotkorteilla oli keskeinen asema Golden Dawnin taikasysteemissä niin ennustustyökaluna kuin osana magiikan harjoittamista. Korttien ei uskottu vain kertovan tulevasta vaan myös vaikuttavan siihen. Tämä kaikki tuli pitää salassa ulkopuolisilta, mutta tieto tietenkin lopulta vuosi ja nykyiset tavat tulkita tarottia perustuvat suurelta osin siihen. (Emt., 135.)

Viimeisin murros tarotkorttien historiassa tapahtui New Age -hengellisyyden ja uuspakanallisuuden parissa. Molemmilla liikkeillä on oma yhteytensä okkultismiin sekä toisiinsa ja siten myös tarotkortteihin, mutta ne toivat kortteihin myös oman lisänsä. New Age on liike, joka pyrkii etäännyttämään traditionaalisista uskonnollisista instituutioista. New Age -liikkeessä jokainen yksilö valitsee itse oman persoonallisen uskonsa mukaan, mikä hänelle parhaiten sopii (Stark & Bainbridge 1985, 447). New Age -tarotkorttien innoituksena saatettiin edelleen käyttää kristinuskoa ja egyptiläisyys pysyi myös yleisenä teemana, ruokkien edelleen vanhaa väärinkäsitystä tarotkorttien alkuperästä. New Age oli kuitenkin myös kiinnostunut hindulaisuudesta, buddhalaisuudesta ja erityisesti erilaisten alkuperäiskansojen kulttuureista. Esimerkiksi Amerikan ja Australian alkuperäiskansojen uskomuksia ja mytologiaa käsitteleviä tarotpakkoja tehtiin. (Farley 2019, 165–170.) New Age -liike yhdisti tarotkortteihin sisältöä monista eri uskomuksista ympäri maailman, jopa okkultismiakin laajemmin.

New Age -liikkeessä on monia eri virtauksia, joista keskeisimpänä tarotkorttien kannalta näkisin parantumisen ja henkilökohtaisen kasvun. Farleyn (2019, 153) mukaan New Age -ajattelussa yksilön terveys tai epäterveys nähdään usein henkilön mielikuvituksen tuotteena. Parantamisessa keskitytään usein koko henkilön parantamiseen, ei yksittäiseen vaivaan tai sairauteen ja tässä prosessissa voidaan käyttää apuna tarotkortteja. Tarotkortit välittävät parannettavalle viisauksia, jotka voivat auttaa häntä päästämään irti negatiivisuudesta tai menneistä huonoista kokemuksista. (Emt., 153.) New Age -liikkellä on myös tapana perustella uskomuksiaan psykologian periaatteiden kautta. Tässä on erityisesti käytetty hyväksi Carl Jungin teorioita. (Auger 2004, 7; Drane, Clifford & Johnson 2001, 25–26.) Tarotkorttien kuvat on liitetty Jungin arkkityyppeihin. Arkkityypit ovat ihmiskunnan kollektiivisesta tiedostamattomasta juontuvia kuvia, jotka Jungin mukaan johtuvat ihmisten jatkuvasti toistuvista kokemuksista (Jung 1953–1979, Vol. 7, 109). Jung ei esittänyt tarkkaa taksonomiaa eri arkkityypeistä, mutta hänen kirjoituksissaan toistuvat mm. äiti, lapsi, petkuttaja ja vanha viisas mies (Lindenfeld 2009, 222). Tarotkorttien kuvaston voidaan nähdä olevan sopusoinnussa mielen tiedostamattoman symboliikan kanssa. Tarotluennassa korttien

tiedostamatonta edustava hienovarainen kuvakieli ns. käännetään verbaaliseksi, jolloin tiedostamattomasta informaatiosta tulee tietoista. (Semetsky 2014, 176–181.) Vaikka tarotkorttien keskeinen käyttötarkoitus on edelleen ennustus, tuli niistä New Age -liikkeen myötä myös itsensä parantamisen ja sisäisen kehityksen väline, jonka avulla voi tutkailla psykologisia tiloja ja tiedostamattomia ongelmia.

Uuspakanuuden ja New Age -liikkeen välillä on yhteneväisyyksiä, mutta myös eroavaisuuksia ja siksi uuspakanuutta ei voi suoranaisesti lukea osaksi New Age -liikettä. Golden Dawnilla oli suuri vaikutus uuspakanuuteen, koska Golden Dawnin toiminta oli ollut hyvin rituaalikeskeistä ja järjestö oli osallistunut kelttiläiseen revivalismiin (Farley 2019, 164). Uuspakanat tekivät monenlaisia tarotpakkoja, jotka saivat symbolisminsa kelttiläisyydestä ja Arthurin legendoista. Muita uuspakanoiden suosimia tarot-aiheita ovat pohjoismainen mytologia sekä antiikin Kreikan ja Rooman tarusto. (Emt., 162–164.) Uuspakanuudesta ja hengellisyydestä kiinnostuneet feministit halusivat myös tuoda esiin enemmän naisiin ja naispuoleisiin jumaluuksiin liittyviä tarinoita ja narratiiveja ja tekivät tarotkorteista omia tulkintojaan ja loivat näin uusia feministisiä pakkoja (Bednarowski 1992, 174; Farley 2019, 159–160). Siinä, missä monet entisaajan okkultistit olivat kiinnostuneita löytämään ns. oikean tavan tulkita tarotkorttien merkityksiä ja halusivat luoda ns. oikeanlaisen tarotpakan, myöhemmät tarotkorttien käyttäjät painottivat korttien yksilöllisiä merkityksiä ja mahdollisuutta luoda monia erilaisia pakkoja.

2.3 Korttien nykyaikainen käyttö ja merkitykset

On tärkeää huomioida, että nykyaikainen tapa lukea tarotkorteja tai suunnitella uusia pakkoja on hyvin monimuotoinen. Tarotluennassa, korttipakan valinnassa ja miksei myös sen suunnittelussa painotetaan edelleen yksilöllisyyttä New Age -hengellisyyden mukaisesti. Usein uutta tarot-harrastajaa kannustetaan valitsemaan sellainen tarotpakka, jonka kuvitukset puhuttelevat juuri häntä. Myös eri kulttuurien, mytologioiden ja uskontojen aiheet ja symboliikka ovat täysin tervetulleita uusien korttipakkojen suunnittelussa. New Age -liikkeen kortit saivat kuitenkin kritiikkiä siitä, kuinka ne saattoivat halventaa vähemmistökuultuureja muuttamalla ne pinnallisiksi terapeuttisiksi välineiksi (Farley 2019, 166–168). Vähemmistöjä ja heidän kulttuurejansa kunnioittava representaatio on nykyään suurempi prioriteetti uusille tarotkuvittajille kuin näiden kulttuurien hyödyntäminen eksoottisina kuva-aiheina.

Yleinen nykyaikainen tarotkorttien käyttötarkoitus on itsetuntemuksen kasvattaminen. Tarot voi opettaa muuttamaan itseänsä ja elämäänsä sekä suhtautumaan tietoisemmin tulevaisuuteen. (Goldenhill 2022, 110.) Tarotin juuret ovat okkultismissa, jossa se oli hengellinen ja maaginen työväline. Yhä nykyäänkin kortteja voidaan käyttää spiritualistisesti, mutta enää korttien lukemiseen ei välttämättä tarvitsen yhdistää

ollenkaan uskonasioita. Kuka tahansa voi lukea tarotkortteja, vaikka ei edes uskoisi mihinkään yliluonnolliseen. (Sunnuntainoita 2025, Etusivu.) Korttien käyttötarkoituksen voi nähdä jälleen muuttuneen tai ainakin monimuotoistuneen entisestään. Korttien ainoa käyttötarkoitus ei ole ennustaminen eikä ennustuksiinkaan kannusteta uskomaan kirjaimellisesti. Tulkintatapoja on lähes yhtä monta kuin tulkitsijoitakin, mutta kuvittajan näkökulmasta tärkeää on saada kortin katsoja pohtimaan omaa elämäänsä uudella tavalla.

Uudessa yksilöllisyyttä korostavassa tarot-kulttuurissa eräällä pakalla on kuitenkin edelleen erityisasema. 1900-luvun alussa suunniteltu *Waite-Smith*-pakka on säilynyt suosituimpana tarotpakkana aivan nykypäivään asti (Auger 2004, 6) ja suuri osa nykyisistä tarotpakoista myös pohjautuu *Waite-Smith*-pakkaan (Goldenhill 2022, 89). Tämän voi nähdä etenkin pienen arkanan numerokorteista, joiden sommittelu on usein suoraan johdettu *Waite-Smith*-pakan korteista. Standardiksi muodostuneen kuvaston ja korttien merkitysten vuoksi monet tarot-oppaat neuvovatkin edelleen uusia tarot-harjoittajia hankkimaan myös *Waite-Smith*-pakan, vaikka se ei heitä erityisesti kiinnoitaisikaan. *Waite-Smith*-pakka on usein käytössä ikään kuin apuvälineenä tarotkorttien merkitysten opettelussa ja uusien monimuotoisempien pakkojen tulkinnassa.

Nykyiset yksittäisten tarotkorttien merkitykset eivät ole kiveen hakattuja ja siksi pakan suunnittelijalla onkin paljon valtaa eri kuva-aiheiden, tyylin ja tunnelman valinnassa. Korteilla on kuitenkin olemassa yleiset vakiintuneet merkitykset, jotka voivat ohjailla kuvittajan työtä. Suurelta osaa nämä korttien nykyiset merkitykset ovat muodostuneet Golden Dawnin kortteihin yhdistämien merkitysten pohjalta (Farley 2019, 135). Pakan eri korteilla on omanlaisensa roolit. En kuitenkaan aio käsitellä jokaisen yksittäisen kortin merkitystä vaan esitellä yleisesti minkälaisia eri merkityksiä pakasta kokonaisuudessaan löytyy.

Suuren arkanan eli suurten salaisuuksien kortit kuvastavat elämän suuria tapahtumia ja henkistä kasvua. Kyse on elämän ajattomammista salaisuuksista ja jokaisella kortilla on omanlaisensa opastava merkitys ja perspektiivi, jonka kautta katsoa elämää. Tavallisen tarot-harjoittajan ei ole tarkoituskaan pystyä tyhjentävästi selittämään kaikkien korttien merkitystä. Korttien monimutkainen symboliikka on kehittynyt läpi aikakausien ja se näyttyy mysteerisenä. Jokainen tulkitsee kortteja omalla tavallaan. Tarotin valttikortit eivät ole yksiselitteisiä merkkejä vaan symboleja. Heijastamme omaa elämäämme ja itseämme korttien kuviin ja siksi tarotkortit kertovat jokaiselle meistä juuri oman elämämme kannalta olennaiset asiat. (Goldenhill 2022, 72–73.) Suuri arkana on kokonaisuus, joka alkaa uusia alkuja, sisäistä lasta ja uutta näkökulmaa edustavasta Narrista ja päättyy Maailmaan, joka merkitseen aikakauden loppua, eheyttä ja menestystä. Näiden korttien välille kuuluu 20 muuta korttia, jotka merkitsevät monia eri asioita kuten luovuutta, rakkautta, intuitiota, viisautta, rauhaa ja itseluottamusta.

Pienen arkanan kortteja on 56, joten jokaisen yksittäisen kortin yleisen merkityksen opettelu voi tuntua lähes mahdottomalta tehtävältä. Pienen arkanan korttien tulkin-
nassa pätee sama itsensä pelaamisen sääntö kuin suuren arkanan korteissa. Sama kortti ja sama kuvitus voivat merkitä eri ihmisille tai eri elämäntilanteissa täysin eri asioita. Onneksi pienen arkanan korttien mailla, numeroilla ja hovikorteilla on omat yleiset assosiaationsa, jotka auttavat niiden merkityksien opettelussa. Korttien maat assosioidaan neljään elementtiin, joilla on myös omat merkityksensä. Sauvat yhdistyvät tulielementtiin ja käsittelevät aiheita kuten tahdonvoimaa, toimintaa, intohimoa ja itsepäisyyttä. Maljat edustavat vesielementtiä, joka liitetään esimerkiksi tunteisiin, ihmissuhteisiin, herkkyyteen ja luovuuteen. Miekat assosioidaan ilmaan, joka edustaa muun muassa ideoita, logiikkaa, taistelua ja järkeä. Lantit ovat puolestaan maaelementti ja merkitsevät fyysisiä asioita kuten terveyttä, työtä, arkea ja kehoa. (Goldenhill 2022, 76–78.)

Myös pienen arkanan korttien numeroilla on tietyt yleiset merkitykset. Numerokortit 1–10 muodostavat maittain erilaiset kehityskaaret, joilla on joko onnellinen tai onneton lopputulos. Saman numeron kortit eri maista muodostavat myös ryhmän eli ns. klusterin, jonka kortit käsittelevät samaa aihetta kuin vastaavan numeroinen valttikortti. (Goldenhill 2022, 79–81.) Hovikortit: Lähetti, Ritari, Kuningartar ja Kuningas puolestaan kuvastavat meitä itsemme, luonteenpiirteitämme ja erilaisia puolia, joita tuomme itsestämme esiin eri tilanteissa (emt., 84). Hovikortteja voi ikään kuin pitää tarinan hahmoina korttien tulkin-
nassa. Heillä on kaikilla omanlaisensa rooli. (Sunnuntainoita 2024, Hovikortit.)

Nimet suuri arkana ja pieni arkana voivat antaa vaikutelman siitä, että suuren arkanan korteilla olisi tarotluennassa merkityksellisempi asema kuin pienen arkanan korteilla. Tämä ei kuitenkaan pidä paikkaansa, vaan kaikki pakan kortit ovat samanarvoisia. (Goldenhill 2022, 78.) Pienen arkanan korteissa käsitellään samoja teemoja kuin suurenkin arkanan korteissa, mutta vain spesifimmällä ja jokapäiväisemmällä tasolla. Esimerkiksi Maljojen kutonen, jonka kuvituksessa esiintyy tyyppillisesti lapsia, merkitsee nostalgiaa, mutta myös lapsuutta, naiiviutta ja viattomuutta (Sunnuntainoita 2025, Six of Cups; Tina Gong 2025, Six of Cups Meaning). Suuren arkanan ensimmäinen kortti eli Narri merkitsee puolestaan seikkailua, uusia alkujia, viattomuutta ja sisäistä lasta (Sunnuntainoita 2025, The Fool). Pienen ja suuren arkanan korttien merkitysten välillä voi olla suuriakin samankaltaisuuksia ja tarotluennassa kaikkiin kortteihin tulee suhtautua samalla painoarvolla.

2.4 Tarotkuvitukset kannustavat pohtimaan elämän mysteerejä

Keskeinen tarotkuvitusten ominaisuus liittyy niiden käyttötarkoitukseen – kuvitusten on tarkoitus tulla tulkituiksi. Tarotkuvitukset ovat monella tavalla hyvin erikoisia ja niitä on hankalaa lähteä luokittelemaan samaan sarjaan muiden kuvitusten kanssa. Ne eivät toimi samalla tavalla kuin muut pelikorttikuvitukset, mutta niitä ei toisaalta voi täysin rinnastaa kuvakirjakuvituksiinkaan. Tutkija Stuart Kaplan sanoi tarotkorttien olevan ns. sitomaton kirja, jota sekoittamalla uusi tarina paljastuu (Goodreads 2025). Tarotkorttikuvituksia voisi siis verrata kuvakirjan kuvituksiin, joita ei ole kiinnitetty toisiinsa tietyssä järjestyksessä niin kuin kirjan sivuja. On kuitenkin huomioitava, että korteissa on tyypillistä kuvakirjaa vähemmän kirjoitusta. Korttien on pystyttävä välittämään omat merkityksensä pelkästään kortin kuvituksen ja nimen perusteella, mutta toisaalta korttien on sovittava myös muiden pakan korttien kanssa yhteen ja muodostettava yhtenäinen kokonaisuus. Tämän lisäksi tarotkorttikuvitusten on tarkoitus olla moniselitteisiä ja jollain tavalla puhutella katsojaansa persoonallisella tasolla. Kutsutaanpa korttien aiheita sitten jungilaisiksi arkkityypeiksi tai ei, ne käsittelevät lähes ajattomia kokemuksia, joita katsoja voi yhä tänäkin päivänä peilata omaan elämäänsä.

Osa tarotkorttien viehätystä on myös niiden mystinen, esoteerinen tai okkultistinen luonne. Sanat eivät ole täysin synonyymisiä, mutta viittaavat yleisesti samansuuntaisiin uskomuksiin. Uskonnot.fi -sivuston (Uskonnot.fi 2007) mukaan esoteerisellä tarkoitetaan tietoa, joka opetetaan vain tiettyyn sisäpiiriin kuuluville. Esoteerinen tieto pitää sisällään uskomuksen gnossiksesta eli pelastavasta tiedosta tai yksilön omasta sisäisestä muutoksesta, valaistumisesta. Esoteria on myös vahvasti sidoksissa länsimaalaiseen kulttuuriin ja kristinuskoon. Okkultismi merkitsee myös kätkeytyä tietoa, mutta viittaa puolestaan yleisemmin mihin tahansa salassa harjoitettuun maagiseen taitoon. (Emt.) Mystisyys tarkoittaa yleisessä puhekielessä salaperäisyyttä. Uskonnonlisena kokemuksena mystiikalla taas tarkoitetaan yhteyttä havaitun maailman ulkopuoliseen tosiolemaan, jota ei voida rationaalisesti selittää (Tieteen termipankki 2025, Filosofia:mystiikka). Vaikka tarotkortteja ei enää käytetäkään pelkästään tällaisen salatun tiedon etsimiseen tai magian harjoittamiseen, ovat ne jättäneet kuvituksiin oman jälkensä. Jo tarotkuvitusten moniselitteisyys itsessään näyttäytyy korttien tulkit-sijalle mystisenä sanan puhekielisessä merkityksessä. Kaikkia kuvitusten ulottuvuuksia on hankalaa käsittää ja tuntematon symboliikka voi vaikuttaa salatulta ja niin se on historian saatossa osittain ollutkin.

Tarotkorttien symboliikasta voi tehdä moniselitteistä fantasian keinoja. Kun kortissa kuvataan jotakin selkeästi omaan reaali maailmaamme kuulumatonta, katsojan on suhtauduttava kuvituksen esittämään merkitykseen ei niin kirjaimellisella tavalla. Tunnettujen mytologisten hahmojen, tarujen ja allegorioiden käyttäminen on myös hyvä tapa syventää kuvitusten merkityksiä. Korttikuvitus on hyvin rajallinen kuvafor-

maatti, sillä onhan kyseessä vain yksi varsin pieni kuva. Käyttämällä tunnettua symboliikkaa ja kuvastoa korttikuvitukseen voi upottaa kokonaisen tunnetun olemassa olevan tarinan syvemmän merkityksen. Myös intervisuaaliset viittaukset kannustavat kortin katsojaa osallistumaan kortin syvempään analyysiin.

2.5 Ihmeelliset tarotkuvitukset – fantastisia ja uskonnollisia

Tarotkuvitukset ovat aina olleet ainakin jossain määrin fantasiakuvituksia. Satukuvituksia ja kuvakirjoja tutkineen Sisko Ylimartimon (2012, 19) mukaan fantasia voidaan määritellä sen yleispiirteiden kautta. Fantasialle olennaista ovat ihmeet ja ihmeellisyys eli luonnonlakien rikkominen. Visuaalisesti tämä tarkoittaa realistisuuden välttämistä ja pyrkimystä irtautua havaittua maailmaa jäljentävistä kuvaustavoista. (Emt., 19). Fantasia pyrkii olemaan todellinen ja todentuntuinen vangitseamalla omaan pieneen maailmansa jonkin olemuksen ja hengen, ei niinkään pyrkimällä valokuvamaiseen realismiin (emt., 21–23). Juuri tätä tarotkorttien kuvitukset ovat aina tehneet. Varhaisimmistakin korteista löytyy ihmeellisiä hahmoja kuten kuun, tähden ja auringon personifikaatiot sekä paholainen, enkeli ja viikatemies. Kortit ovat kuvaus 1400-luvun italialaisesta elämästä (Farley 2019, 93), mutta niissä ei kuvata sitä realistisesti vaan yritetään fantasian keinoin vangita kortteihin ilmiön, asian tai henkilön pohjimmainen olemus. Tällainen lähtökohta sopii nykyaikaisiinkin tarotkuvituksiin. Kortit voivat käsitellä petollisuutta, pelkoa, rakkautta, toivoa tai vaikka rohkeutta, mutta kuvitukset harvoin kuvaavat näitä asioita niin kuin koemme ne tosielämässä. Fantasian keinoin korttien kuvituksista tulee ihmeellisiä ja niiden tarkastelusta taianomainen kokemus. Tutkailen analyysissäni tarotkuvituksia fantasiakuvituksen käsitteiden kautta ja käytän produktiossani fantasiakuvituksille tyypillisiä menetelmiä.

Uskonnollisia kuvituksia voi kuvittajan kannalta pitää fantasiakuvituksen alalajina, joka yhdistelee kiteytyynyttä kuvatraditiota ja uusintaa. Monet fantasiakuvittajat ovat myös tehneet uskonnollista taidetta tai yhdistelleet uskonnollista symboliikkaa taiteeseensa. (Amell 1995, 11–22.) Okkultistit kokivat ihmeellisten tarotkorttikuvitusten kätkevän sisälleen syvempiä elämän salaisuuksia ja yliluonnollisia merkityksiä. Korteissa on aivan pakan alkujajoista lähtien ollut kristinuskoon viittaavia hahmoja ja aiheita, mutta okkultistien toimesta myös niistä kuvituksista, joiden ei alun perin ollut tarkoitus olla uskonnollisia, tuli uskonnollisia. Kortit saivat runsaasti uutta okkultistista symboliikkaa ja niitä alettiin käyttää magiikan ja rituaalien harjoittamiseen. Tarotkuvitukset ovat edelleen ehdottomasti uskonnollisia kuvastoja k kautta, vaikka kaikki eivät käyttäisikään kortteja uskonnon harjoittamiseen.

2.6 Revivalistinen ideatyyl: ajallisen eron tuottama ihmeen tunne

Nykyajan ihmiselle vanhimpien tarotpakkojen realistisimmatkin kuvitukset vaikuttavat hieman sadusta vedetyiltä. Varhaisissa 1400-luvun tarotkorteissa Maagikko-kortissa kuvattiin kauppias tai katutaiteilija varhaisen renessanssin/myöhäisen keskiajan aikaisessa vaatetuksessaan (Farley 2019, 51–52). Hahmo saattoi näyttää arkiselta korttien valmistushetkellä, mutta yli 500 vuotta myöhemmin kuvitus näyttää kuuluvan aivan toiseen maailmaan kuin siihen, jossa nyt elämme. Jo 1800-luvun okkultistit pitivät korttikuvituksia niin vieraina ja ihmeellisinä, että niillä ajateltiin olevan jokin suurempi salaperäinen merkitys. Jos näitä keskiaikaan viittaavia ominaisuuksia käytetään nykyaikaisessa tarotkuvituksessa, luodaan niillä reaali maailmastamme poikkeava fantasiakuvitus. Sama tyyli voi merkitä eri aikakausien kuvituksissa aivan eri asioita.

Revivalistinen ideatyyl on tapa luoda fantasian tuntua kuvituksiin. Revivalistinen idea(ali)tyyl tarkoittaa jonkin taide- tai kulttuurikauden tyylin piirteiden omaksumista omaan tyyliin (Ylimartimo 1998, 26–27). Tarotkorttikuvituksissa revivalistista ideatyylä esiintyy paljon. Tunnetuimmistakin tarotpakoista kuten *Waite-Smith*-pakasta löytyy keskiaikaan viittaavia elementtejä etenkin hahmojen vaatetuksesta. Korteissa esiintyvät hahmot käyttävät paljon erilaisia tunikoja, sukkahousuja ja viittoja sekä ritarien haarniskoja. Suurelta osin keskiaikaan viittaavat piirteet ovat jääneet tarotkorttitraditioon korttien varhaisemmista versioista lähtien, jotka ovat peräisin myöhäiseltä keskiajalta. Tarotkorttien kuvatraditioon kuuluu keskiaikaan viittaavien tyylillisten piirteiden lisäksi olennaisesti myös kelttiläiset piirteet. Okkultistit sisällyttivät kelttiläisiä jumaluuksia ja henkiolentoja rituaaleihinsa ja olivat näin vahvasti osa kelttiläisen renessanssin liikettä (Webb 1976, 320–321), joka tapahtui 1800-luvun lopulla (Tieteen termipankki 2025, kelttiläinen renessanssi).

Kelttiläisyys on puolestaan erityisen vahvasti sidottu nykyaikaiseen länsimaiseen käsitykseen koko fantasiagenrestä. Videopeli- ja fantasiatutkija Angela R. Coxin mukaan kelttiläisyys nähdään usein fantasian merkkinä ja fantasiaa luodessa käytetään usein kelttiläisiä piirteitä. Termeistä on tullut nykyfantasiassa lähes synonyymejä. (Cox 2023, 198–207.) Ehkä vaikutusvaltais in ja tunnetuin esimerkki tällaisesta kelttiläisyyden yhdistämisestä fantasiaan on J. R. R. Tolkienin *Taru sormusten herrasta*. Tarotkorttien kelttiläisyyteen viittaavat piirteet voivat jäädä nykyihmiseltä siis täysin huomioimatta, sillä ne saattavat viestiä hänelle vain yleisemmin fantasiasta ja taianomaisuudesta, ei niinkään spesifistä kelttiläisestä mytologiasta tai tarustosta. Nykyaikainen kuvittaja saattaa hyödyntää kelttiläistä tai keskiaikaista tyyliä fantasiaa luovana elementtinä tai tapana viestiä tarotkortteihin yhdistetystä kelttiläisestä tarustosta. Voi olla vaikeaa määrittää kumpaa merkitystä tyylillä on pyritty välittämään, sillä revivalistista ideatyylä voi käyttää myös täysin tiedostamatta sen alkuperää.

3 Tutkimusaineisto ja -menetelmä

3.1 Tutkittavat korttikuvitukset

Olen valinnut tutkimusaineistoksi kolmen eri tarotpakan Kuolema-korttien kuvitukset. Valitsin pakat tarotkorttien kehityksen eri vaiheista, jotta analyysissä saataisiin selvitettyä kortin merkityksiä erilaisina aikakausina ja eri taiteilijoiden, suunnittelijoiden ja kuvittajien toteuttamana. Kuolema valikoitui tutkittavaksi kortiksi Johdanto-luvussa mainittujen syiden lisäksi myös siitä syystä, että kortin kuvitukset olivat aikakaudesta riippumatta tarpeeksi samantyyppisiä, ja näin jokaisesta kortista riittää analysoitavaa. Tutkimusta olisi ollut vaikeaa tehdä esimerkiksi pienen arkanan numerokorteista, sillä

niiden kuvitukset olivat varhaisissa tarotpakoissa vain pelkkiä maiden kuvakkeita, eivät kokonaisvaltaisia kuvituksia hahmoineen ja tapahtumineen.

Ensimmäinen tutkimusaineistoni korttikuvitus on Kuolema *Cary-Yale Visconti* -pakassa. *Cary-Yale Visconti* -pakka on näköispainos alkuperäisistä 1400-luvun *Visconti di Modrone* -pakan 67 kortista ja se on täydennetty 19 kortilla, jotka on luotu korvaamaan historiallisesta pakasta puuttuvia kortteja. Kuolema-kortti on yksi 11 säilyneestä alkuperäisestä valttikortista (Depaulis 2017, 4). Koska tutkin alkuperäisen historiallisen pakan korttia kutsun tätä pakkaa tutkielmassani nimellä *Visconti di Modrone*. *Visconti di Modrone* -pakka on yksi varhaisimmista säilyneistä tarotkorttipakoista, jotka valmistettiin milanolaiselle Viscontin herttuasuvulle (Farley 2019, 38–39). Pakan uskotaan olevan renessanssitaiteilija Bonifacio Bembon maalaama Milanon herttua Filippo Maria Viscontille, joten se on valmistettu ennen herttuan kuolemaa vuonna 1447 (Depaulis 2017, 3).

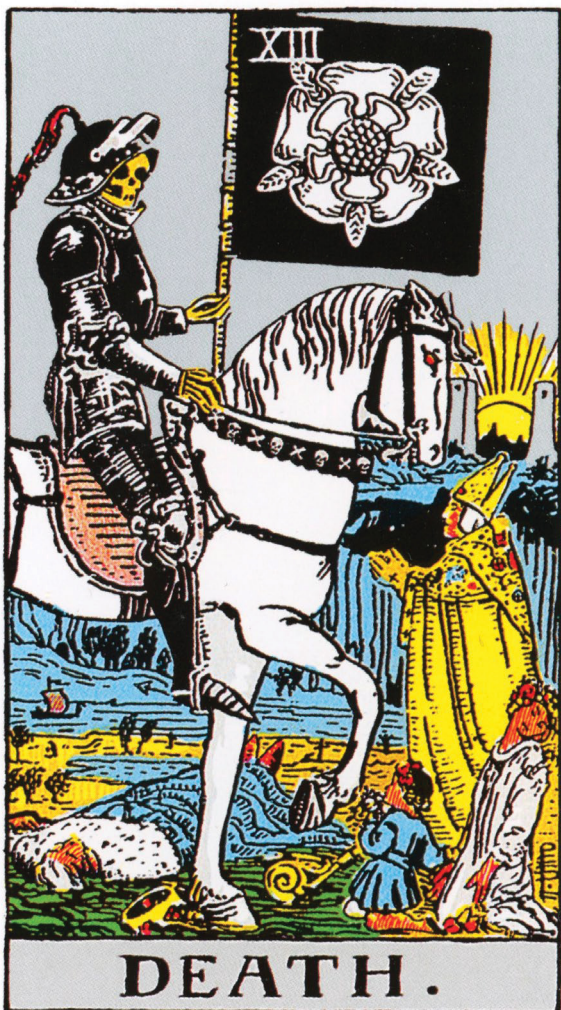
Visconti di Modrone -pakka poikkeaa niin nykyisestä tarotpakan perusrakenteesta kuin muista varhaisista Viscontin perheelle valmistetuista pakoistakin. Pakan jokaisessa maassa on kuusi hovikorttia tavallisen neljän

Kuva 3: Kuolema-kortti *Visconti di Modrone* -pakassa (1984).

sijasta, sillä kaikista hovikorteista on sekä mies- että naisversio (Dummett & Mann 1980, 77). Pakan jokaisessa maassa on siis Kuningas, Kuningatar, mies- ja naispuolinen Ritari/Ratsastaja sekä mies- ja naispuolinen Lähetti/Palvelija. Pienen arkanan korteista on myös mainittava, että kuvitusten lanteissa esiintyy herttua Filippo Marian floriinin kuvio (Dummett 1986, 13). Suuren arkanan kortteja on säilynyt vain 11 ja on hankalaa varmuudella sanoa kuinka monta niitä on alunperin pakassa ollut ja mitkä kortit ovat vain kadonneet. Säilyneistä korteista 8 ovat tuttuja suuren arkanan kortteja: Hallitsijatar (Keisarinna), Hallitsija (Keisari), Rakastavaiset, Sotavaunut, Voima, Kuolema, Aikakausi ja Maaailma. Suuressa arkanassa esiintyvät kuitenkin myös teologiset hyveet: Usko, Toivo ja Rakkaus (eng. Charity, jota ei tule sekoittaa Lovers- eli Rakastavaiset-korttiin). Nämä kortit eivät ole osa tyyppillistä tarotpakkaa eivätkä ne myöskään esiinny muissa Viscontin pakoissa. (Dummett 1986, 13; Farley 2019, 38.)

Visconti di Modrone -pakan korttikuvitukset ovat käsinmaalattuja ja hyvin yksityiskohdaisia. Kuvitusten taustat ovat ornamentaalisia ja kullattuja, hahmojen vaatetus on vaikuttavasti kuvioitua ja kuvituksissa esiintyy myös hyvin kirkkaita värejä. Kuvituksiin on sisällytetty monia erilaisia heraldisia kuvakkeita kuten kyyhkysiä ja auringonpurkauksia, Viscontin suvun kyykäärme-tunnus ja keisarillinen kotka (Depaulis 2017, 7–8). Riippumatta siitä, oliko herttua Visconti tarotkorttien alkuperäinen keksijä vai ei, varhaiset käsinmaalatut tarotpaket olivat ehdottomasti valmistettu juuri hänelle ja hänen suvulleen ja niiden sisältämän symbolismien epäilemättä oli tarkoitus olla erityisen merkityksellinen hänelle (Farley 2019, 39). Aion tässä tutkielmassa lähestyä kyseistä korttikuvitusta tästä näkökulmasta ja tarkastella sitä myöhäiskeskiaikaista kulttuurista ilmaperiä, jossa kortit on valmistettu.

Kuva 4: Kuolema-kortti *Waite-Smith*-pakassa (Waite & Colman Smith 1971).

Toinen tutkimusaineistoni Kuolema-kortti on alunperin vuonna 1909 julkaistusta *Waite-Smith*-pakasta. Pakka tunnetaan myös useilla muilla nimillä: *Rider-Waite*, *Rider-Waite-Smith*, *Colman-Waite* tai *Rider Tarot*. Pakan suunnittelija on mystikko ja kirjailija Arthur Edward Waite (1857–1942) ja kuvittaja Pamela Colman Smith (1878–1951). Tutkimus on kuitenkin osoittanut, että Smithin rooli pakan suunnittelussa saattaa olla ollut suurempi kuin Waite antoi alunperin ymmärtää (Auger 2021, 244). Tämän vuoksi koen tärkeäksi kutsua pakkaa tässä tutkielmassa nimellä, joka ottaa huomioon molemmat pakan suunnitteluun osallistuneet henkilöt.

Sekä Pamela Colman Smith että A. E. Waite olivat Golden Dawnin okkultistiseen seuran jäseniä. Seuran jakautuessa erimielisyyksien vuoksi vuonna 1903 muodostui uusi sääntökunta: The Independent and Rectified Rite, jonka yhtenä johtajana Waite toimi. Myös Colman Smith liittyi uuteen seuraan ja tämän seuran toiminnan aikana he myös suunnittelivat ja toteuttivat *Waite-Smith*-tarotin. (Farley 2019, 144; Auger

2021, 244.) The Independent and Rectified Rite hylkäsi magiikan harjoittamisen ja käytti harjoiteltuja ja monimutkaisia kristillisen mystiikan rituaaleja (King 1989, 96).

Waiten prioriteetti *Waite-Smith*-pakan suunnittelussa oli suuren arkanan korttien oikeanlainen symbolismi, kun taas pienen arkanan kanssa hän on luultavasti antanut Smithille suurempia luovia vapauksia (Jensen 2005, 31). Nimenomaan pienen arkanan kuvitukset erottivat *Waite-Smith*-pakan aikaisemmista tarotpakoista. Varhaisemmissa tarotpakoissa pienen arkanan korttikuvituksissa oli tyypillisesti kuvattuna yksinkertaisesti kortin numeron mukainen määrä maan kuvakkeita eli esimerkiksi Maljojen kolmosen kuvituksessa oli kuvattuna pelkästään kolme maljaa. *Waite-Smith*-pakassa pienen arkanan maiden kuvakkeet on kuitenkin sijoitettu osaksi kokonaisvaltaisempia kuvituksia, joissa on hahmoja, tapahtumia ja ympäristöjä. Waite ja Smith olivat luultavasti saaneet innoituksen pienen arkanan kuvituksiin 1400-luvulla valmistetusta italialaisesta *Sola-Busca*-pakasta, jonka kuvia oli *Waite-Smith*-pakan valmistamisen aikaan esillä British Museumissa (Dummett & Mann 1980, 154).

Analyysissäni aion tarkastella *Waite-Smith*-pakan Kuolema-korttia siitä näkökulmasta, että Smith ja Waite toimivat molemmat yhdessä pakan suunnittelijoina ottaen huomioon kuitenkin sen, että on vaikeaa sanoa missä määrin kuvitusten symboliikkaan liittyvät valinnat ja niiden välittämät merkitykset ovat peräisin Waitelta tai Smithiltä. Waite on julkaissut oppaan *The Key to the Tarot* (1909) (Sama opas julkaistiin vuotta myöhemmin mustavalkoisten kuvitusten kanssa nimellä *The Pictorial Key to the Tarot*), joka julkaistiin yhdessä *Waite-Smith*-pakan kanssa. Opas sisältää Waiten selitykset tarotsymboliikalle sekä ennustukselliset merkitykset pakan yksittäisille korteille. Waiten näkemys korttien merkityksistä on siis tiedossa, mutta on epäselvää kuinka tarkasti hän ohjeisti Smithiä kuvitusten luomisprosessissa ja kuinka paljon Smith on jättänyt omaa jälkeään kuvituksiin.

Pamela Colman Smith kuvitti pakkaan tarvitut noin 80 kuvitusta hyvin lyhyessä ajassa, vain kuudessa kuukaudessa huhtikuusta lokakuuhun vuonna 1909 (Place 2005, 177–186). Smithin alkuperäisistä tarotkuvituksista yksikään ei ole säilynyt tähän päivään saakka ja varhaisista *Waite-Smith*-pakoista on olemassa useita eri versioita, joista osa, elleivät kaikki, on epäilemättä sekä piirretty että väritetty uudelleen Smithin alkuperäisten viivapiirrosten päälle vaihtelevalla menestyksellä (Jensen 2005, 31, 44–47).

Waite-Smith-pakalla on erityisasema tarotkulttuurissa. Tämä on se pakka, jonka kuvitukset tulevat tyypillisesti mieleen kun puhutaan tarotkorteista. *Waite-Smith*-pakka oli ensimmäinen kaupallisesti saatavilla ollut pakka Englannissa ja se on pysynyt tähän päivään saakka maailman suosituimpana tarotpakkana (Auger 2004, 6). Pakka toimii standardina, jonka mukaan uusia tarotpakkoja ja korttikuvituksia yhä edelleen suunnitellaan. *Waite-Smith*-pakkaan kuuluu 78 korttia, joista 22 kuuluu suureen arkanaan ja 56 pieneen arkanaan eli se vastaa rakenteeltaan täydellisesti ns. tyypillistä tarotpakkaa. *Waite-Smith*-pakan kokonaan kuvitetuista numerokorteista on tullut normi tarotkuvitusten parissa samoin kuin myös suuren arkanan korttien järjestyksestä ja merkityksistä.

Tarot-harjoittajien parissa on olemassa jopa termi RWS-kloonin (*Rider-Waite-Smith*-kloonin), jolla voidaan tarkoittaa yksinkertaisesti 78-korttista tarotpakkaa, jonka numerokortit on kuvitettu (Jensen 2014, 26). Tämä määritelmä on mielestäni kuitenkin hieman liian laaja eikä selitä hyvin termin merkitystä nykyisessä tarotkulttuurissa. RWS-kloonilla tarkoitetaan tyypillisesti tarotpakkaa, jonka kuvitukset ovat uudelleen väritettyjä tai piirrettyjä versioita Pamela Colman Smithin *Waite-Smith*-pakan kuvituksista (Aeclectic Tarot 2025). Kloonipakalla ei siis tarkoiteta vain lähes täydellisiä kopioita *Waite-Smith*-pakasta vaan myös pakkoja, joiden kuva-aiheet ovat tyypillisesti lähes täysin samat kuin *Waite-Smith*-pakassa. Hyvänä omaperäisenä versiona RWS-kloonista pitäisin Lisa Sterlen *Modern Witch* -tarottia (2019), jonka kuvitukset seuraavat *Waite-Smith*-pakan kuvitusten aiheita, sommittelua ja värimaailmaa hyvin läheisesti, mutta toisin kuin *Waite-Smith*-pakassa kuvituksissa esiintyy pelkkiä naishahmoja, ja nykyaikaisempaa vaatetusta.

RWS-kloonien lisäksi on olemassa kuitenkin myös useita pakkoja, jotka ovat ottaneet vahvasti vaikutteita *Waite-Smith*-pakan kuvituksista olematta kuitenkaan niiden kanssa täysin yhdenmukaisia. Tällainen on mm. Catherine Davidsonin ja Thiago Corrêan *Cats Rule the Earth Tarot* (2022), josta voi edelleen nähdä *Waite-Smith*-pakan vaikutteen, mutta, jonka kuvitusten aiheet eivät kuitenkaan ole täysin yhtenäisiä *Waite-Smith*-pakan kanssa. Kun ottaa huomioon kuinka vahvasti *Waite-Smith*-pakan kuvasto on vaikuttanut tarotkuvituskulttuuriin, on helppo ymmärtää miksi pakkaa käytetään myös apuvälineenä tarotkorttien merkitysten opettelussa ja muiden tarotpakkojen tulkinassa. Pakka on erityisen keskeinen tarotkorttien historiassa ja kuvatradiitiossa ja siksi sen Kuolema-kortti on myös selvä valinta tutkimusaineistooni.

Kuva 5: Kuolema-kortti *Star Spinner Tarotissa* (Le Nguyen 2020).

Viimeinen pakka, jonka Kuolema-korttia analysoin, on *Star Spinner Tarot*. Vietnamilais-amerikkalainen sarjakuvataiteilija ja kuvittaja Trung Le Capecchi-Nguyen (tunnetaan myös nimellä Trung Le Nguyen) julkaisi pakan vuonna 2020. Valitsin tämän pakan osaksi tutkimusaineistoani toimimaan esimerkkinä nykyaikaisesta kuvittajan luomasta tarotpakasta. *Star Spinner Tarot* kuvastaa monimuotoista nykyaikaista tarotkulttuuria, jossa perinteistä okkultistista tai mystistä kuvastoa on osittain korvattu kuva-aiheilla eri kulttuurien mytologioista ja saduista. Se on siis saanut epäilemättä vaikutteita New Age -liikkeen tarotpakkoista, vaikka ei lukeudukaan niiden joukkoon. Pakka kuvaa tarotin perinteisiä kuva-aiheita monipuolisemmin ja inklusiivisemmin, esittäen monia erilaisia ihmiskehoja ja ihonsävyjä sekä LGBTQ+ suhteita. Pakasta löytyykin 4 Rakastavaiset-korttia, jotka esittävät erilaisia romanttisia suhteita. Näiden korttien ansiosta pakassa on tavanomaisen 78 kortin sijasta 81 korttia. Muuten pakka seuraa ns. standardi-tarotpakan rakennetta.

Star Spinner Tarotin kuvituksissa esiintyy keijuja, merenneitoja, enkeleitä ja muita satuaiheita sekä mytologisia kertomuksia. Tämän pakan kuvituksissa perinteiseen tarotkuvastoon yhdistyvät länsimaalaiset ja aasialaiset sadut ja myytit, jotka ovat molemmat keskeisiä kuvittaja Le Nguyenille itselleen vietnamilaisten maahanmuuttajavanhempien lapsena, joka varttui Amerikassa. Korttipakan kuvitustyyli yhdistelee mangaa

ja art nouveauta. Kuvituksissa on käytetty kirkkaita, mutta pehmeitä väriyhdistelmiä ja pastellivärejä on käytetty paljon. Dynamiikkaa kuvituksiin luovat viivojen luomat tekstuurit. Le Nguyenin on luonut tiheillä viivoilla kauniita tekstuureja esimerkiksi hahmojen hiuksiin, mutta niiden vastapainoksi kuvituksista löytyy myös suuria tasaisia pintoja, jotka rauhoittavat kuvituksia. Kokonaisuutena pakka on hyvin sympaattinen, satumainen ja pehmeä, mutta myös taianomainen, mystinen ja omalla tavallaan voimakas. Valitsin tämän pakan kortin tutkimusaineistooni siitä syystä, että tässä pakassa satukirjojen fantasiakuvitus ja tarotkuvitus kohtaavat. Lisäksi kuvittaja on tehnyt pakasta hyvin omannäköisensä ja sisällyttänyt siihen hyvin tietoisesti merkityksiä omasta kulttuurillisesta ympäristöstään.

3.2 Ikonologia

Käytän tutkimusaineistoni analyysissä Erwin Panofskyn (1892–1968) ikonologista tutkimusmallia. Ikonologia nähdään usein ikonografian jatkeena, sillä sen avulla analysoidaan ikonografisen analyysin kautta selvitettäviä kuvan konventionaalisia symboleja ja allegorioita, mutta niiden lisäksi selvitetään myös kuvan ns. varsinainen merkitys eli se, kuinka erilaiset sosiaaliset ja kulttuuriset arvot, aatteet ja ideologiat heijastuvat visuaalisessa taiteessa (Ockenström 2012, 211–212). Ikonologinen analyysi vaatii teoksen kulttuurillisen kontekstin tarkastelua, jotta voidaan selvittää teoksen spesifien teemojen ja käsitteiden yhteys laajempaan kulttuurilliseen symptomatiikkaan (Panofsky 1967, 7–8, 14–15; Panofsky 1955, 30–31, 38–39). Taidehistorioitsija Michael Ann Hollyn mukaan ikonologisen tutkimuksen lähtökohtana voitaisiin pitää kysymystä: miksi kuva on saanut juuri tämän muodon kyseisenä historiallisena hetkenä? (Holly 1984, 179–183,185).

Panofskyn ikonologiseen tutkimusmalliin kuuluu kolme eri merkityksen/sisällön tasoa, joita tutkitaan: primaarinen eli luonnollinen sisältö, sekundaarinen eli konventionaalinen sisältö sekä olennainen/varsinainen merkitys/sisältö. On hyvä tiedostaa, että tutkimusmallia ei ole tarkoitettu kronologisesti vaiheittain eteneväksi, vaan kaikki vaiheet ovat vuorovaikutuksessa keskenään (Ockenström 2012, 214). Tässä tutkielmassa olen kuitenkin pyrkinyt jakamaan eri vaiheiden havainnot omiin alalukuihinsa, jotta pysyisi selkeänä, mistä tutkimusmallin vaiheesta milloinkin on kyse. Lauri Ockenström on esittänyt ikonologisen tutkimusmallin yhteenvetotaulukkona artikkelissaan *Erwin Panofskyn ikonologia ja sen perintö*, teoksessa *Taidetta tutkimaan* (2012):

Tulkinnan kohde	Tulkintatapa	Tulkintaväline	Tulkinnan korjaava periaate
I Primaarinen tai luonnollinen aihe. Taiteellisten motiivien maailma	Esi-ikonografinen kuvailu	Käytännön kokemus (kohteiden ja tapahtumien tuntemus)	Tyylin historia (käsite tavoista, joilla kohteita ja tapahtumia kuvattiin muotojen avulla vaihtelevissa historiallisissa olosuhteissa)
II Sekundaarinen tai konventionaalinen aihe. Vakiintuneiden kuva-aiheiden, tarinoiden ja allegorioiden maailma	Ikonografinen analyysi (suppeammassa merkityksessä)	Kirjallisten lähteiden tuntemus (teemojen ja käsitteiden tuntemus)	Tyyppien historia (käsite tavasta, jolla tiettyjä teemoja ja käsitteitä ilmaistiin kohteiden ja tapahtumien avulla)
III Olennainen/varsinainen merkitys tai sisältö. 'Symbolisten' arvojen maailma	Ikonologinen tulkinta (ikonografinen tulkinta laajemmassa merkityksessä; ikonografinen synteesi)	Synteettinen intuitio (ihmismielen olennaisen tendenssien tuntemus), jota säätelevät yksilöpsykologia ja 'Weltanschauung'	Kulttuurisillisten oireiden tai 'symbolien' historia yleisellä tasolla (näkemys tavasta, jolla tietyt teemat ja käsitteet ilmaisevat ihmismielen olennaisia tendenssejä)

(Ockenström 2012, 215.)

Ensimmäisellä merkityksen primaarisella tasolla siirrymme suoraan muotojen maailmasta niiden muodostamien sisältöjen maailmaan eli teemme *esi-ikonografisen kuvailun* taideteoksen motiiveista. Tämä taso jakautuu vielä kahteen alaryhmään eli faktuaalisiin ja ekspressiivisiin merkityksiin. (Panofsky 1972, 5.) Faktuaaliset merkitykset selviävät tarkkailemalla muotoja, viivoja ja värejä ja tunnistamalla ne eletyn kokemuksemme perusteella tietyiksi objekteiksi ja tapahtumiksi. Espressiivisiä merkityksiä ovat erilaiset tunneilmaisullisuun liittyvät merkitykset kuten ilmeet ja asenteet, joita voi puolestaan tulkita ja tunnistaa empatiakyvyn kautta. (Emt., 3.) Oma eletty kokemuksemme ei kuitenkaan aina takaa oikean esi-ikonografisen tulkinnan tekemistä ja siksi tarvitsemme tulkintaa korjaavan periaatteen. Tällä merkityksen tasolla oikean tulkinnan tekemiseksi tarvitsemme tietoa ns. tyylien historiasta eli siitä, kuinka tietyt objektit ja tapahtumat on kuvattu erilaisissa historiallisissa olosuhteissa. (Emt., 9–11.) Esi-ikonografinen kuvaus on siis yleiskuvaus kuvituksen sisällöistä, jossa voidaan tarvittaessa käyttää apuna historiallisia lähteitä, jotta tapahtumat ja objektit tunnistetaan paikkansapitävästi.

Panofskyn ikonologista tutkimusmetodia kuitenkin hieman jarruttaa se, että tyyliin liittyvä pohdinta on sijoitettu tutkimuksen ensimmäiselle asteelle, koska tämä heikentää ikonologian kykyä tutkia muotoihin liittyviä ei-eksplisiittisten symbolien merkityksiä (Kuusamo 1996, 152–153). Panofskyn tutkimusmalli ikään kuin ohittaa kokonaan muotojen ja värien maailman ja siirtyy suoraan sisältöön: objekteihin ja tapahtumiin. Yksittäisillä värien ja muotojen valinnoilla voi olla kuitenkin suuri merkitys kuvan merkityksen kannalta ja siksi niitä ei tulisi jättää kokonaan huomioimatta kuvan merkityksen tulkinnassa. Vaikka en aiokaan tutkimuksessani keskittyä kuvitusten tyylin syvempään analyysiin, haluan ottaa tyyllisten piirteiden merkityksen huomioon silloin, kun se voisi avata uusia keinoja kuvitusten merkitysten tarkasteluun. Tarkastelen mahdollisia tyyliin ja muotoon liittyviä merkityksiä siis osana ikonologisen tutkimusmallin kolmatta sisällön tasoa eli ikonologista tulkintaa.

Toisella sisällön tasolla eli sekundaarisen tai konventionaalisen sisällön tasolla tutkitaan ensimmäisellä tasolla tunnistettujen elementtien suhteita toisiinsa ja yhdistetään ne erilaisiin teemoihin ja konsepteihin. On siis vuorossa *ikonografisen analyysi*, jonka avulla taiteesta voidaan tunnistaa erilaisia kuvia (eng. images), tarinoita ja allegorioita. Tiettyjen ominaisuuksien perusteella voidaan esimerkiksi määritellä hahmojen esittävän tiettyjä henkilöitä tai olevan personifikaatioita eli esittävän jotakin laajempaa ajatusta kuten uskoa tai viisautta. Samantyyppisesti erilaiset objektit voivat olla erilaisten asioiden symboleja. (Panofsky 1972, 6–7.) Tällä tasolla tulkintaan tarvitaan siis ymmärrystä erilaisista teemoista ja konsepteista. Tätä ymmärrystä voidaan saada joko suullisen tiedon välityksellä tai kirjallisista lähteistä, mutta pelkkä tekstuaalisen lähteen liittäminen kuvaan ei aina takaa oikeaa tulkintaa. Tämän tason korjaava periaate on tyyppien historia eli ymmärrys siitä, kuinka tietyt teemat tai konseptit kuvattiin tietyillä objekteilla ja tapahtumilla läpi historian. (Emt., 11–13.)

Kolmannella sisällön tasolla tehdään varsinainen *ikonologinen tulkinta*, joka erottaa ikonologian ikonografiasta. Tällä varsinaisen merkityksen tasolla tutkitaan yhteiskunnallisia kulttuurisia olosuhteita, jotka kiteytyvät taiteilijan tekemiin valintoihin taide-teoksessa. Tällaisia olosuhteita ovat asenteet, jotka liittyivät esimerkiksi tiettyyn kansallisuuteen, aikakauteen, luokkaan, uskontoon tai filosofiaan. (Panofsky 1972, 7–8.) Panofskyn mukaan selvittääksemme näitä syvempiä merkityksiä meidän tulee käyttää ns. synteettistä intuitiotamme eli tuntemustamme ihmismielen olennaisista taipumuksista. Tietenkään tulkinta ei voi perustua pelkästään intuition varaan vaan siihen tarvitaan myös tietämystä siitä, kuinka erilaisissa historiallisissa olosuhteissa näitä ihmismielen olennaisia taipumuksia kuvattiin erilaisten teemojen ja konseptien kautta. Tätä Panofsky kutsuu kulttuuristen oireiden (symptomien) tai symbolien tuntemukseksi. Tutkijan on vertailtava useiden taideteoksen liittyvien teosten ns. varsinaisia merkityksiä selvittääkseen kyseisen teoksen varsinaisen merkityksen. (Emt., 14–16.)

Panofsky on käyttänyt ikonologista tutkimusmallia alunperin renessanssin ajan taiteen tutkimukseen, mutta hän ei varsinaisesti rajannut metodologiaan mihinkään tiettyyn aika-kauteen tai aihealueeseen (Ockenström 2012, 219). Tarotkuvitukset soveltuvat hyvin ikonologisen tutkimuksen kohteeksi, sillä niissä on kuvattuna valtava määrä erilaisia mytologisia ja uskonnollisia hahmoja, personifikaatioita, symboleja, taruja ja myyttejä, jotka kuitenkin vaihtelevat kuvittajasta ja aikakaudesta riippuen. Korttikuvituksissa riittää selvittävää jo ikonografisella tasolla, mutta tarotkorttien henkilökohtaisuus ja monimuotoisuus antaa tutkijalle tarttumapintaa myös ikonologiseen analyysiin. Jokainen korttien tulkitsija tulkitsee kortteja suhteessa omaan elettyyn kokemukseensa ja niinpä epäilemättä myös kuvittajan eletty kokemus ja ajan kulttuuri jättävät myös merkkinsä korttien kuvituksiin.

Tutkimuksessani pyrin analysoimaan eri aikakausien tarotkuvitusten merkityksiä yhteydessä niiden luomisajankohdan kulttuuriin, taiteilijan elämään ja kuvataidetraditioihin. Tähän kuuluu etenkin korttien suunnittelijoiden henkilökohtaisen historian selvittäminen siinä määrin, kuin se on olennaista kortin symboliikan kannalta. Löytyykö kuvituksesta jokin merkitys, joka juontaa juurensa taiteilijan, kuvittajan tai suunnittelijan omaan elettyyn kokemukseen, uskomuksiin tai filosofiaan? Lisäksi on tarkasteltava muuta kuvitukseen liittyvää kuvastoa, kuten muita saman tekijän suunnittelempia kortteja tai taidetta, jotka voisivat mahdollisesti käsitellä samoja aiheita kuin kortin kuvitus ja näin syventää kuvituksen merkityksen ymmärrystä. Tässä vaiheessa on syytä myös tarkastella tarotkorttien käyttötarkoitusta kyseisenä aikana, koska sillä on ollut suuri vaikutus kuvituksen merkityksen kannalta. Onko kyseessä pelikorttikuvitus vai onko kuvitus tehty korttipakkaan, jolla on ollut tarkoitus raottaa meille elämän suuria salaisuuksia? Ongelmaksi tutkimuksessa voi muodostua se, että halutaan selvittää tarkkoja merkkimekanismeja ja sitten sitoa ne varomattomasti laajoihin kulttuurillisiin kokonaisuuksiin ja laajentaa ne näin aikakauden oletetuksi maailmankuvaksi (Kuusamo 1996, 30–31). Haluan ottaa tämän huomioon ja pitää syvämerkityksien

analyysin perusteltuna ja keskittyä mahdollisimman läheisesti juuri korttikuvitusten suunnittelijoihin ja heitä koskeviin kulttuurisiin vaikutteisiin.

Kulttuurinen konteksti on olennainen osa myös omaa produktiotani, jossa teen visuaalisia johtopäätöksiä analysoimieni kuvitusten kuvastojen ja perimmäisten merkitysten pohjalta. Kuvituksissani pyrin viestimään samoja merkityksiä kuin analyysissäni olen saanut tutkimusaineistosta selville, mutta omat kuvitukseni perustuvat kuitenkin omaan henkilökohtaiseen kulttuurilliseen kokemukseeni ja lisäksi niihin merkityksiä, jotka perustuvat oman aikakauteni kulttuuriympäristöön ja persoonaani. Käytän kuvituksissa myös analyysissä selvitettyä vakiintunutta visuaalista symboliikkaa ja hahmoja. Produktioni avulla haluan demonstroida tarotkuvitusten merkitysten moninaisuutta, niin niiden pysyvyyttä kuin muuttumistakin.

4 Aineiston analyysi

Kuva 6: Kuolema-kortti *Visconti di Modrone* -pakassa (1984).

4.1 Kuolema *Visconti di Modrone* -pakassa

4.1.1 Kuvituksen esi-ikonografinen kuvailu

Visconti di Modrone -pakan Kuolema-kortin kuvituksen keskiössä on kuvattuna ruskealla hevosella ratsastava luuranko, joka kantaa suurta viikatetta. Luurangolla on sidottuna päänsä ympärille vaalea liina. Hahmo ei ole pelkkää luuta vaan sen rinnan ja kaulan alueella on nähtävissä myös ihon peittämiä alueita, joiden alta luiden ja jänteiden muodot on kuitenkin helposti huomattavissa. Luurangon rintakehän alla myös roikkuu koukeroisia harmaita suolia. Luurankohahmo näyttää aktiivisesti hajoavalta tai maatuvalta harmahtavalta ruumiilta.

Luurangon ratsu on noussut seisomaan takajaloilleen ja sen alla ruohikolla on joukko ihmisiä. Osa heistä näyttää jääneen ratsun takajalkojen alle ja luuranko on laskenut viikatteen heidän ylleen selkeästi aikeenaan näyttää heidät. Hevosen alle jääneet ihmishahmot ovat makaavassa tai istuvassa asennossa ja heidän ilmeensä vaikuttavat varsin neutraaleilta ottaen huomioon tilanne, jossa

he ovat. Tässä tulkintaa korjaavaa periaatetta eli tyylien historiaa tarkastelemalla voi kuitenkin päätellä ettei hahmojen ilmeettömyydelle voi antaa liikaa painoarvoa, sillä muissakaan pakan korttien kuvituksissa ei esiinny vahvoja ilmeitä riippumatta tilanteesta, jossa hahmot ovat. Selkeimpiä pakan kuvituksissa esiintyviä ilmeitä ovat hienovaraiset hymyt ja katsekontakti muihin hahmoihin tai muihin kohteisiin. Ihmishahmojen ilmeettömyys on myös tyypillistä keskiajan taiteelle ylipäätään. Keskiaikaisessa filosofissa ja teologiassa intohimoiset ilmeet yhdistettiin synteihin (Sauerländer 2006, 4). Kuvituksen ilmeikkäimmän hahmon voisikin sanoa olevan luuranko, joka näyttää hieman irvistävän tai hymyilevän.

Kuvituksen hahmojen taustalla on pikkutarkka ornamentaalinen kullattu kuvio. Koristekuviointi muodostaa salmiakkiruudukon, jonka jokaiseen ruutuun on kuvattu aurinkoa muistuttava kuvio. Ruudukon reunoilla on kullattu kehys, jossa on kukkia ja köynnöksiä esittäviä koristekuvioita. Koko kuvitusta reunustaa vielä kultaamaton punertava kehys, jossa on yksinkertaisia sinisiä neliterälehtisiä kukkakuvioita tasaisin välimatkoin. Samat koristekuviot ja reunukset löytyvät myös muista *Visconti di Modrone* -pakan valttikorttien ja hovikorttien kuvituksista. Myös Viscontin suvulle valmistetuissa *Brambilla*- ja *Visconti-Sforza* -pakoissa esiintyy hyvin samantyyppinen ruutukuviointi kuvitusten taustalla. Koristekuvioiden yhdenmukaisuutta ja kuva-aiheiden samantyyppisyyttä kaikkien kolmen Viscontin suvulle tehdyn pakan välillä voi pitää merkkinä siitä, että ne ovat joko saman taiteilijan tekemiä tai mahdollisesti saman taiteilijan oppipoikien käsialaa.

4.1.2 Ikonografinen analyysi: Kammottava viikatemies

Visconti di Modrone -pakan Kuolema-kortin kuvituksen luuranko on yksi yhä tänäkin päivänä tunnistettavimpia kuoleman personifikaatioita eli viikatemies (eng. Grim Reaper) on kuoleman personifikaatio, joka tyypillisesti kuvataan luurankona, joka on pukeutunut mustaan ja kantaa mukanaan viikatetta, jota hän käyttää sielujen niittämiseen (Shepherd & Shepherd 2002, 304). Tämä kaapuun pukeutunut viikatetta kantava versio viikatemiehestä yleistyi kuitenkin vasta 1800-luvun puolivälissä, jolloin se esiintyi mm. useissa Edgar Allan Poe novelleissa (Card & Wilson 2006, 85–89) ja hahmon nimi *Grim Reaper* tuli käyttöön ensimmäistä kertaa vasta 1840-luvulla (Oxford English Dictionary 2025). Eli vaikka *Visconti di Modrone* Kuolema-kortin luurangon voi tunnistaa viikatemieheksi viikatteensa perusteella, on aivan ymmärrettävää ettei se täysin vastaa nykyaikaista viikatemiestä, sillä hahmo ei ollut vielä muotoutunut vakiintuneeseen muotoonsa. Viikatemies on kuoleman personifikaatio, joka on yleisen käsityksen mukaan muodostunut monesta eri lähteestä. On siis otollista tarkastella mistä lähteistä *Visconti di Modrone* -pakan kuoleman personifikaatio on saanut muotonsa, jotta voidaan tarkastella tarkemmin hahmon roolia kuvituksessa.

Kuva 7: *Dance macabre* fresko Chaise-Dienissä Auvergnessa, Ranskassa (Antoine 2020).

Eräitä kuoleman varhaisimpia länsimaalaisia personifikaatioita olivat 1300-luvun *Dance Macabre* eli kuolemantanssi kuvaukset (Ariès 1985,157). Kuolemantanssi oli läsnä kuvataiteessa, mutta se oli myös piiri- tai ketjutanssi, joita tanssittiin Euroopassa 1300-luvulla ruttoepidemian aikana (Tieteen termipankki 2025, Esittävät taiteet:danse macabre; Makkonen 1996, 20). Tyypillisesti luurankohahmon johtamat ihmiset lapsista vanhuksiin, naisista miehiin ja paaveista kerjäläisiin tempautuivat mukaan tanssiin, joka johti hautaan (Espinosa 1992, 15, 25; de Vries 1974, 131). Vanhimpana pidetty kuvaus kuolemantanssista on vuosien 1400 ja 1410 välillä valmistettu fresko Chaise-Dienissä Auvergnessa Ranskassa (Kuva 7). Tähän aikaan kuolema kuvattiin tyypillisesti kuihtuneena hahmona, joka joskus ottaa uhrinsa mukaan raa’asti, joskus omaksuu rauhallisen poseerauksen ja joskus näyttää neuvottelevan uhrinsa kanssa voimankäytön sijasta. (Moore 2006, 7; Kurtz 1934,88.) Kuolemantanssin kuvauksissa keskeisiä olivat siis luurankohahmot tai hajoavat ruumiit sekä eri ihmisryhmien ihmiset, joita luurangot tanssittavat ja johtavat kuolemaansa. *Visconti di Modrone* -pakan Kuolema-kortissa on samanlainen asetelma kuin *Danse Macabre* -kuvauksissa, vaikka kuvituksessa ei esiinnykään tanssia. Kuolema on kuvattu hajoavana luurankomaisena hahmona, joka johtaa ihmisiä kuolemaan monista eri ihmisryhmistä.

Toinen kuoleman personifikaatio, jonka piirteitä esiintyy *Visconti di Modrone* -pakan viikatemiesessä, on ajan personifikaationa tunnettu hahmo Father Time. Panofskyn mukaan (Panofsky 1972, 71) Father Time esitetään usein vanhana miehenä, joka kantaa viikatetta. Renessanssin ja barokin taiteessa hahmolla on usein siivet ja hän on suurimmaksi osaksi alasti. Viikatteen tai sirpin lisäksi tai sijasta hänellä voi olla myös tiimalasi, käärme, lohikäärme, joka puree häntäänsä tai eläinrata (eng. zodiac) ja usein hän kulkee käyttäen kinalosauvoja. (Emt. 71.) Father Time -hahmon alkuperänä pidetään kreikkalaista Kronos-jumalaa. Kronos tunnettiin vanhana jumalana, joka oli maanviljelyn suojeleja ja siksi kantoi tavallisesti sirppiä. Kreikankielinen aikaa tarkoitt-

tava ilmaus *chronos* oli kuitenkin hyvin samantyyppinen kuin Kronoksen nimi, joten Kronoksen alettiin nähdä tarkoittavan aikaa itseään. Kun planeetat nimettiin klassisten jumaluuksien mukaan Saturnus, nimettiin Kronoksen, kaikkein korkeimman ja hitaimman jumalan, mukaan. (Emt, 73–74.) Planetaarisena johtajana Saturnuksella oli erityisen pahamaineinen asema. Saturnus oli yleisesti kuivin, kylmin ja hitain planeetta, joka assosioitiin vanhaan ikään, hirveään köyhyyteen ja kuolemaan. (Emt, 76–77.)

On teorisoitu, että Father Time -hahmoon liitetyt negatiiviset ja pelottavat ominaisuudet ikään kuin loivat viikatemiehen, kun taas Father Time esiintyy nykyään verrattain harmittomana vanhana miehenä, joka kantaa kelloa tai tiimalasia (Taylor 2009, 19–20). Oma näkemyseni on *Visconti di Modronen* viikatemiehestä on hyvin samanlainen. Viikatemies on saanut viikatteensa pahamaineiselta Kronokselta, mutta hahmo ei enää kuvasta aikaa. Itseasiassa toisessa Viscontin suvulle valmistetussa tarotpakassa *Visconti-Sforzassa* Erakko-kortin kuvituksessa esiintyy vanha mieshahmo, joka kantaa tiimalasia ja nojaa sauvaan (Kuva 8). Koska *Visconti di Modrone* -pakan Erakko-kortti ei ole säilynyt tähän päivään saakka, on mahdotonta varmasti sanoa, että tämän kortin kuvitus olisi myös esittänyt täysin samanlaisen hahmon. Ottaen kuitenkin huomioon, että molemmat pakat valmistettiin samalle suvulle oletettavasti samojen taiteilijoiden toimesta, on todennäköistä, että kortit olivat samantyyppiset. Tutkija Helen Farleyn (2019, 68–69) mukaan Erakko-kortin alkuperäisenä merkityksenä pidetäänkin ajan kulumista ja kuoleman ainaista lähestymistä. Myöhemmin kortissa olevaa tiimalasia luultiin lampuksi, ja sellaisena se alkaa ilmestyä myöhemmissä pakoissa (emt., 68–69).

Kuva 8: *Visconti-Sforza*-pakan Erakko-kortti (2009).

Kun ottaa huomioon Viscontin herttuaperheelle tehtyjen korttien valttikorttien kuvaston, on kyseenalaistettava onko *Visconti di Modronen* Kuolema-kortin viikatemies vain kuoleman personifikaatio vai erityisesti Kuolema – yksi Raamatun Ilmestyskirjassa mainituista neljästä apokalyptisestä ratsastajasta. Pakassa käsitellään Ilmestyskirjan tapahtumia Tuomio-kortin kuvituksessa, jossa enkelit herättävät kuolleet haudoistaan tuomiopäivää varten. Myös pakan viimeisessä valttikortin eli Maailman kuvituksessa esiintyvää kaupunkia on tulkittu Jumalan kaupungiksi, johon uskovaiset pääsevät tuomiopäivän jälkeen (Farley 2019, 81–82). Ilmestyskirjan tapahtumat ovat keskeinen kuva-aihe *Visconti di Modrone* -pakan valttikorttien kuvituksissa ja siksi ei olisi kaukaa haettava tulkita Kuolema-kortin hahmo apokalyptiseksi ratsastajaksi.

Visconti di Modrone -pakan kuvituksen Kuolema ei kuitenkaan täysin vaastaa apokalyptisen ratsastajan tyypillistä kuvaustapaa. Raamatussa neljättä ratsastajaa kuvaillaan seuraavasti: “Siinä samassa näin tuhkanharmaan hevosen. Se, joka istui hevosen selässä, oli nimeltään Kuolema, ja sen jäljessä tuli Tuonela.” (Raamattu 1992, Ilm. 6:8). Kuoleman hevosta kuvaillaan vaihtoehtoisesti *hallavaksi* vuoden 1933/-38 Raamatussa (Raamattu 1933/-38, Ilm. 6:8). Englanniksi hevosen väristä käytetään sanaa *pale* eli kalpea (King James Bible 1611, Revelation 6:8). Hevosen tulisi olla väriltään siis jollain tapaa kalv akka, jos kyseessä olisi yksi ilmestyskirjan ratsumiehistä. Kuoleman ratsastama hevonen *Visconti di Modrone* -pakan kuvituksessa on kuitenkin selkeästi ruskea. Tällainen yksityiskohta tuskin olisi jäänyt taiteilijalta huomioimatta.

Toisen Viscontin suvulle tehdyn pakan *Visconti-Sforzan* Kuolema-kortin kuvituksessa (Kuva 9) ei esiinny ollenkaan ratsua, vaikka kortin luurankohahmo on hyvin saman-

Kuva 9: *Visconti-Sforza*-pakan Kuolema-kortti (The Morgan Library & Museum n. 1445–1485).

tyyppinen kuin *Visconti di Modrone* -pakassa. Tälläkin luurangolla on samanlainen vaalea liina sidottuna pänsä ympärille ja hahmon ruumis vaikuttaa olevan samalla tavalla hajoamassa kuin *Visconti di Modrone* n Kuolema. *Visconti-Sforzan* kuolemaa kuvastavalla luurangolla on kuitenkin aseenaan jousi, ei viikate. Jousi voisi verrastaa kuoleman luonteeltaan samanlaiseksi hahmoksi kuin rakkauden, joka usein kuvattiin Cupidona, siivekkäänä lapsena, joka ampuu nuolia jousellaan ja näin saa ihmiset rakastumaan. Cupido kuvattiin 1200-luvulta eteenpäin usein silmät sidottuna, ja rakkaus, onni ja kuolema nähtiin kolmena suurena sokeana voimana, jotka kontrolloivat ihmisten elämää (Panofsky 1972, 112–113).

Sekä *Visconti di Modrone* että *Visconti-Sforza*-pakan korteissa esiintyvä luurangon pään ympärille sidottu liina voisi myös kuvastaa yhteyttä Kuoleman, Rakastavaisten ja Kohotalonpyörän välillä. Liina voisi olla samanlainen side, jota rakkauden ja onnen personifikaatiot pitävällä *Visconti di Modrone* -pakan muissa korteissa. Syy siihen, että liina on nostettu luurangon silmiltä on kuitenkin epäselvä. Ehkä liinan olemassaololla on haluttu kertoa kuoleman joskus toimivan

sokeasti ja tappavan näennäisesti täysin terveitä ja hyvinvoivia ihmisiä. Nostamalla liina hahmon silmiltä on haluttu vastaavasti ehkä viestiä kuoleman varmuudesta ja väistämättömyydestä – hyvän ja pitkän elämän elänyt ihminen kohtaa silti lopulta kuoleman. *Visconti-Sforza*-pakan Kuoleman jousi on nähty myös voiman symbolina (Farley 2019, 76). Voimakas taisteluun ratsastava hevonen Kuoleman ratsuna *Visconti di Modrone* -pakan kuvituksessa voisi kuvastaa siis apokalyptisen ratsastajan attribuutin sijaan kuoleman luonnetta äkkipikaisena ja hallitsemattomana voimana, joka voi lopettaa ihmisen elämän mielivaltaisesti ja äkillisesti.

4.1.3 Ikonologinen tulkinta: *Memento mori* – Muista kuolevasi

Kun tutkaillaan *Visconti di Modrone* Kuolema-kortin kuvituksen merkitystä sen laajemmassa kulttuurisessa kontekstissa, on otettava huomioon tarotkorttien käyttötarkoitus 1400-luvulla verrattuna myöhempisiin aikakausiin. Tarotkortteja käytettiin tähän aikaan pelaamiseen (Dummett & McLeod 2004,1), joten kuvituksen merkitystä ei voi tulkita samalla tavalla kuin nykypäivän tarotkorttien, joita käytetään ennustamiseen tai psykologisten tilojen ja itsetuntemuksen tutkimiseen. Helen Farleyn (2019, 93) mukaan Viscontin herttuasuvuille luotujen tarotpakkojen kuvitukset käsittelivät suurelta osin renessanssin ajan ihmisten maailmankuvaa etenkin Viscontin suvun näkökulmasta. Hän listaa näiden tarotkorttipakkojen keskeisiksi teemoiksi huolen kuolemasta ja toivon ikuisesta elämästä, uskonnon tärkeyden, mutta samanaikaisesti Rooman pyhän valtakunnan kirkon korruption sekä spesifimmät Viscontin suvun historialliset tapahtumat. (Emt., 93.)

Farleyn mainitsemista laajemmista yhteiskunnallisista teemoista pidän Kuolema-kortin kannalta olennaisimpana kuoleman vahvaa läsnäoloa kulttuurissa ja uskonnollista ajatusta kuolemanjälkeisestä ikuisesta elämästä. Olen käyttänyt erityisesti historian tutkija Jyrki Nissin teosta *Kuolema keskiajalla: Hyvä kuolema mustan surman ajan Euroopassa* (2023) taustoittamaan aikakauden kuolemaa ympäröivää kulttuuria. Nissi käsittelee teoksessaan 1300–1400-luvun eli myöhäiskeskiajan kuolemankulttuuria erityisesti kahdelta maantieteelliseltä alueelta: Ruotsin kuningaskunnasta sekä Italian niemimaalta. Hänen lähdeaineistonaan ovat kuolleistaheräämisihmeet, joiden avulla hän tutkii kuoleman prosessia eli kuolemaan valmistautumista, varsinaista kuolinhetkeä sekä kuolemaa seuranneita tunteja tai päivää. (Nissi 2023, 25–37.) Keskityn tässä luvussa tekemään ikonologista tulkintaa siitä, kuinka 1400-luvun kuolemaa ympäröivät ajatukset ovat kiteytyneet *Visconti di Modrone* Kuolema-kortin kuvitukseen.

Myöhäiskeskiajalla vallitsi aktiivinen kuolemankulttuuri ja kuolinhetkellä oli suuri painoarvo. Kuolemaan liittyvät teemat olivat hyvin vahvasti valtavirrassa ja 1400-lu-

vulla niin kutsuttu kuoleminen taito -kirjallisuus oli räjähtänyt suosioon. (Nissi 2023, 37–38.) Nykyaikaisten arvioiden mukaan vähintään puolet Euroopan väestöstä tappanut rutto (Aberth 2021, 35–48) eli musta surma oli suurin myöhäiskeskiajan yksittäinen kriisi (Nissi 2023, 38). Tauti vaivasi myös rankasti Milanoa 1360-luvulta vuoteen 1485. Viscontin ja myöhemmin Sforzan hallitsijasuvut perustivatkin yhden Euroopan ensimmäisistä julkisista terveydenhuoltojärjestelmistä mustan surman vaikutusten lieventämiseksi. (Carmichael 1991, 215–221.) Nykytutkimus ei pidä mustaa surmaa ainoana tekijänä myöhäiskeskiajan kulttuurin kuolemakeskeisyydelle (Appleford 2015, 10; Oosterwijk 2014, 199; Nissi 2021, 15), mutta suuri kuolleisuus varmasti muutti ihmisten kuolemaan liittyvää ajattelua (Mercuzot 2021, 245).

Keskiajalla ihmisiä kehoitettiin elämänmittaiseen kuolemaan valmistautumiseen. Viimeistään siinä vaiheessa, kun kuoleman enteiltiin olevan tulossa, oli kuolevan henkilön ja yhteisön alettava valmistautua, jotta voitaisiin varmistaa hyvä kuolema. (Nissi 2023, 71.) Tärkein edellytys hyvälle kristilliselle kuolemalle oli kirkon tarjoama kuolinvuoderituaali eli viimeinen sakramentti, johon kuului synnintunnustus, ehtoollinen ja viimeinen voitelu (emt., 80). Hyvän kuoleman uskottiin vaikuttavan positiivisesti sielun kuolemanjälkeiseen elämään (emt., 71). Olennainen osa myöhäiskeskiajan roomalaiskatolista käsitystä kuolemanjälkeisestä elämästä oli kiirastuli, joka oli sydänkeskiajalla vakiintunut kolmanneksi vaihtoehdoksi helvetin ja taivaan ohelle. Kiirastuli oli ikään kuin välipysäkki, johon keskivertoisten uskovaisten sielut päätyivät kärsimään ja näin puhdistautumaan elämässään tekemistään synneistä taivasta varten. On kuitenkin hyvä tiedostaa, että katolinen kirkko ei pelkästään pelotellut ihmisiä ajatuksella kuolemanjälkeisestä kärsimyksestä vaan myös tarjosi lohtua kuolinvuoteella. Katumuksen, synnintunnustuksen ja kuolinvuoderituaalin kautta ihminen saattoi pelastua helvettiin joutumiselta tai piltkältä kiirastulelta. (Emt., 53–58.)

Kuolemakeskeinen kulttuuri kuvastui tietenkin myös myöhäiskeskiajan kuvataiteessa. Kuolemantanssi eli *Danse Macabre* oli ehkä vakituaisin kuoleman representaatio 1400-luvulla (Clark 1947, 7). Tällaisten makaaberien *memento mori* (suom. muista kuolevasi) -kuva-aiheiden merkitys on varsin selvä: kuolema on väistämätön ja kukaan ei pääse sitä karkuun. Kuvat myös muistuttivat ihmisiä ajattelemaan tuonpuoleista ja tekemään elämässään sellaisia valintoja, jotka johtaisivat parempaan kuolemanjälkeiseen elämään. (Oosterwijk 2011; Oosterwijk 2014, 204–205; Duffy 2005, 306–308.) Tällainen *memento mori* -teema näkyy myös *Visconti di Modrone* Kuolemassa. Kaikki kuvituksen ihmiset – kuninkaalliset mukaan lukien – ovat joutuneet viikatemiehen uhreiksi.

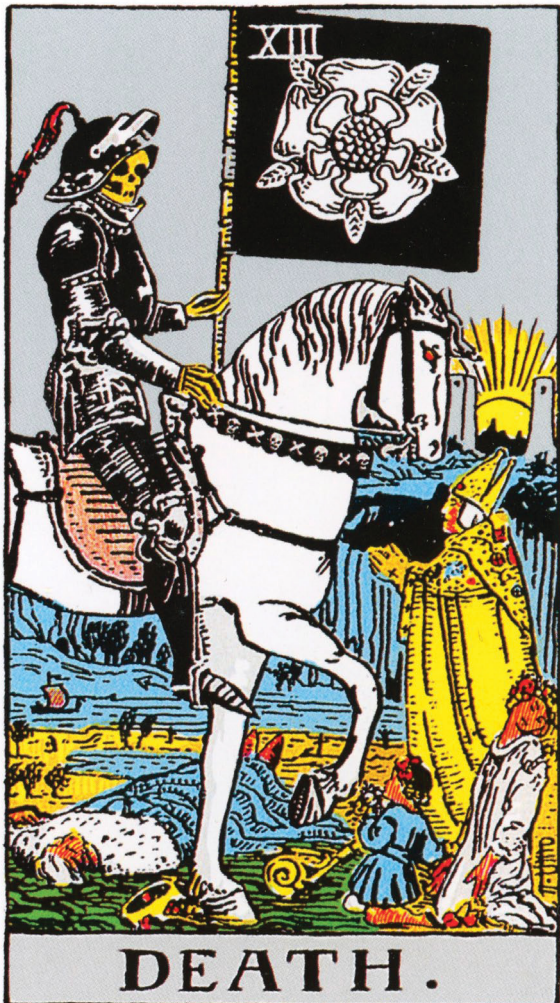
Kuten ikonografisessa analyysissä tuli esille, *Visconti di Modrone* -pakan Kuolema ei ole Viscontin suvulle valmistettujen tarotpakkojen ainoa kortti, jonka voidaan nähdä käsittelevän kuolemaa. Erakko-kortin merkitys oli näissä varhaisissa pakoissa aika ja vanhuuden sekä kuoleman väistämätön lähestyminen (Farley 2019, 68–69). *Visconti di Modrone* -pakan Kuolema-kortin Kuolema on kuitenkin huomattavasti arvaamat-

tomampi ja väkivaltaisempi kuoleman personifikaatio. Vaikka kuvituksen viikatemiehen uhrien ikää on vaikea arvioida, on varsin selvää, etteivät hahmot ole kuolemassa hitaasti vanhuuteen. Kuolema on ratsastanut niittämään heidän sielunsa niin suurella kiireellä, että ihmisryhmä on jäänyt ratsun jalkoihin. Nissin (2023, 71–72) mukaan myöhäiskeskiajalla äkillistä kuolemaa pidettiin pelottavana ja häpeällisenä, sillä tällaisissa kuolintapauksissa jäi harvoin aikaa oikeanlaiselle rituaalitoiminnalle. Äkillisen kuoleman seuraukset saattoivat olla kuolleen sielulle vakavat – pidentynyt aika kiirastulesa, helvettiin joutuminen tai jopa vainajan nouseminen haudasta ja kuolemanjälkeinen elämä maan päällä (emt., 71–72). *Visconti di Modronen* Kuolema-kortin kuvitus kuvastaa siis pelottavaa kuolemaa, joka saattaa sattua milloin tahansa ja kenelle tahansa.

Visconti di Modronen Kuolema-kuvituksen pelottavaa luonnetta vahvistaa myös se, ettei kortissa ole minkäänlaista toivon pilkahdusta, jotka yleistyvät myöhempien tarotkorttipakkojen Kuolema-korteissa. Kuolemanjälkeinen elämä, jonka viikatemiehen tappamat ihmiset kohtaavat, jää kortissa täysin epävarmaksi ja avoimeksi. Kristillistä käsitystä kuolemanjälkeistä elämästä käsitellään kuitenkin jonkin verran pakan muissa suuren arkanan korteissa. Tuomio-kortin kuvituksessa kuolleet nousevat haudoistaan tuomiopäivää varten. Maailma-kortissa on taas mahdollisesti kuvattu Jumalan kaupunki, johon uskovaiset pääsevät tuomiopäivän jälkeen (Farley 2019, 81–82). Helvetin tai kiirastulen kuvausta pakasta ei ole löydettävissä, mutta sellaisena voitaisiin pitää Paholais-korttia, jos sellainen on pakassa alunperin ollut. Paholainen puuttuu kuitenkin kaikista 1400-luvun käsinmaalatuista tarotpakoista (emt., 88). Paholaisen puuttumiselle on olemassa monia teorioita. Michael Dummettin mukaan kortti oli alunperin kuulut pakkoihin, mutta vain kadonnut ajan saatossa (Dummett & Mann 1980, 71). Farley (2019, 91) pitää todennäköisempänä, että Paholainen puuttui vanhimmista pakoista, koska Paholainen konseptina ei ollut ajan kulttuurissa kovinkaan olennainen toimija ja ajatus pahuuden ruumillistumasta ei ollut osa ajan maailmankuvaa. Jumalalla nähtiin olevan valta kaikkeen hänen luomakunnassaan (emt., 91).

Visconti di Modronen Kuolema-kortin kuvituksen merkitys on omalla tavallaan samanlainen kuin myöhäisemmissäkin tarotkorteissa: muutokseen valmistautuminen, loppu ja uusi alku. *Visconti di Modronen* kuvituksella on kuitenkin pyritty kuvaamaan myöhäiskeskiajan kristillistä käsitystä kuolemasta – hetkeä, jolloin maallinen elämä loppuu ja kuolemanjälkeinen elämä alkaa.

4.2 Kuolema Waite-Smith-pakassa

Kuva 10: Kuolema-kortti Waite-Smith-pakassa (Waite & Colman Smith 1971).

4.2.1 Kuvituksen esi-ikonografinen kuvailu

Aivan niin kuin *Visconti di Modrone* -pakassa Waite-Smith-pakan Kuolema-kortin kuvituksessa esiintyy keskeisessä roolissa ratsastava luurankohahmo, mutta kuvituksissa on myös monia eroavaisuuksia. Ensinnäkin Waite-Smith-pakan luuranko on lähes päästä varpaisiin peitettynä haarniskaan. Vain luurangon kädet ja naama paljastuvat haarniskan alta ja osoittavat katsojalle, ettei hahmo ole mikään tavanomainen sotilas. Sotilaan haarniskastaan huolimatta luuranko ei kuitenkaan kannata mitään näkyvää asetta vaan pitelee vain toisessa kädessään mustaa lippua, jossa on kuvattuna valkoinen ruusu. Tämän luurangon ratsu ei ole noussut takajaloilleen vaan seisoo vankassa asennossa oikea etujalka kohotettuna. Hevonen on väriltään valkoinen, sen esillä oleva silmä on punainen ja se on paljastanut hampaansa. Ratsun mustissa suitsissa on kuvattuna pieniä päakalloja ja luiden muodostamia x-kuvioita.

Luurankohahmo ja hänen ratsunsa on sijoitettu kuvituksen vasempaan reunaan etualalle. Heidän takanaan maassa makaa selällään mieshahmo, joka on oletettavasti jo kuollut tai tekee kuolemaa. Kuolleen miehen päästä on pudonnut kruunu ja hän on pukeutunut turkiskauluksiseen viittaan, joten hahmo voidaan päätellä esittävän kuninkaallista. Oikealla reunalla luurankoa vastassa on kolme ihmishahmoa. Ihmisistä kaksi, pieni lapsi ja oletettavasti nuori nainen ovat polvistuneet ratsun eteen. Lapsella on hiuksissaan kukkaseppele ja rinnalle nostetussa kädessään ehkä myös kukkia. Nainen on kääntänyt päänsä sivulle ja sulkenut silmänsä. Naisen ja lapsen takana on kolmas hahmo, joka puolestaan seisoo. Tällä hahmolla on päässään mitra eli piispanhiippa ja päällään koristeellinen kaapu. Hänen hansikkaansa kämmenselässä on nähtävissä myös risti. Hahmo on kohottanut kätensä mahdollisesti rukoukseen, hänen suunsa on auki aivan niin kuin hän olisi puhumassa ja hänen kasvonsa ovat hieman kohotetut kohti ratsunsa päällä istuvaa luurankoa tai taivasta. Hahmojen taustalla kuvituksessa

näky peltoaukea, jossa on muutamia puita. Aukean takana on vesistö, luultavasti joki kapean muotonsa vuoksi, jolla purjehtii vene. Joen takana nousee mäki, jossa on myös kuvattuna muutamia puita. Mäen päällä horinsontissa, kuvituksen oikeassa reunassa piispanhiippaan pukeutuneen hahmon pään päällä, on kaksi tornia, joiden välistä pilkistää aurinko. Jos kuvitusta katsoo tarkkaan, voi huomata, että tornien välistä näyttää myös kulkevan tie.

4.2.2 Ikonografinen analyysi: Apokalyptinen ratsastaja

Vaikka *Waite-Smith*-pakan kortin kuoleman personifikaatio on myös ratsastava luuranko, kyse ei ole viikatemiehestä niin kuin *Visconti di Modrone* -pakassa. Tämän voi päätellä jo yksinkertaisesti siitä, että luurangolta puuttuu tärkein viikatemiehen attribuutti eli viikate. Viikatemies oli kuitenkin tyypillinen kuolemaa esittävä hahmo myös *Waite-Smith*-pakkaa edeltäneille aikakauden tarotpakkoille, jotka olivat epäilemättä tuttuja myös A. E. Waitelle siihen aikaan, kun hän loi uuden ns. oikaistun versionsa tarotpakasta. Viikatemies esiintyy mm. ranskalaisen okkultistin Etteillan (1738–1791) suunnittelemassa *Grand Etteilla* -tarotissa (versioissa I ja II), ja erityisesti *Tarot de Marseille* -pakan Kuolema-kortin kuvasto vastaa vahvasti kuvausta, jonka Waite antaa kortin perinteisestä sisällöstä teoksessaan *The Pictorial Key to the Tarot*. Waite (2021, 31–32) mainitsee Kuolema-kortin konventionaalisen kuvaston olevan olevan miltei täysin muuttumatonta tai vakiintunutta. Hän kuvailee kortin kuvituksessa tyypillisesti kuvattavan “elämän peltoa, jossa tavallisen kasvillisuuden joukossa maasta pilkistää eläviä käsiä ja päitä. Yksi päistä on kruunattu ja luuranko on suurella viikatteellaan näyttämässä sitä.” Waiten mukaan kortin selkein perinteinen merkitys on kuolema, mutta myös muutos ja transformaatio. Kortti merkitsi hänen mukaansa myös erityisesti kuninkaiden kuolemaa, vaikka muitakin päitä oltiin niitetty elämän pellostä. Muita kortin merkityksiä olivat myös sielun nousu taivaalliseen sfääriin, luominen ja tuho sekä liikkeen jatkuvuus. (Emt., 31–32.)

Viikatemieskuvasto ei ollut myöskään tuntematon tapa kuvastaa kuolemaa kuvittaja Pamela Colman Smithille. Hän on kuvannut n. vuonna 1907 tekemässään kuvituksessa nimeltä *Time* (Kuva 11) viikatteeseen nojaavan hahmon, joka katsoo pellon yli kohti maalaistaloa. Kuvituksen voidaan nähdä tietenkään esittävän vain maanviljelijää, joka teoksen nimen mukaisesti odottaa ajan kuluva ja satonsa kypsyvän. Näin yksinkertainen merkitys olisi kuitenkin hyvin epätodennäköinen Colman Smithin kuvitukselle, kun ottaa huomioon *Waite-Smith*-pakan korttikuvitusten tarkkaan valikoidun symboliikan. Ajan ja viikatteen yhdistelmä viittaisi kuvituksen merkitsevään myös lähestyvää vääjäämätöntä kuolemaa ja näin perustuvan viikatemieskuvastoon vaikkakin hieman epätyypillisessä muodossa. Molempien *Waite-Smith*-pakan tekijöiden voidaan siis sanoa olevan olleen hyvin tietoisia viikatemiesymboliikasta ja sen yleisyydestä osana tarotkuvastoa.

Kuva 11: Pamela Colman Smithin kuvitus *Time* (Colman Smith n. 1907).

Waite mainitsee oppaassaan, kuinka Kuolema-kortin kuvaston vakiintunut symbolismi on hänen mielestään keskinkertaista (Waite 2021, 31). *Waite-Smith*-pakan Kuolema-kortin kuvituksessa on kuitenkin paljon samanlaista kuvastoa kuin Waiten mainitsemassa vakiintuneessa kuvastossa. Kuvituksen miljöö vaikuttaa olevan pelto, vaikkakaan siitä ei kasva päitä tai käsiä. Kuvituksessa esiintyy myös kuollut kuninkaallinen, sekä muihin ihmisryhmiin kuuluvia kuoleman uhreja ja kuoleman personifikaatio on luurankohahmoinen. Kuoleman uhrit vaikuttavat suhtautuvan kuolemaan eri tavoin: piispa rukoilee, nainen on kääntynyt pois päin ja pieni lapsi katsoo kohti Kuolemaa varsin pelottomasti ja lähes uteliaana. Kuvituksessa on kuvattu hyvin samanlainen asetelma kuoleman ja hänen erilaisten uhriensa välillä kuin *Visconti di Modrone*-pakassa. Waite ei siis suinkaan pitänyt kaikkea Kuolema-kortin perinteistä kuvastoa epäsovivana vaan hän ei erityisesti pitänyt juuri viikatemiehen symboliikasta. Hän mainitsee myöhemmin oppaassaan uusia *Waite-Smith*-pakan ns. oikaistuja korttikuvituksia esitellessään, että yksi apokalyptisistä ratsastajista kuvastaa paremmin kortin merkitystä kuin raaka sieluja niittävä luuranko (Waite 2021, 136).

Kuva 12: Albrecht Dürerin puupiirros *Four Horsemen of the Apocalypse*, n. 1498. Kuolema ratsastaa kuvan vasemmassa alanurkassa. (Dürer 1498.)

Waite-Smith-pakan Kuolema-kortin luurankohahmo on siis Waiten mukaan Kuolema – apokalyptinen ratsastaja. Ratsastajan rooliin voidaan vihjata kuvituksessa myös sillä, että yksi neljästä ratsastajan uhriksi joutuneesta ihmisestä esitetään kuolleena. Raamatun Ilmestyskirjassa apokalyptisten ratsastajien sanotaan tappavan neljännes maailman väestöstä (Raamattu 1933/-38, Ilm. 6:8). Apokalyptinen kuoleman personifikaatio on kuitenkin kuvattu kuvataiteessa usein viikatemiehen kaltaisena hahmona, jolla on viikate tai jokin muu ase. Tällaisena hahmo esiintyy mm. Albrecht Dürerin puupiirroksessa vuodelta 1498 (Kuva 12) ja venäläisen taiteilijan Viktor Vasnetsovin teoksessa *Four Horsemen of the Apocalypse* (1887). *Waite-Smith*-pakassa apokalyptinen Kuolema esiintyy kuitenkin aseettomana kantaen lippua, jonka ruusukekuvio on Waiten mukaan niin kutsuttu mystinen ruusu, joka merkitsee elämää (Waite 2021, 136–137).

Kuolema-kortin apokalyptinen ratsastaja yhdistyy monella tavalla uusiin alkuihin, vaikka sitä ei ensinäkemältä välttämättä huomaisikaan. Elämää symboloiva mystinen ruusu, joka esiintyy luurangon lipussa, on symboli, jonka merkitys on yllättävän moninainen. Ruusua on symbolina pidetty oikeana symbolien arkkityypinä, jonka mukaan on nimetty monia symboleja kuten kirkkojen pyöreät ruusuikkunat ja Neitsyt Maria eli ns. piikitön ruusu (Väisänen 2023, 152). *Waite-Smith*-kortissa esiintyvä ruu-

suke esittää heraldista Tudorin ruusua, joka symboloi kahden Englannin kruunusta 1400-luvulla kilpailleen hallitsijasuvun yhdistymistä ruusujen sodan (eng. Wars of the Roses) jälkeen. Lancasterin sukua symboloi valkoinen ruusu ja Yorkin suvun punainen ruusu yhdistyivät, kun sodan voittanut Lancasterin Henry VII nai Yorkin Elisabethin. (Williams 2024.) Punavalkoinen Tudorin ruusu merkitsi Henry VII:n perustaman Tudorin suvun tuomaa yhdistymistä ja rauhaa, joka seurasi Englannissa vallinneita verisiä ja kauheita vuosia. Nykypäivänä ruusu on vakiintunut yhdeksi tunnetuimmista Englannin symboleista, vaikka historiantutkimus onkin paljastanut, että tarina Tudorin ruusun synnystä ja ruusujen sodan verisyydestä luotiin suurelta osin vasta jälkikäteen. (Braun 2016.) Koska Tudorin ruusu on niin vakiintunut symboli, luurangon lipussa esitetty ruusu on tunnistettavissa Tudorin ruusuksi, vaikka se on kokonaan valkoinen eikä puna-valkoinen. Ruusulla haluttiin *Waite-Smith*-pakan kuvituksessa symboloida konfliktin jälkeistä uudistumista, yhdistymistä ja rauhaa.

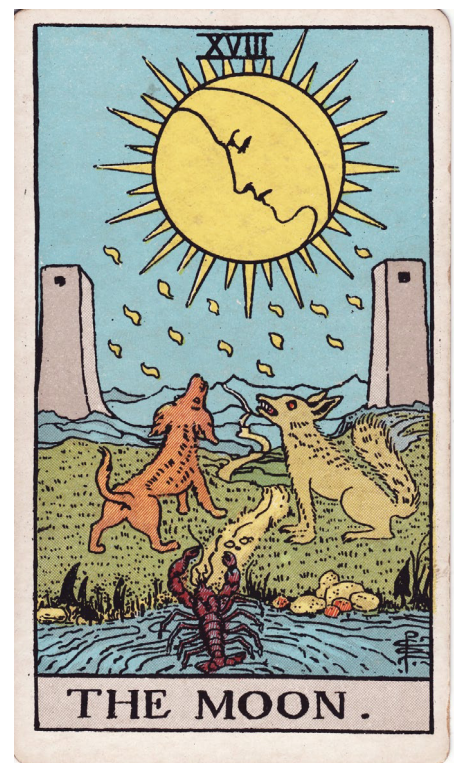
Valkoinen ruusu löytyy myös toisesta *Waite-Smith*-pakan suuren arkanan kortista – Narrista. Kortin kuvituksessa nuori mies kulkee kevein askelin kohti jyrkänteen reunaa. Hän kantaa toisessa kädessään valkoista ruusua ja toisessa hänellä on keppi, jonka päähän on kiinnitetty kassi. Waiten mukaan hahmo on sielu, joka on matkalla etsimässä kokemuksia (Waite 2021, 162). Narri merkitsee naiiviutta, seikkailua ja uusia alkujä (Sunnuntainoita 2025, The Fool). Valkoinen ruusu yhdistää Kuolemaa ja Narria ja näin vahvistaa entisestään merkitystään uudistumisen symbolina. Kristillisenä symbolina valkoinen ruusu merkitsee puolestaan Marian neitsyyttä (Wilson 2022, 319). Kuolema-kortissa esiintyvään valkoiseen ruusuun voi siis yhdistää monia eri merkityksiä kuten uusia alkujä, rauhaa, viattomuutta ja puhtautta.

Toinen *Waite-Smith*-pakan kortti, johon Kuolema-kuvituksen apokalyptinen ratsastaja yhdistyy, on Aurinko. Apokalyptisen ratsastajan hevonen on *Waite-Smith*-pakassa valkoinen eli se vastaa Ilmestyskirjassa annettua kuvausta kalpeasta hevosesta. Apokalyptisen Kuoleman kalpean ratsun värin voidaan nähdä kuvastavan kuolleen ihmisen ihon kalpeutta (Sill 1996, 34), mutta valkoinen hevonen ei aina symboloi vain pelottavaa loppua. Raamatun Ilmestyskirjassa myös Kristus ratsastaa valkoisella hevosella taivaallisten sotajoukkojen kanssa (Raamattu 1933/-38, Ilm. 19:11–14). Kelttiläisissä myyteissä valkoisella hevosella saatettiin puolestaan ratsastaa vetten yli tuonpuoleiseen (eng. Otherworld), joka oli ihmeellinen jumaten valtakunta (Rolleston 1917, 210; Rogers 2010, 55, 61–62). *Waite-Smith*-pakassa sekä Kuolema-kortin luuranko että Aurinko-kortissa esiintyvä pieni alaston lapsi ratsastavat valkoisilla ratsuilla. Hahmojen välillä oleva yhteys ei olisi niin silmiinpistävä ellei molemmilla hahmoilla olisi päässään punaista sulkaa. Kuolema-kortissa sulka on kiinnitetty luurangon kypärään ja Aurinko-kortissa se on ratsastavan lapsen sepeleessä. Myös aikaisemmin mainitulla Narrilla on punainen sulka hatussaan. Waiten mukaan Aurinko-kortti kuvastaa sielun tietoisuutta, sisäistä lasta, yksinkertaisuutta ja viattomuutta – itsetietoisuutta valaistunutta ja uusiutunutta sielua (Waite 2021, 155–156). Aurinko on suuren

arkan k kortti numero 19 ja Kuolema on kortti numero 13. Voidaan siis päätellä, että, jos Kuolema-kortti merkitsee loppua ja uutta alkua, Aurinko-kortissa voimme nähdä tämän saman uudistuksen.

Waite-Smith-Kuolema-kortin hahmojen taustalla on kuvattu kokonainen maisema, jolla on myös itsessään symbolinen merkitys. Waite kuvailee oppaassaan hahmojen takana ulottuvaa maisemaa kokonaisena sielun nousun maailmana ja kuinka kahden pilarin välistä paistaa kuolemattomuuden (eng. immortality) aurinko (Waite 2021, 136). Ensiksikin taustalla näkyvä aukea voisi kuvastaa samanlaista ns. elämän peltoa, joksi Waite kutsui Kuolema-korttien vakiintuneessa kuvastossa esiintyvää peltoa. Joki voidaan puolestaan yhdistää esimerkiksi Styks-jokeen. Styks on Homeroksen *Iliassa* mainittu joki, joka erottaa kreikkalaisen mytologian Haadeksen eli kuolleiden valtakunnan elävien valtakunnasta (Hard 2004, 109). Tällainen tuonpuoleisen rajana toimiva vesistö esiintyy myös muissa mytologioissa. Vainajalaan johtava vesitie esiintyy esimerkiksi uralilaisten kansojen maailmankuvassa ja Tuonelan joki on näkyvässä asemassa suomalais-ugrilaisessa mytologiassa (Siikala 2012, 173–174). Vesistöä on käytetty Kuolema-kortin kuvituksessa jonkinlaisena rajapyykkinä elämän ja kuoleman välillä. Tätä merkitystä voi myös vahvistaa laiva, joka matkaa joella.

Kuolema-kortissa joen toisella puolella kohoaa mäki, jonka huipulla on kaksi tornia ja niiden välissä näyttää kulkevan polku kohti tornien välistä pilkistävää aurinkoa. Polku, tornit ja aurinko esiintyvät myös muissa *Waite-Smith*-pakan suuren arkanan korteissa, jotka seuraavat Kuolema korttia. Kortti numero 14 on Kohtuus. Kohtuus-kortin kuvituksessa on esitetty enkeli, jonka toinen jalka on vedessä, toinen maalla ja joka kaataa vettä yhdestä pikarista toiseen. Taustalla kortissa näkyy pitkä polku, joka johtaa kohti vuoristoa ja sen ylle kohonnutta kruunua muistuttavaa aurinkoa. Waiten mukaan tämä kortti merkitsee hillintää sekä psyykkisen ja materiaalisen olemuksen välistä harmoniaa (Waite 2021, 140). Kortissa 18 eli Kuussa (Kuva 13) esiintyy jälleen sama polku, joka alkaa kuvituksen etualalla olevasta vedestä ja kulkee kahden tornin välistä kohti niiden takana alkavaa vuoristoa. Tornien väliin taivaalle on noussut kuu, jota koira ja susi ulvovat. Etualalla olevasta vedestä on nousemassa maalle rapu. Waiten (emt., 152–153) mukaan Kuu edustaa mielikuvituksen elämää erillään hengen elämästä. Kuu kuvastaa viisauden valoa, joka valaisee, mutta jättää ulottumattomiinsa myös tuntemattomia mysteerejä. Kortti merkitsee myös eläimellistä puoltamme. (Emt., 152–153.)

Kuva 13: *Waite-Smith*-pakan Kuu-kortti (Waite & Colman Smith 1909).

Waite käyttää sanaa pilari (eng. pillar) kuvaillessaan *Waite-Smith*-pakan Kuolema-kortin kuvituksen kahta tornia (Waite 2021, 136). Tällä sanavalinnalla hän saattaa rinnastaa tornit pilareihin, jotka esiintyvät suuren arkanan kortissa numero 2 eli Ylipapittaressa. Ylipapitar yhdistyy myös Kuu-korttiin, sillä kuvituksessa esiintyvän naishahmon jalkojen juuressa on kuunsirppi. Ylipapitar esittää Waiten mukaan ns. Salaista kirkkoa ja tästä maailmasta poistuneen Prinssin toista avioliittoa, Morsianta, Äitiä, tähtien tyttä, korkeampaa Eedenin puutarhaa ja kuuta (emt., 101–102). Raamatussa sulhasella ja morsiamella usein tarkoitetaan Jumalan ja hänen kansansa välistä suhdetta ja Uudessa testamentissa sulhanen tarkoittaa erityisesti Jeesusta (Luterilainen.net 2019). Tätä Morsiamen ja Prinssin avioliittoa kuvaillaan myös raamatun Ilmestyskirjassa. Myös viimeisen tuomion jälkeen uudelleen luodussa taivaassa ja maassa sijaitsevaa uutta Jerusalemiä, pyhää kaupunkia, kuvaillaan morsiamena. (Raamattu 1933/-38, Ilm. 19:7–10, Ilm. 21:1–2). Kuolema-kuvituksessa torneilla voidaan siis kuvastaa seurakuntaa, temppeliä tai luvattua pyhää kaupunkia.

Waite-Smith-pakan Kuolema-kuvituksessa esiintyvällä ns. kuolemattomuuden (eng. immortality) auringolla on myös oma symbolinen merkityksensä. Aivan raamatun ensisanoista lähtien mysteerejä kuvataan valon metaforilla: Vanhassa testamentissa Jumalaa ja hänen luomakuntaansa kuvataan valolla ja Uudessa testamentissa Jeesusta nimitetään Maailman valoksi (eng. Light of the World) (Evangelidis 1991, 92). Luukkaan evankeliumissa Jeesuksesta käytetään myös kreikankielistä nimitystä *anatole*, joka voidaan kääntää nousevaksi auringoksi, idäksi tai aamuksi (Duffy 2022, 10). Tornien ja auringon yhteismerkitys voi siis *Waite-Smith*-Kuolema-kortissa merkitä Jumalan, Jeesuksen ja uskovaisten kohtaamista aivan niin kuin ilmestyskirjassa. Kuvituksessa ei siis ole kuvattuna pelkkä mysteerinen apokalyptinen ratsastaja, vaan myös reitti usko-
vaisille luvattuun Jumalan ikuiseen kaupunkiin. Yhdessä muiden *Waite-Smith*-pakan suuren arkanan korttien kanssa Kuolema on alkupiste matkalle tuonpuoleiseen, jossa sielu voi kuitenkin löytää uuden valon ja tietoisuuden.

4.2.3 Ikonologinen tulkinta: Mystinen kuolema

Independent and Rectified Rite muodostui vuonna 1903, kun Golden Dawnin okkultistinen seura jakautui erimielisyyksien vuoksi (Farley 2019, 144; Greer 1995, 277). Okkultistisen magiikan harjoittamisen sijasta Independent and Rectified Rite harjoitti kristillisen mystiikan rituaaleja ja jäsenten korkein pyrkimys oli mystinen yhteys Jumalan kanssa (Farley 2019, 144; King 1989, 96; Gilbert 1987, 11). A. E. Waite toimi yhtenä uuden sääntökunnan johtajista ja myös Pamela Colman Smith liittyi seuraan. He suunnittelivat ja toteuttivat *Waite-Smith*-tarotin seuran toiminnan aikana. (Farley 2019, 144; Auger 2021, 244.) Näistä syistä käytin pakan Kuolema-kortin ikonografisessa analyysissä suurelta osin hyödyksi tuntemusta kristillisestä symboliikasta ja Raamatun tapahtumista.

En ole kuitenkaan perustanut *Waite-Smith*-Kuolema-kortin ikonografista analyysii pelkkään kristilliseen symboliikkaan, sillä Waite on tietoisesti sisällyttänyt pakan kuvituksiin symboleja myös muista uskonnoista ja mytologioista. Waiten (2021, 8–9) mukaan tarotkorttien historia oli hyvin pitkälti okkultistien spekulatiota. Korteilla ei hänen mukaansa ollut historiaa ennen 1300-lukua ja teoriat korttien egyptiläisestä, intialaisesta tai kiinalaisesta alkuperästä olivat vain okkultistien toistamia virheellisiä johtopäätöksiä. Näiden teorioiden sijasta hän kannatti ajatusta, että tarot olisi syntynyt albigenssien eli Ranskan kataarien symboliikasta. (Emt., 8–9.) Huolimatta siitä, että Waite hylkäsi varhaisempien okkultistien näkemykset tarotkorttien alkuperästä, käytti hän kuitenkin mm. egyptiläisen mytologian hahmoja ja symboleja korteissa silloin, kun hän koki niiden symboliikan kortteihin sopivaksi. Tämän vuoksi esimerkiksi *Waite-Smith*-pakan Sotavaunut-kortissa vaunuja vetää kaksi sfinksia (emt., 118). Waite kuitenkin tekee kirjoituksissaan erittäin selväksi, että hän ei ole samaa mieltä varhaisempien okkultistien kanssa monista tarotkortteja koskevista yksityiskohdista. Hän on esimerkiksi hylännyt suuren arkanan korttien okkultistiset assosiaatiot heprealaisiin aakkosiin, koska hän piti niitä suurelta osin väärinä (emt., 170).

Kristillinen mystiikka on siis päällimmäisessä asemassa Kuolema-kortin kuvituksessa, mutta Waite sisällytti *Waite-Smith*-pakan kuvituksiin valtavan määrän symboliikkaa eri okkultistisista ja esoteerisista lähteistä. Waiten mukaan alkemian, kabbalan, vapaamuurarien ja ruusuristiläisten traditionaalinen symboliikka johtivat kaikki samaan hengelliseen valaistumiseen (Kaplan 1986, 154). Kuuluessaan Independent and Rectified Rite -sääntökuntaan Waite myös kirjoitti useita teoksia liittyen näihin järjestöihin ja uskomuksiin (Butler 2014, 285). Selkein viittaus ruusuristiläiseen symboliikkaan *Waite-Smith*-pakan Kuolema-kortissa on ratsastajan kantaman lipun ruusu-kuvio. Torneilla, joita Waite kutsui pilareiksi, voitaisiin puolestaan viitata Ylipapitar-kortissa esiintyviin pilareihin. Nämä pilarit ovat osa vapaamuurarien symboliikkaa (Farley 2019, 146).

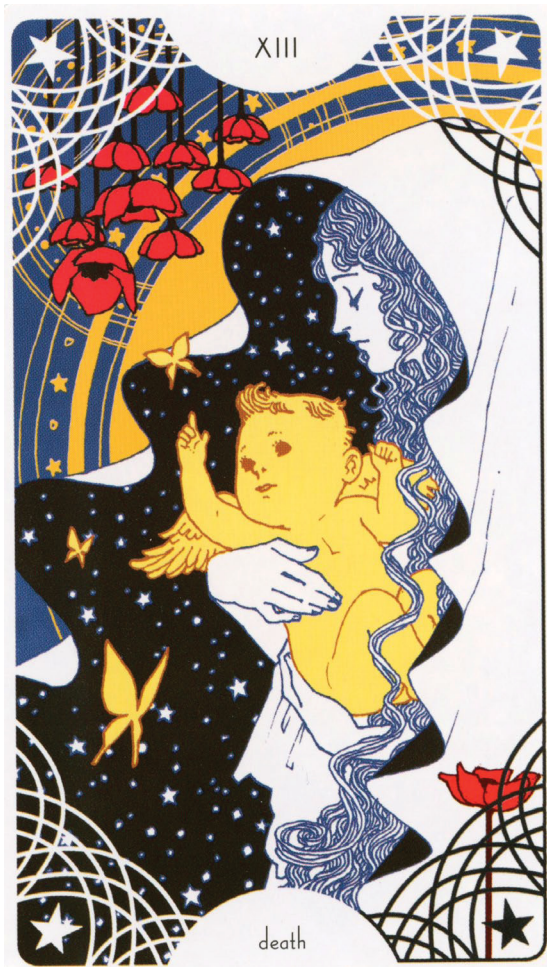
Vaikka *Waite-Smith*-pakan Kuolema-kortissa on kuvattuna apokalyptinen ratsastaja ja ehkäpä jopa uskovaisten ja Jumalan kohtaaminen luvatussa kaupungissa, ei kortin ole tarkoitus kuitenkaan kuvastaa kirjaimellista raamatullista maailmanloppua eikä välttämättä edes sielun kuolemanjälkeistä elämää. Perimmäinen merkitys, jonka Waite (2021, 136–137) halusi *Waite-Smith*-pakan Kuolema-kortissa välittää on sanoma ns. mystisestä kuolemasta (eng. mystical death). Hänen mukaansa ihmisen luonnollinen siirtyminen uuteen olomuotoon eli kuolema voi olla yksi sielun kehityksen muoto. Mystinen kuolema on kuitenkin eksoottinen ja lähes tuntematon kokemus, johon tavallisella kuolemalla ei ole yhteyttä. Mystinen kuolema on elämässä koettu tietoisuuden muodonmuutos. (Emt. 136–137.) Waite ei kuitenkaan oppaassaan avaa enemmän sitä minkälainen tämä mystinen kuolema on tai kuinka se saavutetaan. Waite (emt., 7) kertoo teoksen alussa kuinka hän aikoo esitellä kortit siinä määrin kuin se on mahdollista paljastamatta kuitenkaan sääntökuntien sisäpiiriin kuuluvia salaisuuksia. Korteissa on

hänen mukaansa syvempää symbolismia, joka paljastuu vain heille, jotka ovat saaneet tulla osaksi ns. Salaista traditiota (emt. 7). Mystiseen kuolemaan liittyvä syvempi tieto kuuluu siis oletettavasti näihin kortteja koskeviin salaisuuksiin, joita Waite ei halunnut paljastaa laajemmalle yleisölle.

Mystisellä kuolemalla tarkoitetaan korkeamman tietoisuuden saavuttamista, jossa yksilöllinen tietoisuuden tila laajenee transindividuaaliseksi tietoisuudeksi. Tätä seuraavat psyko-hengellis-somaattiset prosessit, jotka muistuttavat kuolemaa. Tämä mystisen kuoleman prosessi vastaa Raamatussa kuvailtua vanhan ihmisen kuolemaa ja uudelleensyntymistä uutena ihmisenä. (Dojčár & Gálik 2016, 173; Raamattu 1992, Kirje efesolaisille 4:22–24.) *Waite-Smith*-pakan Kuolema-kortin kuvituksessa on kuvattuna kristilliseen mystiikkaan perustuva mystinen kuolema, joka johtaa korkeampaan tietoisuuteen ja mystiseen yhteyteen Jumalan kanssa.

Koska *Waite-Smith*-pakkaa koskeva kirjallisuus on kirjoitettu A. E. Waiten näkökulmasta, on ollut hankalaa määrittää missä määrin kuvittaja Pamela Colman Smith on vaikuttanut tutkittavan Kuolema-kortin symboliikkaan ja merkitykseen. On kuitenkin uudelleen mainittava, että Smith kuvitti pakan kuvitukset erittäin lyhyessä ajassa – noin puolessa vuodessa (Place 2005, 177–186). Smithin kirjeenvaihdon perusteella myös selviää, että hän kuvitti pakkaa varten n. 80 kuvitusta, mikä tarkoittaisi sitä, ettei hän ole joutunut tekemään kuvituksista useita eri versioita (Jensen 2005, 31–32). Waite kertoo omaelämäkerrassaan antaneensa ohjeistusta pakan luomiseen (emt. 30–31), mutta tämän ohjeistuksen laadusta ja laajuudesta ei ole säilynyt esimerkkejä. Oma mielipiteeni asiaan on, että Waite on epäilemättä antanut paljon ohjeita koskien korttien symboliikkaa, sillä hänellä on oppaan perusteella ollut selkeä visio siitä, minkälainen etenkin suuren arkanan korttien oikeaoppisen symboliikan tulee olla. Korttikuvitukset on kuitenkin valmistettu niin nopealla aikataululla, että Smithille on myös jäänyt paljon luovia vapauksia kuvitusten toteutuksessa. Smith on tehnyt valtavan suunnittelutyön sovittaessaan korttien symboliikan yhteen niin saumattomasti ja yksityiskohtaisesti, että kortit muodostavat ikään kuin kokonaisen tarinan, kun niitä katsotaan suhteessa toisiinsa. Tämä näkyy myös tämän tutkielman ikonografisessa analyysissä, kun vertailin Kuolema-kortin kuvastoa muihin pakan kortteihin. Smith kuului myös samoihin okkultistisiin ja mystisiin seuroihin kuin Waite ja korttien symboliikan rikkauden perusteella on selvää, että uskonnollinen symboliikka ja tarotkorttien kuvastot ovat olleet erittäin tuttuja myös Colman Smithille. Tämän voi huomata esimerkiksi vertailemalla *Waite-Smith*-pakan Kuu-kortin kuvitusta vastaavaan kuvitukseen *Tarot de Marseille* -pakassa.

4.3 Kuolema *Star Spinner Tarotissa*

Kuva 14: Kuolema-kortti *Star Spinner Tarotissa* (Le Nguyen 2020).

koristekuvio tummansinisellä taustalla. Kuvitus on kehystetty nurkkiin sijoitetuilla kaarevilla koristekuvioilla, joissa on myös tähtiä.

4.3.2 Ikonografinen analyysi: Thanatos – kivuttoman kuoleman henkilöitymä

Ensisilmäyksellä *Star Spinner Tarotin* Kuolema-kortin kuvituksen hahmojen roolit vaikuttavat jokseenkin selkeiltä. Naishahmon voi nähdä olevan kuoleman personifikaatio: surumielinen, mustaan kaapuun pukeutunut ja kylmä. Tämä vaikutelma syntyy suurimmaksi osaksi naisen viitasta tai kaavusta, joka on sisäpinnaltaan musta. Musta kaapu kuuluu tyypilliseen tapaan kuvata viikatemiestä (Shepherd & Shepherd 2002, 304). Kuvituksen lapsi on puolestaan täynnä elämää – kultainen ja lämmin kuin viaton pieni enkeli. Lapsi kurottaa kohti eläväisiä perhosia. Hahmojen ympärillä kukkivat

4.3.1 Kuvituksen esi-ikonografinen kuvailu

Star Spinner Tarot pakan kuvituksessa esiin-tyy hyvin erilainen kohtaaminen kuin muissa tutkimusaineiston korteissa. Kuvituksessa (Kuva 14) on kaksi hahmoa, kaapuun pukeutunut nainen ja siivekäs pieni vauva, jota tämä kantaa. Naishahmon viitta on päältä valkea, mutta sen sisäpinta on musta ja tähtien täplittämä. Nainen itse on ääri- viivoiltaan sininen ja muuten kauttaaltaan valkoinen. Naisen ilme on vakava. Hän on sulkenut silmänsä ja vaikuttaa miltei surulliselta. Lapsi näyttää puolestaan uteliaalta. Naisen hellässä otteessa vauva on kääntynyt ympäri ja kurottaa kohti yhtä kolmesta perhostesta, jota liihottavat hahmojen vierellä. Toisin kuin nainen, joka on valkoinen ja piirretty sinisillä viivoilla, vauva on kuvattu kauttaaltaan keltaisena tai kultaisena samoin kuin perhoset. Kuvituksen vasemmassa yläkulmassa ja oikeassa alakulmassa kasvaa punaisia unikkoja. Hahmojen taustalla näkyy ympyrän muotoinen keltainen

punaiset unikat. Unikat tunnetusti symboloivat unta ja muistoa, jotka molemmat yhdistetään kuolemaan (Fărcaș ym. 2015, 196). Kuvitus voisi kuvastaa hyvin traagista pienen lapsen kuolemaa, jota jopa Kuolema itse vaikuttaa surevan. Loppua elämälle, joka ei ole vielä kerennyt kunnolla edes alkaa. Tämä ei kuitenkaan ole merkitys, jota kuvituksen on tarkoitus edustaa. Tämän kuvituksen ikonografisessa analyysissä on tutkittava aivan toisenlaisia kuvastoja kuin muiden tutkimusaineiston kuvitusten kanssa.

Star Spinner Tarotin mukana tuleva ohjekirja paljastaa, että Kuolema-kortin kuvituksessa on kuvattuna kaksi tunnettua kreikkalaiseen mytologiaan kuuluvaa hahmoa: jumalatar Nyks ja hänen poikansa Thanatos (Le Capecchi-Nguyen 2020a, 40). Muinaiskreikkalaisen runolaulaja Hesiodoksen *Jumalten synnyn* kertoman luomismyytin mukaan vanhin kreikkalainen jumala on Khaos, josta sitten syntyivät Gaia (maa), Eros (himo) ja Tartaros (Manalan alin taso) sekä Erebos (pimeys) ja Nyks (yö) (Hesiodos & Myllykoski 2002, 116–132). Nyksiä kuvaillaan tähtien saattelijaksi kauniiksi naiseksi, joka on pukeutunut mustaan viittaun ja huntuun. Hänen vaunujaan vetävät mustat hevoset. (Berens 2007, 142.) Nyksillä on monia pelottavina ja mysteerisinä nähtyjä lapsia kuten Kera (tuho), kerit (väkivaltaisen kuoleman henkilöitymät), Oizys (kurjuus), moirat (kohtalottaret), hesperidit (nymfit), Nemesis (kosto), Hypnos (uni) ja tietenkin Thanatos (kuolema) (Hesiodos & Myllykoski 2002, 211–225).

Thanatos on kuoleman henkilöitymä, jota *Jumalten synnyssä* kuvallaan kammottavaksi ja säälimättömäksi (Hesiodos & Myllykoski 2002, 758–766). Homeroksen *Iliassa* Thanatos esitetään kuitenkin paljon lempeämpänä eikä koskaan tappajana (Burton 1997, 61–62). Thanatoksen lähin sukulainen on Hypnos (uni), jonka *Iliassa* sanotaan olevan Thanatoksen kaksoisveli (Homer 2011, 412). Thanatos on kuvattu kuvataiteessa monissa eri muodoissa. Kreikkalaisissa hautajaiskeramiikassa Thanatos kuvattiin usein veljensä Hypnoksen kanssa siivekkäinä ja parrakkaina miehinä, jotka kantoivat välissään taistelussa kaatunutta sotilasta (Dunn 2023, 19–23). Efesoksessa sijaitsevan Artemiksen Pyhäkön suureen marmoripylvääseen n. vuonna 320–340 eaa. veistetty Thanatos on puolestaan kuvattu parrattomana, alastomana ja siivekkäänä nuorena miehenä, joka kantaa lanteellaan miekkaa (emt., 23–24). Thanatos ja Hypnos on välillä kuvattu myös pieninä lapsina, joita Nyks kantaa sylissään (Vardal 2019, 21).

Myös *Star Spinner Tarotin* Kuolema-kortin perhoset ovat symboleja, joiden merkitys avautuu tarkastelemalla kreikkalaista mytologiaa. Jumalatar Psykhe kuvataan myyteissä perhossiipisenä (Haynes 2013, 28). Perhonen oli muinaisessa Kreikassa sielun ja uuden elämän symboli ja kreikankielinen sana *psyche* tarkoittaakin sielua (Seigneuret 1988, 199). Etenkin perhosten lyhyessä ajassa tapahtuva metamorfoosi ja lyhyt elinikä tekevät niistä uuden elämän ja henkiinheräämisen symbolin monissa kulttuureissa (Haynes 2013, 28). *Star Spinner Tarotin* ohjekirjassa mainitaan Thanatoksen hellästi kutsuvan sieluja seuraavaan elämään (Le Capecchi-Nguyen 2020a, 40). Perhoset ovat siis kortin kuvituksessa monikerroksinen sielujen ja uuden elämän symboli.

Star Spinner -pakan Kuolema-kortissa on esitetty Thanatos äitinsä Nyksin käsivarsilla. Kortissa esiintyvä kuoleman personifikaatio on erittäin hellä ja lämmin. Thanatos on kuvattu pienenä ja viattomana lapsena, joka kurottelee kohti perhosina kuvattuja sieluja haluamatta vahingoittaa niitä. Kuoleman kuvaaminen lapsihahmoisena jo itsessään viestii kuoleman olevan pelkän lopun sijasta myös uuden elämän alku. Kuvituksessa on kuitenkin myös mysteerisempi ja synkempi puoli. Nyks on yön jumalatar ja yksi kreikan mytologian vanhimmista jumaluuksista. Thanatos vetää sieluja itseään ja äitiään kohti – kohti pimeää ja tuntematonta yötä.

4.3.3 Ikonologinen tulkinta: Sadut ja myytit muuttavat muotoaan

Star Spinner Tarotin Kuolema-kortin hahmot demonstroivat Trung Le Nguyenin hyvää tuntemusta kreikkalaisesta mytologiasta. Kortissa ei ole käytetty kuoleman personifikaationa Haadesta, joka olisi tunnetumpi kreikkalainen jumaluus, mutta vastaisi huomommin kortin merkitystä. Haades on kuolleiden valtakunnan hallitsija, mutta hän ei ole kuoleman personifikaatio eikä korjaa ihmisten sieluja Manalaan niin kuin Thanatos (Vardal 2019, 20). Le Nguyen on tehnyt myös ennen *Star Spinner Tarotin* julkaisemista toisen tarotpakan nimeltä *Very Little Tarot* (2017). Tämän pakan Kuolema-kortissa esiintyy Persefone (Kuva 15). Kayn (2006, 13–26) mukaan kreikkalaisessa tarustossa Persefone on Demeterin (satonkorjuun jumalatar) ja Zeuksen (taivaanjumala ja ylijumala) tytär, jonka Haades varastaa vaimokseen Manalaan. Surussaan Demeter aiheuttaa nälänhädän maan päällä. Pelastaakseen ihmiskunnan Zeus pakottaa Haadeksen palauttamaan Persefonen, mutta ennen tätä Haades pakottaa Persefonen syömään granaattiomenan siemenen. Koska Persefone söi Manalan ruokaa on hänen vietettävä kuolleiden valtakunnassa Haadeksen kanssa kolmasosa jokaisesta vuodesta. Hänen ollessaan Manalassa on maan päällä talvi ja kevään koittaessa Persefone palaa taas äitinsä luo. (Emt., 13–26.) Tämänkin tarotkortin kreikkalaisen mytologian hahmo on siis valittu hyvin kuvaamaan elämän ja kuoleman kiertokulkua.

Death

Kuva 15: *Very Little Tarot* Kuolema-kortti (Le Nguyen 2017).

Trung Le Nguyen on ollut myös pitkään kiinnostunut tarotkorteista ja okkultismista. Hän osallistui jo vuonna 2012 näyttelyyn nimeltä *Tarot, Mystics & The Occult* (Trungles.com 2025). *Star Spinner Tarotin* kuvitusprosessikuvia hän puolestaan alkoi julkaista sosiaaliseen mediaan vuonna 2014 (Le Nguyen 2014, Instagram-päivitys). Tarot on hänelle siis kuvittajana jo hyvin tuttu. Hän on tehnyt kuvittajan urallaan myös muita mytologiaa, fantasiaa ja satuja käsitteleviä kuvituksia. Teoksessa *The Magic Fish* Le Nguyen (Le Capecchi-Nguyen 2020b) käsittelee lähes omaelämäkerrannallisesti suhdettaan satuihin. Maahanmuuttajien lapsena Le Nguyen oppi lukemaan englantia ja vietnamia samaan aikaan. Tässä auttoivat tarinat, joita hän luki vanhempiensa kanssa. Tarinoissa häntä erityisesti kiinnosti, kuinka sadut saattoivat muuttua riippuen kulttuurista ja niistä ihmisistä, jotka niitä kertovat ja kuuntelevat. Hänen mukaansa sadut ikään kuin vaihtavat vaatteensa eli mukautuvat uuden kulttuurin tapoihin ja uskomuksiin, mutta silti pitävät sisällään saman ytimen. (Emt.) Tarotkorttien aiheet ovat hyvin samantyyppisiä. Ne pitävät sisällään yleisen ajatuksen kortin merkityksestä, mutta kuvituksiin voi helposti sisällyttää viittauksia erilaisiin tarinoihin, uskomuksiin ja myytteihin monista eri kulttuureista.

Star Spinner Tarot -ohjekirjassaan Le Nguyen kertoo, kuinka eurooppalaiset okkultistit usein sovittivat väärin kuvastoa Afrikasta tai Aasiasta tarotkorttikuvituksiinsa vain luodakseen pintapuolisen vaikutelman eksotiikasta ja mystiikasta. Omassa pakassaan Le Nguyen halusi keskittyä vähemmän tähän esoteeriseen kuvastoon ja haastaa vanhan aikakauden imperialistiset käsitykset. Tämän sijaan hän halusi sisällyttää pakkaan kuvastoa tarinoista ja myyteistä, jotka saattavat olla korttien käyttäjälle jo ennaltaan tuttuja. Näiden tarinoiden kautta hän toivoo ihmisten pystyvän tutkailemaan omaa elämäänsä uudella tavalla. Le Nguyen uskoo siihen, että jokainen tuntee itse parhaiten oman elämänsä ja *Star Spinner Tarot* voi toimia tässä itsetutkiskelussa lempeänä oppaana. (Le Capecchi-Nguyen 2020a, 4–5.) Lempeys ja pehmeys välittyvät myös *Star Spinner Tarotin* Kuolema-kuvituksesta. Makaaberien luurankohahmojen sijasta kuvitukseen on valittu kaksi vähemmän tunnettua mytologista hahmoa. Kuoleman personifikaatioksi on myös valittu nimenomaan kivuttoman kuoleman personifikaatio. Ehkä tämä on nykyaikaisempi tapa lähestyä kuolemaa ja saada ihmiset lähestymään aihetta.

Kuolemalla on mielenkiintoinen rooli nykyaikaisessa yhteiskunnassa. Kuolemantutkija Dina Khapaevan (2017, 2–9) mukaan terveydenhoidon kehittyessä ja eliniänodotteiden pidentyessä kuolemasta on tullut aihe, jonka ajattelua vältellään länsimaisessa kulttuurissa. Kuolema on myös hyvin medikalisoitu ja se nähdään enemmänkin lääketieteellisenä epäonnistumisena, joka pitäisi olla vältettävissä sairauden tapaan, kuin väistämättömänä osana elämää. Samanaikaisesti kuolema ja väkivaltainen kuolema ovat kuitenkin yleisiä aiheita populaarikulttuurissa. Elokuvissa, televisiosarjoissa, musiikissa, peleissä sekä uutistarinoissa kuolemaan ja väkivaltaan liittyvät teemat kiinnostavat ihmisiä. (Emt., 2–9.) Kuolemalla on siis kulttuurissamme hyvin ristiriitainen asema. Nykyaikaisessa tarotpakassa Kuolema-kortilla on rooli lopun ja uuden alun

symbolina, joka ei suoranaisesti merkitse kuolemaa vaan kuoleman tyyppisiä muutoksia, joita voi olla hankalaa käsitellä. *Star Spinner Tarotin* Kuolema-kortissa kuolemaa lähestytään hyvin hellästi. Kuolevaisuuden ajattelemista välttelevässä kulttuurissa tällainen lähestymistapa kortin kuvitukseen vaikuttaa järkevältä, sillä ihmisten voi olla helpompaa peilata itseään tällaiseen korttiin.

5 Produktio: Visuaaliset johtopäätökset – Traditioon pohjautuvien Kuolema-korttien suunnittelu

5.1 Suunnittelu

Ennen kuin aloitin korttien suunnittelun oli minun tarkennettava itselleni nykyaikaisen Kuolema-tarotkortin merkitys. Vaikka halusinkin käyttää korttikuvituksissani analyysini tuloksina saatuja historiallisten tarotkorttien sisältämiä kuvastoja ja tarkentavia merkityksiä, halusin myös tehdä kuvituksia, jotka puhuttelevat nykypäivän ihmisiä ja tarotharrastajia.

*Kuolema-kortin yleinen merkitys on muutos ja uudet alut.
Kortti kehottaa meitä hyväksymään muutoksen kaikilla elämämme alueilla
– niin pienillä kuin suurilla. Se merkitsee henkilökohtaista
kasvua sekä elämän ja kuoleman kiertokulkua.
(Sunnuntainoita 2025, Death.)*

Tämän yleisen merkityksen pohjalta halusin sisällyttää kaikkiin kuvituksiin muutamia analysoimieni korttien keskeisimpiä kuva-aiheita, jotka välittävät tätä merkitystä. Ensimmäinen ja tärkein näistä on kuoleman personifikaatio, joka symboloi loppua, menetystä ja muutosta. Kuolemaa ei tietenkään ole pakko kuvastaa tarotkortissa hahmolla. Esimerkiksi Claire Goodchildin *The Antique Anatomy Tarotin* (2019) Kuolema-kortissa on kuvattuna asetelma ruusuja ja pääkalloja, joista osa on pujotettu viikatteen varteen. Koska kaikki tutkimusaineistoni Kuolema-kortit sisälsivät kuoleman personifikaation ja koska personifikaatiot ovat niin yleisiä tarotkuvituksissa yleensäkin, päätin kuitenkin sisällyttää kaikkiin kuvituksiini kuoleman personifikaation.

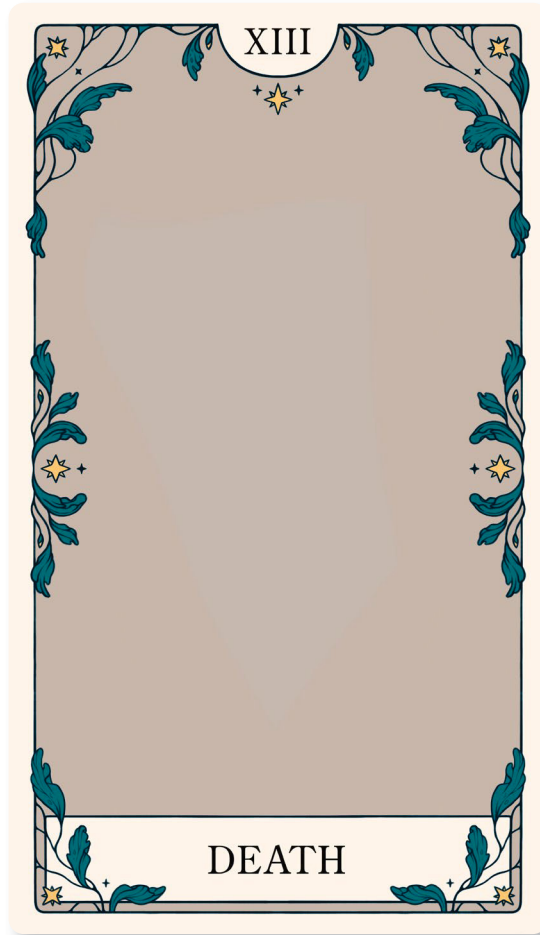
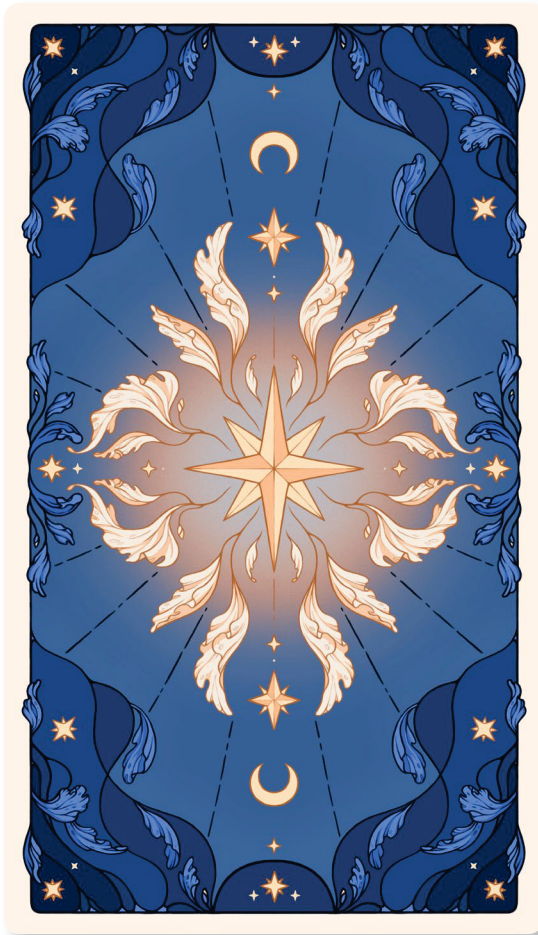
Toinen olennainen osa nykyaikaista Kuolema-kortin kuvitusta on jonkinlainen uusien alkujen symboli. Tällainen symboli esiintyy sekä *Waite-Smith*-pakan Kuolemassa (aurinko) että *Star Spinner Tarotissa* (perhoset). Uusien alkujen toivoa symboloiva elementti johtaa kolmanteen olennaiseen osaan nykyaikaista Kuolema-tarotkuvitusta. Kortti kehottaa katsojaansa hyväksymään muutoksen, mikä tarkoittaisi sitä, että kortin

merkitsemä muutos voi olla jotakin, jonka henkilö haluaisi muuten kieltää. Kutsuisinkin kolmatta olennaista Kuolema-kortin kuvituksen elementtiä muutokseen liittyväksi epävarmuudeksi. Tämä teema löytyy kaikista tutkimusaineistoni korteista hieman eri muodoissa. Myöhäiskeskiajan *Visconti di Modrone* -pakan Kuolema-kortissa on suoraan pelottava tunnelma, koska kuolemanjälkeisestä elämästä ei ole mitään varmuutta. *Waite-Smith*-pakan kortissa vihjataan henkiseen kasvuun, mutta kortissa esiintyy silti varsin makaaberinen ja mysteerinen luurankosotilas, joka ei kannata asetta, mutta joka tuo silti mukanaan kuolemaa. *Star Spinner Tarotissa* puolestaan esiintyy Thanatoksen lisäksi myös salaperäinen ja vakava yön jumalatar Nyks. Tasapaino muutoksen epävarmuuden ja uusien alkujen toivon välillä vaihtelee eri kuvituksissa.

Produktioni kuvituksissa halusin tutkailla määrittelemääni kortin nykyaikaista perusmerkitystä ja kuvastoa erilaisin kuvauskeinoin, jotka perustuvat tutkimieni eri aikakausien tarotkuvitusten merkityksiin ja kuvatradiioon. Kuoleman edustama muutos voidaan kuvata monimuotoisesti ja siihen on yhdistynyt kautta aikain erilaisia tarkentavia merkityksiä, joita haluan myös omilla kuvituksissani kuvastaa. Kortin edustama muutos voi olla mm. nopea, hidas, julma, tuntematon, pelottava, armoton, luonnollinen, jopa armollinen ja lempeä, kivuton tai kivulias, vääjämätön, yhden loppu, mutta myös toisen alku. Käsittelem näitä merkityksiä ja kuvastoa korttikohtaisesti alaluvuissa 5.2–5.7.

Korttikuvitukseni tietenkin sisältävät myös elementtejä, jotka olen lisännyt omasta kulttuurisesta ympäristöstäni. En ole yrittänyt suunnitella kopioita analysoimistani korteista vaan olen valinnut analyysistäni kuvastoa ja merkityksiä, jotka puhuttelevat minua kuvittajana. Toisaalta vanhemmat kuvastot *Visconti di Modrone* -pakasta tai *Waite-Smith*-pakasta eivät enää välttämättä merkitse samoja asioita nykyaikaisessa kulttuurisessa kontekstissa kuin kuvitusten tekohetkellä ja olen ottanut tämän huomioon kortteja suunnitellessani. Lisäksi lisäsin jokaiseen korttiin kasvisymboliikkaa, jota esiintyi myös analysoimissani korttikuvituksissa. *Waite-Smith*-pakan Kuolema-kortissa esiintyi valkoinen Tudorin ruusu ja *Star Spinner Tarotissa* oltiin käytetty unikkoja symboloimaan kuolemaan liittyviä teemoja. Omassa korttikuvituksissani käytän kuitenkin symboleina muita kasvilajeja. Kasvisymboliikka on ollut minulle pitkäaikainen kiinnostuksen kohde ja halusin lisätä kuvituksiin ehkä hieman tuntemattomampia kasvisymboleja, jotka mielestäni tukevat korttien merkitystä.

Suunnittelin kaikkiin kortteihin samanlaisen reunuksen, jonka väriä vaihdoin korttikuvituksesta riippuen. Lisäksi kuvitin korteille kääntöpuolen. Halusin korttien olevan ikään kuin sarja, jossa vain korttien kuva-aiheet muuttuvat. Mielestäni tämä ratkaisu sopi parhaiten produktiooni, sillä tutkin analyysissäni korttien sisältöjä ja merkityksiä, kun taas niiden muodolliset ja tyylliset ominaisuudet ovat hieman toissijaisia. Lisäksi näin korttien suunnitteluprosessi vastasi enemmän tavanomaista tarotkuvitusten suunnittelu-prosessia, jossa eri korttien kuvitukset suunnitellaan osana pakkaa.

Kuvat 16 ja 17: Kortin kääntöpuoli ja reunus.

Inspiraationa korttien kääntöpuolen ja reunuksen kuvituksessa toimivat iiris-kukat eli kurjenmiekat sekä tarotkorttien vahva yhteys taivaankappaleisiin kuten kuuhun ja tähtiin. Iris on saanut nimensä muinaiskreikkalaisen sateenkaarenjumalatar Iriksen mukaan (Färcaş ym. 2015, 195). Iris oli jumalten viestinviejä, jonka ajateltiin sateenkaarien avulla matkustavan taivaan ja maan välillä. Iris-kukat nähtiin jumalallisen opastuksen ja viisauden symbolina. Muita kukkaan liitettyjä merkityksiä ovat mm. toivo, usko ja rohkeus. (Bloomsybox.com 2025.) En halunnut kuvata kokonaisia iiris-kukkia korttien kehyksissä tai kääntöpuolella, koska en halunnut, että kukat muuttaisivat yksittäisten korttikuvitusten merkitystä. Sen sijaan käytin iiruksen terälehtien poimuilevaa ja eleganttia muotokieltä. Korttien reunuksissa ja kääntöpuolella esiintyvät tähdet valitsin puolestaan oman suosikkitarotkorttini eli Tähten mukaan. Tähti on suuren arkanan kortti, joka merkitsee yleisesti toivoa, uskoa, kiittolisuutta, paranemista ja inspiraatiota (Sunnuntainoita 2025, The Star). Halusin kuvitteellisen korttipakkani, johon produktioni Kuolema-korttikuvitukset kuuluisivat, merkitsevän toivoa, viisautta, rohkeutta, paranemista ja inspiraatiota. Näitä kaikkia tarot voi mielestäni parhaimmillaan tarjota.

5.2 Näyttely: Kuoleman monet kasvot

Järjestin korttikuvitusproduktiostani näyttelyn Lapin Yliopistolla, F-siiven Galleria Lyhdyssä 8.4.–24.4.2025.

Näyttelyn kuvaus näyttelyesitteestä:

“Tarotkorttipakassa Kuolema-kortti merkitsee loppua, menetystä ja muutosta, mutta myös mahdollisuutta uusille aluille. Tarotkortteja käytetään usein itsetuntemuksen parantamiseen eli korttien kuvitusten on tarkoitus saada katsoja peilaamaan omaa elämäänsä ja itseään kuvituksiin. Moni kuitenkin pelkää kuolemaa tai välttelee sen ajattelemista. Kuolema on ehkä suurin ja vaikein muutos, jonka ihminen elämässään kohtaa. Jokainen kuitenkin kohtaa kuoleman – onhan se täysin väistämätön osa elämää. Kuolema-kortti haastaa katsomaan kuolemaa kasvoihin eli miettimään niitä elämän muutoksia, jotka tuntuvat tuntemattomilta, epämukavilta ja pelottavilta, mutta joiden käsittely voi tuoda myös uusia mahdollisuuksia tai uuden ymmärryksen.”

Kuoleman monet kasvot -näyttely esittelee tarotkorttikuvituksia, jotka olen toteuttanut graafisen suunnittelun pro gradu -tutkielmani taiteellisena osiona. Kuvitukset ovat visuaalisia johtopäätöksiä eri aikakausien Kuolema-korttien kuvitusten ikonologisesta tutkimuksesta. Kuvituksissa esiintyy erilaisia versioita tarotkorteille tyypillisistä kuoleman personifikaatioista, jotka kuvastavat kuoleman luonnetta eri näkökulmista. Näyttelyni korttikuvitukset käsittelevät kuolemaan liittyvää pelkoa ja julmuutta, mutta myös antavat toivoa, lohduttavat ja esittävät kuoleman osana elämän luonnollista kiertokulkua. Näyttelyn korttikuvitukset on toteutettu digitaalisina maalauksina.”

Kuva 18: Näyttelystä otettu kuva.

Näyttelyssä oli esillä kaikki produktion viisi tarotkuvitusta. Kaikki kuvitukset olivat esillä korttikoossa pöydälle aseteltuna ja suuremmissa julistekoossa seinien varteen siimalla katosta ripustettuna. Galleria Lyhty on lasiseinäinen pieni galleriatila, joka sijaitsee aivan Lapin Yliopiston F-siiven sisäänkäynnin vieressä aulassa. Näyttely oli siis hyvin avoimella paikalla kaikille yliopistossa vieraileville.

5.3 Kortti 1: Kuoleman varjossa

Kortin kuvaus näyttelyesitteestä:

“Viikatemies-kuvasto on vahvasti sidottu Kuolema-korttiin aina tarotkorttien alkua ajoilta lähtien ja viikatemies on yhä tähän päivään saakka hyvin tunnistettava kuoleman personifikaatio. Halusin suunnitella kuvituksen, joka perustuu tähän kuvastoon, sillä se tunnistettavuutensa vuoksi kuvastaa mielestäni hyvin kuolemaa universaalina kokemuksena, joka on osa jokaisen ihmisen elämää. Viikatemies on kolikko, tuntematon ja pelottava eikä säästä ketään.”

Koska viikatemies on niin olennaisessa osassa tutkimiani tarotkuvituksia, tuntui luontealta suunnitella kortti, jossa käytän tätä kuvastoa. Kuoleman varjossa on kuvitus, jossa *Visconti di Modronen* viikatemieskuvasto on tuotu nykypäiväiseen mustakaapuiseen muotoonsa. Mielestäni oli mielenkiintoista, kuinka viikatemies on säilynyt erittäin tunnistettavana kuoleman personifikaationa myöhäiskeskiajalta yhä tähän päivään saakka. Tämän vuoksi viikatemies on mielestäni erinomainen universaalin kuoleman symboli. Tein oman kuvituksen viikatemiehestä tarkoituksellisesti kuitenkin hyvin pysähtyneen ja aavemaisen, en viikattella huitovaa tai ilmeikästä. Mielestäni tällaiset kuvaukset liitetään nykypäivänä liian helposti esim. lastenohjelmissa tai halloween koristeissa nähtäviin luurankohahmoihin ja viikatemiehiin, jotka eivät ole vakavastiotettavia. Sen sijaan kuvituksen viikatemies katsoo tyhjillä silmillään suoraan kohti kortin katsojaa.

Kuoleman varjossa on kuvitus, jossa esiintyy ns. raaka viikatemies, jonka A. E. Waite koki epäsovinnaksi *Waite-Smith*-pakan Kuolema-korttiin. Kuvituksessani esiintyvät maasta työntyvät kädet ja kukkapelto ovat suoria viittauksia *Tarot de Marseillen* Kuolema-kortin kuvastoon eli Waiten niin kutsumaan elämän peltoon. Tämä kuvitus sisällyttää *Danse macabren* tyylistä kuvastoa – kaikki ihmiset ovat osa elämän peltoa, jota viikatemies niittää. Symboli, jonka puolestaan lainasin *Waite-Smith*-pakan Kuolema-kortista, on aurinko. Asetin auringon viikatemiehen taakse ja tein siitä punaisen, sillä halusin sen olevan hieman piilotetumpi toivon, uusien alkujen ja valaistumisen symboli. Kuoleman aiheuttama pelko ja epävarmuus on jättänyt kuvituksessa uusia alkujä symboloivan auringon varjoonsa. Aurinkoa voi luulla myös jonkinlaiseksi viikatemiehen sädekehäksi tai pahaenteiseksi merkiksi, mikä ei ole mielestäni ollenkaan haitallista. On hyvä, että korttikuvitusta voi tulkita usein eri tavoin.

Tässä kuvituksessa olen kuvannut elämän pellon peltona kukkia, mutta ei mitä tahansa kukkia vaan punaisia hämähäkkililjoja. Puutarhahistorioitsija Adam Martinin (2022, 4–6) mukaan punaiset hämähäkkililjat yhdistetään kuolemaan ja makaabereihin aiheisiin erityisesti Japanissa. Kukat kukkivat syksyllä buddhalaisen Ohigan festivaalin aikaan, jolloin useat vierailevat läheistensä haudoilla. Punaisia hämähäkkililjoja istutettiin perinteisesti haudoille, sillä niiden punaisen värin uskottiin karkottavan pahuutta. Kukat ovat myös myrkyllisiä ja niiden avulla haluttiin pitää poissa tuholaiseläimiä, jotka yrittävät kaivaa hautoja. Kasvilla on Japanissa monta vaihtoehtoista nimeä kuten *yureibana* eli kummituskukka tai *zigokubana* eli helvetinkukka. Nykyään hämähäkkililjat ovat taikauskon kohde ja ne yhdistetään lähinnä kuolemaan. Niiden istuttaminen haudoille ole enää muodissa. (Emt., 4–6.) Kuvitukseni hämähäkkililjat merkitsevät siis monia asioita. Ne ovat itsessään makaaberi kuoleman symboli, mutta myös tuovat rauhaa kuolleille ja ovat osa edesmenneiden muistelua.

5.4 Kortti 2: On aika

Kortin kuvaus näyttelyesitteestä:

“Erakko on tarotkortti, joka merkitsee nykyään mm. yksinoloa, henkistä kasvua ja yksinkertaistamista (Sunnuntainoita 2025, The Hermit). Erakko-kortin hahmo kuvasti vanhimmissa 1400-luvulta säilyneissä tarotpakoissa jotain aivan muuta – aikaa. Renessanssin ajan kortissa esiintyi vanha mies, joka nojaa saavaan ja kantaa toisessa kädessään tiimalasia. Myöhemmin tiimalasia luultiin lyhdyksi ja sellaisena se alkaa ilmestyä myöhemmissä tarotpakoissa. Kortin alkuperäinen merkitys on kuitenkin ajan kuluminen, vanhuuden ja kuoleman väistämätön lähestyminen. (Farley 2019, 68–69.) Tätä merkitystä ei enää löydy samalla tavalla uudemmista tarotpakoista, joten suunnittelin Kuolema-kortin joka perustuu Erakko-kortin alkuperäiseen kuvastoon ja merkitykseen.”

Tutkimusaineistoni vanhimman kortin analyysissä tutustuin myös Erakko-kortin alkuperäiseen kuvastoon ja merkitykseen ja yllätyin kuinka läheisesti kortti liittyy kuolemaan. *On aika* on korttikuvitus, joka kuvaa vanhuutta, aikaa ja väijäämätöntä kuolemaa, jotka ovat merkityksiä *Visconti Sforzan* Erakko-kortissa. Tällainen kuolemaan liitetty merkitys jää huomioimatta myöhemmissä pakoissa, mutta mielestäni se sopii hyvin Kuolema-korttiin, sillä onhan kortin perusmerkitys väistämätön muutos.

Kuvituksessa esiintyvä tiimalasi sekä luurankohahmon harmaat hiukset ovat peräisin Erakon varhaisesta kuvastosta. Lyhdyt ovat puolestaan viittaus uudempien Erakko-korttien kuvastoon. Lyhdyillä on Erakko-kortin kuvastosta poiketen tarkoitus olla myös merkitys kuoleman symboleina. Kynttilät ovat yleisiä tuomisia haudoille kun käydään muistelemassa edesmenneitä. Lisäksi inspiroiduin Grimmin veljesten tarinasta *Kuolema kummina*. Tarinassa (Grimm & Grimm 2006) palavat kynttilät esittävät aikaa, joka kullakin ihmisellä on elämässään jäljellä. Kun ihmisen kynttilä sammuu, hän kuolee (emt). Kuvituksessa eri mittaisina palavien kynttilöiden on siis tarkoitus merkitä, että elämää on vielä jäljellä, mutta se on rajallista. Tältä kuvituksen hahmolta aika on jo loppunut ja tiimalasin hiekka on valunut loppuun.

Tässä kuvituksessa tavoittelin samantyyppistä muumioituneen luurangon kuvausta kuin *Visconti di Modronen* viikatemies, joka vaikuttaa olevan aktiivisesti hajoava ruumis. Tein muumioituneen luurankohahmon harmaista hiuksista ja kynsistä pitkät tarkoituksenmukaisesti. On olemassa yleinen lääketieteellinen myytti, jonka mukaan kynnet ja hiukset jatkavat kasvuaan vielä kuoleman jälkeen, sillä kynnet ja hiukset vaikuttavat hieman pidemmiltä, kun kuolleen ruumiin iho vetäytyy (UAMS Health 2019). Halusin käyttää tätä makaaberia uskomusta luodakseni vaikutelman siitä, että kuvituksen henkilö on istunut odottaen jotain ja kuollut jo pitkän aikaa sitten. Halusin kuvata ajan hajottavan hitaasti kaiken.

Elämän jatkumista halusin symboloida kynttilöiden lisäksi hämähäkinseitillä ja kasvilla, jotka ovat kasvaneet muumioituneen luurangon päälle. Kasvi on elämänlanka, joka jo suomenkielisen nimensäkin puolesta viittaa elämään. Elämänlanka tunnetaan maailmanlaajuisesti mm. sinnikkyuden, uudelleensyntymän, voimakkuuden ja myös rakkauden symbolina (Thursd 2024). Elämänlanka on Suomessa varsin yleinen puutarhakasvi ja se tunnetaan erittäin sitkeänä ja helposti leviävänä – jopa rikkaruohona (Ilta-Sanomat 2013). Elämänlangan ja hämähäkinseitien kautta halusin kertoa elämän sitkeästä kyvystä jatkua, vaikka sen olomuodot olisivat välillä ei niin haluttuja.

5.5 Kortti 3: Ratsastaja

Kortin kuvaus näyttelyesitteestä:

“Ratsastaja oli produktioni kuvituksista minulle itselleni kaikkein epämiellyttävien kokemus totentaa, sillä väkivalta ei yleisesti ole aihe, jota kuvitan. Kuoleman väkivaltaisuus ja selittämättömyys on kuitenkin teema, joka toistuu useissa vanhemmissa tarotkorteissa. Vaikka väkivaltainen kuolema ei välttämättä kosketa meitä nykyaikana henkilökohtaisesti, on se monien maailman kriisien muodossa silti osa arkipäiväämme. Koin siis tärkeäksi suunnitella Kuolema-kortin, joka kuvastaisi kuoleman käsittämättömän julmaa ja epäreilua puolta. Muutokset eivät ole aina hyviä, eikä niitä tarvitse aina hyväksyä. Julmimmatkin vääryydet tulee kuitenkin käsitellä, jotta voimme jatkaa eteenpäin. Synkimmänkin hetken jälkeen toivoa on.”

Koska kahdessa tutkimusaineistoni kortissa esiintyi ratsastava kuoleman personifikaatio, oli tämä yksi selkeä valinta myös omiin korttikuvituksiini. *Ratsastaja*-kuvituksessa esiintyy *Waite-Smith*-pakan haarniskaan pukeutunut apokalyptinen ratsastaja yhdistettynä *Visconti di Modronen* pelottavaan ja julmaan kuolemaan. Vaikka haarniskaan pukeutunut apokalyptinen ratsastaja ei ollut missään nimessä väkivaltainen *Waite-Smith*-kortissa, sotaan valmistautunut kuolema viesti minulle nykypäivän ihmisenä väkivaltaisesta kuolemasta. Raamatun Ilmestyskirja sisältää myös valtavan määrän väkivaltaa ja julmuutta, joten apokalyptinen ratsastaja tuntui sopivalle valinnalle tällaisen kuoleman kuvaamiseen. En halunnut viitata kortissa kuitenkaan liian suoraan kristinuskoon, koska se ei minulle itselleni ole kovin läheinen aihealue enkä halunnut liittää mitään tiettyä uskontoa väkivaltaan.

Tämä korttikuvitus on myös A. E. Waiten niin kutsuma kuninkaiden kuoleman kortti. Kuvitus sisältää omalla tavallaan *Danse macabre* -kuvastojen merkityksen siitä, kuinka kuolema ei säästä ketään. Halusin sisällyttää *Visconti di Modrone* - ja *Waite-Smith*-paikoissa esiintyvän kuolevan kuninkaallisen juuri tähän korttiin siitä syystä, että väkivaltainen ja epäoikeudenmukainen kuolema on mielestäni usein seuraamus vallan kertymisestä liiaksi voimakkaiden ja varakkaiden käsiin. Tämä on ikään kuin käänteinen merkitys entisistä kuninkaiden kuoleman korteista, joissa kuninkaat kuolevat muiden ns. vähäpätöisempien ihmisten joukossa – ikään kuin kuninkaallisten tulisi olla kuoleman ulottumattomissa. Tässä kortissa tavalliset ihmiset kuolevat kuninkaallisen rinnalla, vaikka he eivät ole aiheuttaneet konfliktia ja heidän ei tulisi kärsiä siitä. Halusin tehdä kuoleman personifikaatiosta ihmishahmoisen, koska väkivaltainen kuolema ei ole yliluonnollinen tapahtuma vaan kauhea teko, johon ihmiset ovat olleet erittäin kykeneväisiä kautta historian ja yhä nykypäivänäkin. Ratsastava kuolema näyttää kuvituksessani hyvin samanlaiselta kuin kuninkaallisen pää, joka lojuu maassa. Ehkä kuninkaallinen on itse teoillaan aiheuttanut tämän julmuuden tai ehkä ratsastaja on toinen kuninkaallinen, joka teki tämän vallanhimossaan. Merkityksen tulkinta on tässä varsin avoin.

Ratsastaja-kuvituksessa taivaalle on noussut kuunsirppi, joka vastaa *Waite-Smith*-pakan Kuu-kortissa kuvattua mysteerejä kuvastavaa kuuta. Kuulla halusin kuvastaa sitä, kuinka kuoleman julmaa luonnetta on vaikeaa käsittää. Toisaalta kuvituksessa esiintyvä kuu on myös kasvava sirppi eli uuden alku, joka seuraa kuun kierron synkintä hetkeä. Korttikuvituksen kasvisymbolina toimivat valkoiset liljat. Valkoiset liljat ovat yksi suosituimmista hautajaiskukista ja ne symboloivat puhtautta, viattomuutta, muistojen arvostusta ja surua (Funeral 2023). Kuvituksessa liljojen päälle on roiskunut verta. Symboliikan on tarkoitus merkitä julmuuden ja väkivallan turmelemaa muistoa sekä epäoikeudenmukaisuutta.

5.6 Kortti 4: Lohtu

Kortin kuvaus näyttelyesitteestä:

“Fantasialla ja myytillä on kautta aikain pyritty selittämään ihmisille tuntemattomia ilmiöitä ja mikä olisikaan sen tuntemattomampaa kuin kuolema. Lohtu on kuvitus, johon sisälsin oman näkemykseni Thanatoksesta – kreikkalaisen mytologian kivuttoman kuoleman henkilöitymästä. Kuvituksella halusin esittää lempeämmän ja helpommin lähestyttävän kuoleman personifikaation.”

Kautta aikain ihmiset ovat mielikuvituksellaan luoneen taruja ja myyttejä, jotka kattoivat sen, mitä ihmisten tieto ei vielä selittänyt (Ylimartimo 2012, 15–16). Tämä pätee vahvasti myös kuoleman kuvaamiseen yhä tänäkin päivänä. Halusin tehdä lohduttavan korttikuvituksen, jossa kuolemaa kuvataan tunnetun myytin kautta helpommin käsiteltävällä tavalla. Koska *Star Spinner Tarotissa* esiintyvä siivekäs kivuttoman kuoleman personifikaatio Thanatos on esitetty historiallisesti niin monissa eri muodoissa, halusin luoda oman versioni hahmosta. Toisin kuin *Star Spinner Tarotissa* halusin kuvata Thanatoksen nuorena aikuisena, koska halusin hahmon olevan johdattava ja hoivaava. Thanatos ei kuitenkaan välttämättä ole nykypäivän ihmisille tunnistettava mytologinen hahmo monimuotoisten kuvaustapojensa ja verrattain pienen roolinsa vuoksi. Kun Thanatos esiintyy taiteessa tai modernissa populaarimediassa on hahmolle annettu tyypillisesti nimenomaan mustat siivet. Tällaisena Thanatos esiintyy esim. Frederic Leightonin maalauksessa *Hercules Fighting Death to Save Alceste* (1869–1871) sekä Rick Riordanin kreikkalaista ja roomalaista mytologiaa käsittelevissä nuortenkirjoissa. Tavoitteeni oli, että, jos katsoja ei tunnista hahmoa Thanatokseksi, osaa hän kuitenkin yhdistää hahmon kuolemaan mustien siipiensä vuoksi.

Halusin kuvituksessa kuvata myös hieman pelottavan ja makaaberin luurangon, joka esiintyy myös *Visconti di Modrone* ja *Waite Smith*-pakoissa. Omassa kuvituksessani luuranko ei kuitenkaan ole kuoleman personifikaatio vaan kuollut ihminen, jonka Thanatos johdattaa tuonpuoleiseen. Kuvasin kuolleen ihmisen luurankona, koska pyrin kuvaamaan pelkoa ja ahdistusta, jota ihmiset usein kokevat omaa kuolemaansa ajatellessaan. Sijoitin luurangon kuvitukseen niin, että se on selin kortin katsojaan päin, jotta katsojan olisi helpompi asettaa itsensä hahmon asemaan. Kuvituksessa Thanatos ohjaa luurankoa ja tarjoaa hänelle rauhan ja lohdun kuolemassa.

Tämän kortin kasvisymboli on syreeni, joka kuuluu Suomessa etenkin juhannukseen, valon ja keskikesän juhlaan – kaikkein eloisimpaan vuodenaikaan. Syreenit symboloivat nuoruuden iloa, viatonta rakkautta ja puhtautta (Blossmcart.com 2023). Halusin syreeneillä symboloida elämää, joko elettyä tai vielä edessä olevaa. *Star Spinner Tarotin* Kuolema-kortin mukaisesti kuvituksessa esiintyy myös perhonen, joka symboloi elämän kiertokulkua. Perhonen on pääkallokiitäjä eli *Acherontia atropos*. Perhosen nimen molemmat osat tulevat kreikkalaisesta mytologiasta ja liittyvät kuolemaan. *Acherontia* tulee Acheron-joesta, jonka uskottiin olevan Styx-joen haara, ja *Antropos* on puolestaan yksi kolmesta kohtalottaresta, joka leikkaa kuolevaisten elämänlankoja (Costa & Soares 2015, 635–636).

5.7 Kortti 5: Maaksi tuleva

Kortin kuvaus näyttelyesitteestä:

“Maaksi tuleva käsittelee kuolemaa välttämättömänä ja luonnollisena osana elämää. Kuolevat kasvit, eläimet ja ihmiset hajoavat ja tulevat osaksi luonnollista elämän kiertokulkua – osaksi uusia alkuja. Tämä oli minulle produktioni henkilökohtaisin kuvitus. Ajatus energian kiertokulusta luonnossa on aina antanut minulle mielenrauhaa, kun olen pohtinut omaa kuolevaisuuttani. Halusin kuvata luonnon taianomaista kykyä luoda uutta ja jatkaa elämää uudessa olomuodossa. Kasvit ovat keskeisiä symboleja myös muissa produktioiden kuvituksissa.”

Halusin luoda myös Kuolema-kortin kuvituksen, jossa lähestyisin kuvitusta omasta näkökulmastani. Minut tarotin pariin houkutteli ensin satu- ja fantasiakuvitusten maailma, joten halusin luoda jotain niihin viittaavaa tai niistä lainaavaa. Maaksi tuleva on kuvitus, jonka yhdistin *Star Spinner* -pakassa esiintyvät satuhahmot sekä *Visconti di Modronen* ja *Waite-Smith*-tarotin luurangot. Toisin kuin *Lobtu*-kuvituksessa tässä kuvituksessa valitsin aivan oman satuaiheeni. Halusin kuvata kuvituksessa keijun, sillä ne ovat aina merkinneet minulle luonnon ihmeellisyyttä ja salaperäisyyttä. Lapsena ja teini-ikäisenä rakastin keijuista kertovaa kirjallisuutta ja keijut ovat usein esiintyneet kuvituksissani. Tässä kuvituksessa keiju toimii hellänä elämän ja kuoleman kiertokulun personifikaationa. Keiju istuu pidellen pääkalloa ja saa kasvin kasvamaan sen sisältä. Keijun ympärillä on sienien kehä eli ns. noidankehä. Noidankehiin liittyy useita erilaisia myyttejä ympäri maailman, jotka kertovat oudoista tapahtumista, joita noidankehään astuvat voivat kokea. Noidankehään astuva voi mm. sairastua mystiseen tautiin, siirtyä kehän kautta keijujen valtakuntaan tai joutua keijujen tanssittavaksi, kunnes hän tulee hulluksi tai kuolee (Alexander 2014, 59–60).

Kuoleman luonnollisuuden korostaminen on mielestäni rauhoittava ja yhdenmukaistava tapa ajatella kuolemaa. Kuolema yhdistää kaikkia eläviä olentoja ja hajoamisprosessin kautta energia ja ravinteet kiertävät luonnossa ja löytävät uuden olomuodon. Tässä kuvituksessa on kaksi kasvisymbolia: sienet sekä pieni tammi, joka kasvaa keijun pitelemästä pääkallosta. Sienet toimivat hajottajina, jotka vapauttavat eloperäisen aineksen uudelleen luonnon kiertokulkuun. Tammi symboloi puolestaan monia asioita kuten pitkäikäisyyttä, vahvuutta ja kestävyyttä (Leroy, Plomion, & Kremer 2020, 1012). Tässä kuvituksessa tammi symboloi luonnon kykyä uudistua. Elämä jatkuu uudessa muodossa ja luonto löytää lopulta tasapainonsa.

6 Lopuksi

6.1 Tulokset

Produktio-luvussa kokosin jo osittain yhteen analyysin tuloksia ja korttikohtaisia havain- toja, mutta tässä luvussa nostan uudelleen esiin lyhyesti tutkimusaineistoni korttien ana- lyysin keskeisimmät tulokset sekä produktioni visuaaliset johtopäätökset. Kokonaisuudes- saan korttien ikonografinen ja ikonologinen analyysi osoittautui erittäin antoisaksi.

Visconti di Modronen Kuolema-kortin ikonografinen analyysi johti tutkimaan viika- temies-kuvastojen alkuperää: *Danse Macabrea* sekä *Father Time* -hahmoa. Kuvituksen ikonologisessa tulkinnassa perehdyttiin makaabereja kuva-aiheita ympäröivään ilma- piiriin, joka vallitsi pakan valmistushetkellä. *Visconti di Modronen* kuvitus on luotu myö- häiskeskiajalla, jolloin Euroopassa vallitsi aktiivinen kuolemankulttuuri, jossa ihmisiä kehoitettiin valmistautumaan kuolemaansa oikeaoppisesti ja suorittamaan katolisen kirkon kuolinvuoderituaalin. Hyvän kuoleman uskottiin pystyvän pelastamaan sielun helvetiltä tai lyhentämään aikaa, jonka sielu joutui viettämään kiirastulessa. *Visconti di Modronen* Kuolema-kortin kuvitus on osa ajalle tyypillistä taidetta, joka muistuttaa siitä, että kaikki ihmiset ovat kuolevaisia ja kuoleman luonne on arvaamaton. On mielenkiintoista huomata, että kuvituksen merkitys on itseasiassa hyvin samanlainen kuin nykyinen Kuolema-kortin merkitys. Kortti merkitsee omalla tavallaan muutosta ja uutta alkua, sillä kuolemaa ei nähty myöhäiskeskiajalla vain elämän loppuna vaan myös kuolemanjälkeisen elämän alkuna. Poiketen tutkimusaineistoni muista korteista tästä korttikuvituksesta ei kuitenkaan löydy uusien alkujen symbolia ja siksi kuvituk- sen kokonaismerkitys jääkin muita epävarmemmaksi ja pelottavammaksi.

Waite-Smith-pakan ikonografinen analyysi osoittautui äärimmäisen runsaaksi. Ku- vituksessa on valtavasti symboliikkaa, joka myös kietoutuu yhteen pakan muiden korttikuvitusten kuvastojen kanssa. A. E. Waite ei ollut tyytyväinen vakiintuneeseen Kuolema-kortin kuvastoon, joten kortissa raaka viikatemies on korvattu mysteerisellä apokalyptisellä ratsastajalla. Kuvituksesta löytyy monia symboleja kuten uusien alkua merkitsevä heraldinen Tudorin ruusu sekä kuolemattomuutta ja valaistumista kuva- stava aurinko. Avain kuvituksen symboliikan tarkasteluun löytyy kristillisestä mystiikasta, sillä sekä A. E. Waite että Pamela Colman Smith kuuluivat pakan valmistushetkellä kris- tillistä mystiikkaa harjoittavaan järjestöön, joka syntyi kun Golden Dawnin okkultistinen seura jakautui. Kuvituksen perimmäinen merkitys on mystinen kuolema eli tietoisuuden muodonmuutos.

Star Spinner Tarotin Kuolema-kortin ikonografisessa analyysissä tutkittiin puolestaan aivan erilaisia kuvastoja. Kortissa esiintyy kreikkalaisen mytologian Nyks-jumalatar ja hänen poikaansa Thanatos – kivuttoman kuoleman henkilöitymä. Kuvituksessa esiin-

tyvät perhoset ovat sielujen ja elämän kiertokulun symboli, jonka merkitys tulee myös kreikkalaisesta mytologiasta. Kuvituksen ikonologisessa tulkinnassa käytiin läpi kuvittaja Trung Le Nguyenin ajatuksia liittyen tarotkorttien okkultistisiin juuriin sekä yleisemmin tarinankerrontaan. Le Nguyenin tavoite *Star Spinner Tarotin* suunnittelussa oli luoda pakka, joka irtautuisi tarotkorttien vanhemmasta imperialistisesta kuvastosta ja toimisi lempeänä itsetuntemusta kasvattavana oppaana. Lempeys ja hellyys ovat keskeisiä myös *Star Spinner Tarotin* Kuolema-kortin kuvituksessa.

Visuaalisten johtopäätösten tekeminen tutkimusaineiston ikonologisen tutkimuksen pohjalta oli mielenkiintoinen prosessi. Hahmot ja symboliikka sekä yleiset merkitykset oli sovitettava osaksi nykyaikaista tarotkulttuuria, kuolemankulttuuria ja omaa tapaani kuvittaa. Osa hahmoista ja symboliikasta oli helposti tunnistettavaa ja toistettavaa. Esimerkiksi viikatemies oli erittäin käyttökelpoinen hahmo, sillä se on edelleen erittäin tunnettu kuoleman personifikaatio. Apokalyptisen ratsastajan hahmoa en puolestaan kokenut yhtä helposti lähestyttäväksi, sillä sen alkuperäinen spesifi kristilliseen mystiikkaan liittyvä merkitys ei ollut itselleni kovin tunnistettava. Tämän kuvaston pohjalta syntyiikin hyvin erilainen kuvitus kuin alkuperäinen Waite-Smith-pakan kuvitus, sillä nojasin enemmän hahmon rooliin sotilaana. Myös makaaberi kuvasto, joka kuuluu molempiin tutkimusaineiston vanhempiin kuvituksiin, tuli osaksi produktion kaikkia kuvituksia, sillä Kuolema-kortin symboloimaan muutokseen liittyy epävarmuuden, epämukavuuden ja pelon tunteita, joita tämä kuvasto mielestäni hyvin välittää.

Star Spinner Tarotin Kuolema vastaa tutkimusaineiston kuvituksista parhaiten omaa lähestymistapaani Kuolema-kortin kuvittamiseen kuoleman hellän kuvaustavan vuoksi. Thanatos ei ollut helpoin kuoleman personifikaatio verrattain pienen mytologisen roolinsa vuoksi, mutta toisaalta tällainen vähemmän tunnettu kuvasto voi olla mielenkiintoinen moniselitteisyytensä takia. Vaikka Kuolema-kortin ei ole tarkoitus merkitä kirjaimellista kuolemaa, kortti merkitsee kuoleman tyyppisiä vaikeita muutoksia tai menetyksiä. Tämän vuoksi jouduin pohtimaan paljon kuolemaan liittyviä asenteita osana taiteellisen produktion kuvitusprosessia. Kuoleman personifikaatioiden ja symboliikan täytyi käsitellä kuolemaa sellaisesta näkökulmasta, joka puhuttelee nykyihmisiä. Halusin luoda monia erilaisia kuvituksia, jotka sisältävät merkityksiä tutkimistani korteista, mutta halusin silti sisällyttää jokaiseen korttiin symboliikkaa, joka viestisi toivosta ja uusista aluista. Lisäsin makaabereihin ja pelottaviinkin kuva-aiheisiin pientä lempeyttä ja lohtua, koska tällainen kuvasto saa ihmiset pohtimaan avoimemmin Kuolema-kortin symboloimaa muutosta.

6.2 Pohdinta

Kuolema-kortti on ehkä yksi tunnistettavimpia tarotkorteja, mutta tämä ei tarkoita, että korttikuvitusten kuvastot olisivat kovinkaan yhtenäisiä eri tarotpakkojen välillä. Eri aikakausina erilaiset uskomukset sekä suhtautuminen kuolemaan ovat luoneet lukuisia erilaisia kuvauksia kuolemasta. Tämän tutkielman tekeminen osoittautui varsin suureksi työmaaksi, sillä eri aikakausien korttikuvitusten ikonologinen tutkimus vaati paljon taustatutkimusta – ei vain erilaisesta symboliikasta, vaan myös erilaisista uskomuksista ja mytologioista sekä kuolemantutkimuksesta. Kuolema on ilmiö, joka on samanaikaisesti universaali ja hyvin henkilökohtainen. En usko itsekään onnistuneeni kuin raottamaan tämän kortin kuvaustapojen ja merkitysten moninaisuutta. Jos tekisin jatkotutkimusta aiheeseen liittyen, olisi mielenkiintoista esimerkiksi laajentaa tutkimusaineistoa ja ottaa mukaan enemmän eri pakkojen Kuolema-korteja. Pakkoja, joita en tässä tutkimuksessa tutkinut, ovat mm. varhaisemmat okkultistiset pakat kuten ranskalaisen Etteillan (1738–1791) tarotpakat, tunnettu Aleister Crowley'n ja Frieda Harrisin *Thoth Tarot* (1944) sekä 1900-luvun loppupuolella valmistetut New Age -henkiset pakat. Näiden pakkojen Kuolema-korttien tutkimus voisi entisestään laajentaa ymmärrystä kortin kuvastoista ja merkityksistä.

Tarotkorttikuvitukset ovat merkityksiltään ja sisällöltään erittäin rikkaita ja monimuotoisia ja niissä riittää paljon tutkittavaa vielä tämän tutkielman jälkeenkin. Tarotpakassa on vielä 77 muuta korttia, joihin tässä tutkielmassa ei juurikaan perehdytty ja erilaisia tarotpakkoja on myös olemassa tuhansia. Tarotkorttikuvitusten tutkimusta voisi myös lähestyä toisenlaisen tutkimusmetodin kautta. Tarotkorttikuvitusten monimuotoinen symboliikka ja hahmot mahdollistaisivat esimerkiksi laajemman ikonografisen analyysin, jossa pyrittäisiin tunnistamaan ja luokittelemaan eri korttien sisältämiä konventionaalisia kuvastoja laajemmassa mittakaavassa. Tässä tutkielmassa itse vain kevyesti sivusin tarotkorttikuvitusten tyylillisten piirteiden tutkimusta. Tälläkin saralla kuvituksissa riittää tutkittavaa esimerkiksi liittyen tarotkorteissa esiintyviin revivalistisiin ideatyyleihin. Myös sukupuolentutkimus voisi olla otollinen näkökulma korttikuvitusten tutkimukseen. Tarotpakasta löytyy useita korttipareja kuten pienen arkanan maiden Kuninkaat ja Kuningattaret sekä suuren arkanan Hallitsija ja Hallitsijatar, joiden merkitykset kuitenkin poikkeavat toisistaan. Olisi mielenkiintoista tutkia minkälainen vaikutus sukupuolinormeilla on korttien merkityksiin.

Ikonologinen tutkimus oli mielestäni hyvä valinta tutkimusmetodiksi tähän tutkimukseen, koska tarotkorttien kuvastojen ja symboliikan lisäksi sen avulla voidaan tarkastella myös kulttuurin vaikutusta kuvituksiin. Ikonologinen tutkimus kattoi paljon sellaisia aihealueita, jotka tarotkorteissa ihmisiä usein kiinnostavat. Monia mietityttää kuvitusten alkuperä sekä niihin liittyvät uskomukset. Ikonologisen tutkimuksen avulla analyysi ei jää vain symbolien tunnistamisen tasolle vaan sukeltaa hieman myös näiden aihealueiden historiaan. Tällainen kortteja ympäröivän historian tuntemus voi

auttaa kuvittajia, sillä se antaa syvemmän ymmärryksen eri hahmoista ja symboleista ja auttaa samalla myös tutkailemaan oman aikakautemme kulttuuria tietoisemmin. Väittäisin, että tarotkorttien tutkimus on otollista lähes kaikille kuvituksista ja taidehistoriasta kiinnostuneille. Korttien kattama kuvasto on niin monimuotoista, että sen tuntemuksesta ei ole hyötyä vain tarotkorttien kuvittamisessa vaan myös kuvittamisen kentällä ylipäätään. Tarotkorttikuvitukset sisältävät symboleja ja hahmoja, joita korttien esoteerisen historian vuoksi on lisätty monista eri lähteistä. Tarotkorttikuvituksissa ilmenevää kerroksellista visuaalisuutta voisi käyttää samantyyppisenä kuvittajan työkaluna kuin intervisuaalisuutta. Laajempi hahmojen ja symbolien tuntemus voi auttaa kuvittajia tekemään kuvituksia, joiden merkitys on entistäkin rikkaampi.

7 Lähteet

- Aberth, J. (2021). *The Black Death. A New History of the Great Mortality in Europe, 1347–1500*. Oxford University Press.
- Alexander, S. (2014). *Fairies: The Myths, Legends, & Lore*. Simon and Schuster.
- Appleford, A. (2015). *Learning to Die in England, 1380–1540*. University of Pennsylvania Press.
- Ariès, P. (1985). *Images of Man and Death*. Harvard University Press.
- Auger, E. E. (2004). *Tarot and Other Meditation Decks: History, Theory, Aesthetics, Typology*. McFarland & Company Inc.
- Auger, E. E. (2021) Women Tarot Artists Inspired by the Golden Dawn: Recent Publications. *Mythlore: A Journal of J.R.R. Tolkien, C.S. Lewis, Charles Williams, and Mythopoeic Literature*. Vol. 40, No. 1, Article 16.
- Bednarowski, M. F. (1992). *The New Age Movement and Feminist Spirituality: Overlapping Conversations at the End of the Century. Perspectives on the New Age*. State University of New York Press.
- Berens, E. M. (2007). *The Myths and Legends of ancient Greece and Rome*. Maynard, Merrill, & Co.
- Burton, D. H. (1997). *The Search for Immortality in Archaic Greek Myth*. University of London. ProQuest Dissertations Publishing.
- Butler, A. (2014). Arthur Edward Waite. Teoksessa: *The Occult World*, 283–287. Routledge.
- Clark, J. C. (1947). *Introduction. The Dance of the Death*. Phaidon Press Ltd.
- Costa, M. F., & Soares, J. C. (2015). Free as a butterfly: symbology and palliative care. *Revista Brasileira de Geriatria e Gerontologia*, 18, 631–641.
- Cox, A. R. (2023). Celtic appropriation in twenty-first-century fantasy fan perceptions. Teoksessa: *Imagining the Celtic Past in Modern Fantasy*, 195–208. Bloomsbury.
- Decker, R., Depaulis, T., & Dummett, M. (1996). *A Wicked Pack of Cards*. Duckworth.
- Depaulis, T. (2017) *Cary-Yale Visconti Tarocchi Deck*. U.S. Games Systems, Inc. (Alkuperäinen teos julkaistu 1984)
- de Vries, Ad. (1974). *Dictionary of Symbols and Imagery*. North-Holland Publishing Company.

- Dojčár, M., & Gálik, S. (2016). Mystical Death in the Mysticism of ‘The Cloud of Unknowing’. *European Journal of Science and Theology*, Vol. 12, No .4.
- Drane, J., Clifford, R. & Johnson, P. (2001). *Beyond Prediction: The Tarot and Your Spirituality*. Lion Publishing.
- Duffy, E. (2005). *The Stripping of Altars Traditional Religion in England, 1400–1580*. Yale University Press. (Alkuperäinen teos julkaistu 1992)
- Duffy, K. (2022). *Christian Solar Symbolism and Jesus the Sun of Justice*. Bloomsbury Publishing.
- Dummett, M. (1986). *The Visconti-Sforza Tarot Cards*. George Braziller, Inc.
- Dummett, M., & Mann, Sylvia. (1980). *The game of Tarot : from Ferrara to Salt Lake City / Michael Dummett, with the assistance of Sylvia Mann*. Duckworth.
- Dummett, M. & McLeod, J. (2004) *A History of Games Played with the Tarot Pack: The Game of Triumphs*. Edwin Mellen Press.
- Espinosa, A. (1992). *Music and the Danse Macabre: A Survey. The Symbolism of Vanitas in the Arts, Literature and Music: Comparative and Historical Studies*. Edwin Mellen Press.
- Evangelidis, V. S. (1991). *Sun-symbolism and Cosmology in Michaelangelo's Last Judgement*. University of the Witwatersrand.
- Fărcaș, C. P., Cristea, V., Fărcaș, S., Ursu, T. M., & Roman, A. (2015). The symbolism of garden and orchard plants and their representation in paintings (I). *Contributii Botanice*, 189–200.
- Farley, H. (2019). *A Cultural History of Tarot: From Entertainment to Esotericism* (First paperback edition). Bloomsbury.
- Gilbert, R. A. (1987). *Hermetic Papers of A. E. Waite: The Unknown Writings of a Modern Mystic, Roots of the Golden Dawn Series*. The Aquarian Press.
- Goldenhill, T. (2022). *Tarot: Korttien viisaus* (e-kirja). Otava.
- Greer, M. K. (1995). *Women of the Golden Dawn: Rebels and Priestesses*. Park Street Press.
- Hard, R. (2004). *The Routledge Handbook of Greek Mythology*. Routledge.
- Haynes, D. (2013). *The symbolism and significance of the butterfly in ancient Egypt*. Stellenbosch University.

- Hesiodos, & Myllykoski, P. (2002). *Jumalten synty*. Tammi.
- Holly, M. A. (1984). *Panofsky and the Foundations of Art History*. Cornell University Press.
- Homer. (2011). *Iliad*. Harper Press.
- Jensen, K. F. (2005). The Early Waite-Smith Tarot Editions. *The Playing Card -Journal of the International Playing Card Society, Volume 34*.
- Jensen, M. (2014). The Tower From Different Perspectives: Yeats, Piercy, & RWS Clones. *Tarosophist International, Vol. 2, Issue 1*.
- Jung, C. G. (1953–1979). *Collected Works, Vols. I–XX*. Princeton University Press.
- Kaplan, S. R. (1986). *The Encyclopedia of Tarot, Vol. II*. U. S. Games Systems.
- Kastenbaum, R., & Moreman, C. M. (2018). *Death, Society, and Human Experience*. Routledge.
- Kay, J. C. M. (2006). *Aspects of the Demeter/Persephone myth in modern fiction*. University of Stellenbosch.
- Khapaeva, D. (2017). *The celebration of death in contemporary culture*. University of Michigan Press.
- King, F. (1989). *Modern Ritual Magic: The Rise of Western Occultism*. Prism Press.
- Kurtz, Leonard. (1934). *The Dance of Death and the Macabre Spirit in European Literature*. Institute of French Studies, Inc. Columbia University.
- Kuusamo, A. (1996). *Tyylistä tapaan: Semiotiikka, tyyl, ikonografia*. Gaudeamus.
- Le Capecchi-Nguyen, T. (2020a). *A Guide to Star Spinner Tarot*. Chronicle Books LLC.
- Le Capecchi-Nguyen, T. (2020b). *The Magic Fish*. RH Graphic.
- Leroy, T., Plomion, C., & Kremer, A. (2020). Oak symbolism in the light of genomics. *New Phytologist, 226(4)*, 1012–1017.
- Lindenfeld, D. (2009). Jungian archetypes and the discourse of history. *Rethinking History, 13(2)*, 217–234.
- Makkonen, A. (1996). *Länsimaisen taidetanssin historiaa*. Teatterikorkeakoulu.

- Martin, A. (2022). *A Sultry Southern Heirloom: Born from the Japanese Macabre*. *Magnolia Vol. XXXV No. 1*, 1–8.
- Mercuzot, D. (2021). *Caxton and the Reception of the Artes moriendi. Religious Practices and Everyday Life in the Long Fifteenth Century (1350–1570)*. Brepols.
- Mitchell, W. J. T. (1986). *Iconology: Image, text, ideology*. Univ. of Chicago Press.
- Moore, K. H. (2006). *The Grim Reaper, Working Stiff: The Man, the Myth, the Everyday*. Bowling Green State University.
- Nissi, J. (2021). *The Communalities of Death and Dying in 15th Century Europe. Evidence of Miracle Narratives and ars moriendi Guidebooks*. Tampere University.
- Nissi, J. (2023). *Kuolema keskiajalla: Hyvä kuolema mustan surman ajan Euroopassa* (e-kirja). Gaudeamus.
- Ockenström, L. (2012). Erwin Panofskyn ikonologia ja sen perintö. Teoksessa: *Taidetta tutkimaan*. Jyväskylä: Kampus kustannus.
- Olsen, C. (1994). *Carte Da Trionfi: The Development of Tarot in Fifteenth Century Italy*. Ph.D. University of Pennsylvania.
- Oosterwijk, S. (2011). *Dance, Dialogue and Duality: Fatal Encounters in the Medieval Danse Macabre. Mixed Metaphors: The Danse Macabre in Medieval and Early Modern Europe*. Cambridge Scholars Publishing.
- Oosterwijk, S. (2014). *This World is but a Pilgrimage: Mental Attitudes in/ to the Medieval Danse Macabre. Mental (Dis)Order in Later Medieval Europe*. Brill.
- Panofsky, E. (1955). *Meaning in the Visual Arts. Papers in and on Art History*. Anchor Books.
- Panofsky, E. (1967). *Studies in iconology: Humanistic themes in the art of the Renaissance*. Harper & Row.
- Panofsky, E. (1972). *Studies in iconology: Humanistic themes in the art of the Renaissance* (1. Icon edition.). Harper & Row.
- Place, R. M. (2005). *The Tarot: History, Symbolism, and Divination*. Tarcher/Penguin.
- Rogers, M. (2010). *Lofty Depths and Tragic Brilliance: The Interweaving of Celtic and Anglo-Saxon Mythology and Literature in the Arthurian Legends*. Liberty University.
- Rolleston, T. W. (1917). *Celtic Myths and Legends*. Toronto: General.

- Sauerländer, W. (2006). The fate of the face in medieval art. Teoksessa: *Set in Stone: The Face in Medieval Sculpture*, 3–17. Metropolitan Museum of Art.
- Seigneuret, J. C. (1988). *Dictionary of Literary Themes and Motifs*. Greenwood Press.
- Semetsky, I. (2014). *The visual semiotics of Tarot images: A sociocultural perspective*. Visual Communication. De Gruyter, Inc.
- Shepherd, R. & Shepherd, R. (2002). *1000 Symbols*. New York: Thames & Hudson.
- Siikala, A. (2012). *Itämerensuomalaisten mytologia*. Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Sill, G. G. (1996) *A Handbook of Symbols in Christian Art*. Touchstone.
- Stark, R. & Bainbridge W. S. (1985). *The Future of Religion: Secularization, Revival and Cult Formation*. University of California Press.
- Taylor, S. A. (2009). *Expunging father time: The search for temporal transcendence in the novels of Aldous Huxley and Tom Robbins*. Liberty University.
- Vardal, H. (2019). *The portrayal of the personification of death as a character in myth and fictional literature in the western world. From Antiquity to the 21th century*. Oslo Metropolitan University.
- Väisänen, L. (2023). *Salaiset symbolit: Avain esoterian maailmaan* (e-kirja). SKS Kirjat.
- Waite, A. E. (2021) *The Original Rider Waite The Pictorial Key To The Tarot: An Illustrated Guide*. Rider. (Alkuperäinen teos julkaistu 1910)
- Wilson, M. (2022). *The hidden language of symbols*. Thames & Hudson, Limited.
- Wood, J. (2008). *Eternal Chalice: The Enduring Legend of the Holy Grail*. I.B. Tauris.
- Wood, J. (2023). The Celtic Tarot in speculative fiction. Teoksessa: *Imagining the Celtic Past in Modern Fantasy*, 175–194. Bloomsbury.
- Ylimartimo, S. (2012). *Kuiveltua - kuivettua: Pohdintoja fantasian ja muun fiktion kuvittamisesta*. Lapin yliopistokustannus.

VERKKOLÄHTEET:

Bloomsybox.com. (haettu 24.4.2025). The Iris Unveiled: A Journey through Its Meanings and Symbolism.

<https://www.bloomsybox.com/blog/posts/the-iris-unveiled>

Blossmcart.com. (05.06.2023). (haettu 25.4.2025). Lilac: A Deep Dive into Its Definition, Origin, and Meaning.

https://blossmcart.com/blog/definition-and-significance-of-lilac-flower/?srsltid=AfmBOopvauDR-VP7gf0DFyzF51ZaU_mYNOfhMbMccXkVC7BiEPTDTnj

Braun, E. (27.9.2016). (haettu 14.4.2025). The Tudor Rose: Historian Elena Brown on rivalries between the White Rose and the Red Rose, and the heraldic badges of the English aristocracy. Serious Science.

<https://serious-science.org/the-tudor-rose-7025>

Funeral. (6.5.2023). (haettu 25.4.2025). Valkoinen lilja hautajaisissa – Symboliikkaa ja kauneutta.

<https://www.hautausfuneral.fi/blogi/valkoinen-lilja-hautajaisissa-symboliikkaa-ja-kauneutta/>

Goodreads. (haettu 27.1.2025). About the author. Stuart R. Kaplan.

https://www.goodreads.com/author/show/33470.Stuart_R_Kaplan

Grimm, J. & Grimm, W. (6.9.2006). (haettu 25.4.2025). Godfather Death. (Alkuperäinen teos julkaistu 1857)

<https://sites.pitt.edu/~dash/grimm044.html>

Iltä-Sanomat. (8.9.2013). (haettu 25.4.2025). Elämänlanka pyrkii puutarhassa niskan päälle.

<https://www.is.fi/asuminen/art-2000000655887.html>

King James Bible. (1611). (haettu 13.2.2025).

<https://blackletterkingjamesbible.com/Bible/66/6>

Le Nguyen, T. (3.9.2014). (haettu 22.4.2025). Instagram-päivitys.

<https://www.instagram.com/p/sd2elNpN43/>

Luterilainen.net. (19.6.2019). (haettu 15.4.2025). Morsian.

<https://www.luterilainen.net/morsian/>

Oxford English Dictionary. (haettu 1.4.2025). Oxford University Press.

https://www.oed.com/dictionary/grim-reaper_n?tl=true

Raamattu. (1933/-38). (haettu 13.2.2025).

<https://www.raamattu.fi/raamattu/KR38>

Raamattu. (1992). (haettu 13.2.2025).

<https://www.raamattu.fi/raamattu/KR92>

Sunnuntainoita. (haettu 22.4.2025). Death

<https://www.sunnuntainoita.com/death>

Sunnuntainoita. (haettu 27.4.2025). Etusivu.

<https://www.sunnuntainoita.com/>

Sunnuntainoita. (haettu 24.9.2024). Hovikortit.

<https://www.sunnuntainoita.com/hovikortit>

Sunnuntainoita. (haettu 2.4.2025). Six of Cups.

<https://www.sunnuntainoita.com/six-of-cups>

Sunnuntainoita. (haettu 2.4.2025). The Fool.

<https://www.sunnuntainoita.com/the-fool>

Sunnuntainoita. (haettu 2.4.2025). The Hermit.

<https://www.sunnuntainoita.com/the-hermit>

Sunnuntainoita. (haettu 24.4.2025). The Star.

<https://www.sunnuntainoita.com/the-star>

Thursd. (9.10.2024). (haettu 25.4.2025). Morning Glory Meaning and the Inside Details of This Early Morning Bloomer.

<https://thursd.com/articles/morning-glory-flower-meaning>

Tieteen termipankki. (haettu 1.4.2025). Esittävät taiteet:danse macabre.

https://tieteentermipankki.fi/wiki/Esitt%C3%A4v%C3%A4t_taideet:danse_macabre

Tieteen termipankki. (haettu 27.1.2025). Filosofia:mystiikka.

<https://tieteentermipankki.fi/wiki/Filosofia:mystiikka>

Tieteen termipankki. (haettu 28.3.2025). Kirjallisuudentutkimus:kelttiläinen renessanssi.

https://tieteentermipankki.fi/wiki/Kirjallisuudentutkimus:kelttil%C3%A4inen_renessanssi

Trungles.com. (haettu 22.4.2025).

<https://www.trungles.com/about>

UAMS Health. (8.3.2019). (haettu 25.4.2025). Do a Person's Hair and Fingernails Continue to Grow After Death? The University of Arkansas for Medical Sciences.

<https://uamshealth.com/medical-myths/do-a-persons-hair-and-fingernails-continue-to-grow-after-death/>

Uskonnot.fi. (6.6.2007). (haettu 27.1.2025). Länsimainen esoteerinen perinne ja new age.
<https://uskonnot.fi/uskonnot/lansimainen-esoteerinen-perinne-ja-new-age/>

Williams, R. (17.10.2024). (haettu 14.4.2025). The Tudor Rose and the Death Card in Tarot. Ryan's Substack.
https://ryan98391.substack.com/p/the-tudor-rose-and-the-death-card?utm_campaign=post&utm_medium=web

KUVALÄHTEET:

Kuva 1: Tarotin maat -infografiikka. Jatkola, T. (2025).

Kuva 2: Tarotpakan rakenne -infografiikka. Jatkola, T. (2025).

Kuva 3: Kuolema-kortti. (1984). *Cary Yale Visconti: 15th Century Tarocchi Deck*. U.S. Games Systems, Inc.

Kuva 4: Kuolema-kortti. Waite, A. E. & Colman Smith, P. (1971). *The Rider Tarot Deck*. U. S. Games Systems, Inc.

Kuva 5: Kuolema-kortti. Le Nguyen, T. (2020). *Star Spinner Tarot*. Chronicle Books.

Kuva 6: Kuolema-kortti. (1984). *Cary Yale Visconti: 15th Century Tarocchi Deck*. U.S. Games Systems, Inc.

Kuva 7: *Dance macabre* fresko Chaise-Dienissä Auvergnessa. Antoine, T. (2020).
https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Dance_macabre_%C3%A0_la_Chaise-Dieu.jpg

Kuva 8: *Visconti-Sforza*-tarotpakan Erakko-kortti. (2009).
https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Hermit_Visconti-Sforza_tarot.jpg

Kuva 9: *Visconti-Sforza*-tarotpakan Kuolema-kortti. (n. 1445–1485). The Morgan Library & Museum.
<https://www.themorgan.org/collection/tarot-cards/death>

Kuva 10: Kuolema-kortti. Waite, A. E. & Colman Smith, P. (1971). *The Rider Tarot Deck*. U. S. Games Systems, Inc.

Kuva 11: *Time*-kuvitus. Colman Smith, P. (n. 1907).
<https://www.etsy.com/fi-en/listing/162428072/pamela-colman-smith-time-c-1907-giclee>

Kuva 12: *Four Horsemen of the Apocalypse*. Dürer, A. (1498). The Metropolitan Museum of Art.
<https://www.metmuseum.org/art/collection/search/336215>

Kuva 13: Kuu-kortti. Waite, A. E. & Colman Smith, P. (1909). *The Rider-Waite Tarot Deck*. Rider.
https://commons.wikimedia.org/wiki/File:RWS_Tarot_18_Moon.jpg

Kuva 14: Kuolema-kortti. Le Nguyen, T. (2020). *Star Spinner Tarot*. Chronicle Books.

Kuva 15: Kuolema-kortti. Le Nguyen, T. (2017). *Very Little Tarot*.
<https://www.instagram.com/p/BI2KFPIhgnI/>

Kuvat 16 ja 17: Produktion korttikuvitusten kääntöpuoli ja reunus. Jatkola, T. (2025).

Kuva 18: *Kuoleman monet kasvot* -näyttelystä otettu valokuva. Jatkola, T. (2025).

Numeroimattomat kuvat 19–23: Taiteellisen production korttikuvitukset: *Kuoleman varjossa, On aika, Ratsastaja, Lohju ja Maaksi tuleva*. Jatkola, T. (2025).